

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ÖZEL ÖĞRETİM KURUMLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

**ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ
YAYGIN GELİŞİMSEL BOZUKLUKLAR DESTEK EĞİTİM PROGRAMI**

ANKARA, 2008

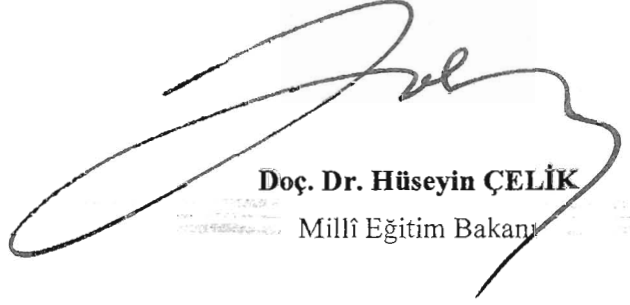
T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

SAYI: 285	TARİH: 26.12.2008	KONU: Yaygın Gelişimsel Bozukluklar Destek Eğitim Programı
ÖNCEKİ KARARIN		
SAYI: 61	TARİH: 08.03.1993	

Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 18.12.2008 tarih ve 5102 sayılı teklif yazısı üzerine Kurulumuzda görüşülen **Yaygın Gelişimsel Bozukluklar Destek Eğitim Programı**'nın 01.01.2009 tarihinden itibaren uygulanmak üzere ekli örneğine göre kabulü,

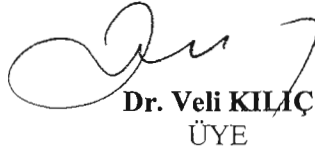
Kurulumuzun 08.03.1993 tarih ve 61 sayılı Kararıyla kabul edilerek uygulanmakta olan **Özel Özel Eğitim Kurumları Otistik Bireyler Bireysel ve Grup Eğitimi Çerçeve Programı**'nın 2009 Yılı sonunda uygulamadan kaldırılması

kararlaştırıldı.

Doç. Dr. Hüseyin ÇELİK
Millî Eğitim Bakanı

Merdan TUFAN
Kurul Başkan V.

Nazım İrfan TANRIKULU
ÜYE

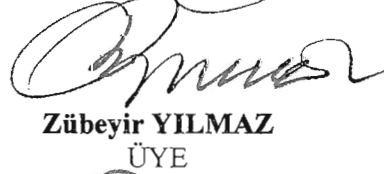

Dr. Veli KILIÇ
ÜYE

Ömer ÖZCAN
ÜYE

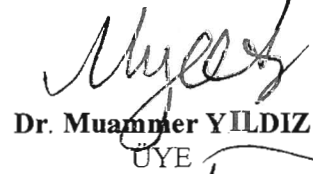

Füsun KÖKSAL
ÜYE

Ahmet SÖNMEZ
ÜYE

Ahmet Ergun BEDÜK
ÜYE

Zübeyir YILMAZ
ÜYE

İbrahim BÜKEL
ÜYE

Dr. Muammer YILDIZ
ÜYE

Halil AŞICI
ÜYE

Dr. Vahap ÖZPOLAT
ÜYE

Dr. Hacı Mustafa AÇIKÖZ
ÜYE

Aslı Gibidir.

**YAYGIN GELİŞİMSEL BOZUKLUKLAR DESTEK EĞİTİM PROGRAMI
HAZIRLAMA ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU ÜYELERİ**

ADI VE SOYADI	UNVANI	KURUMU
Prof. Dr. Gönül KIRCAALİ İFTAR	Danışman	Tohum Otizm Vakfı İSTANBUL
Doç. Dr. Binyamin BİRKAN	Eğitim Direktörü ve Okul Müdürü	Tohum Otizm Vakfı İSTANBUL
Aylin AK	Özel Eğitim Uzmanı	Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Hülya KAYAOĞLU	Özel Eğitim Uzmanı	Lions Kulübü Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi ANKARA
Semra ÖZTÜRK ÖZGÖNENEL	Uzman Psikolog	Özel, Özel Eğitim Kurumları Derneği İZMİR
Şenay GINALI GÖRİŞ	Özel Eğitim Uzmanı	Mamak Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi ANKARA
Özlem GÖRÜR	Zihinsel Engelliler Sınıf Öğretmeni	Saruhan Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi NİĞDE
Dilek ÖZCAN	Zihinsel Engelliler Sınıf Öğretmeni	Çorlu Rehberlik ve Araştırma Merkezi TEKİRDAĞ

PROGRAM GELİŞTİRME

Mustafa Galip DUZCU	Program Geliştirme Uzmanı	Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Hasan UTANÇ	Program Geliştirme Uzmanı	Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü
Serap YALÇIN GÜLER	Program Geliştirme Uzmanı	Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Veysel ÖZTÜRK	Ölçme ve Değerlendirme Uz.	Kızılcahamam Rehberlik ve Araştırma Merkezi ANKARA
İman DEMİRCİ	Ölçme ve Değerlendirme Uz.	Süha Alemdaroğlu Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi ANKARA
Zafer ÜNAL	Ölçme ve Değerlendirme Uz.	Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü
Şeker ÇELİKER	Ölçme ve Değerlendirme Uz.	Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü

DİL VE ANLATIM

Melek KARADAĞ	Türk Dili ve Edebiyatı Öğr.	Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
---------------	-----------------------------	------------------------------------

KATKI SAĞLAYANLAR

ADI VE SOYADI	UNVANI	KURUMU
Dr. Necdet KARASU	Öğretim Görevlisi	Gazi Üniversitesi ANKARA

İÇİNDEKİLER

<u>BÖLÜM ADI</u>	<u>SAYFA NO</u>
GİRİŞ	3
ÖZÜR GRUBUNUN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ	4
PROGRAMIN DÜZEYİ	13
PROGRAMIN GENEL AMAÇLARI	13
PROGRAM İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR	13
PROGRAMIN YAPISI	14
ÖĞRENME VE ÖĞRETME SÜRECİ	15
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	34
AİLE EĞİTİMİNİN PLANLANMASI VE AİLE İLE İŞBİRLİĞİ	44
PROGRAMDA YER ALAN MODÜLLER	
Eşleme Becerileri	46
Taklit Becerileri	57
Yönerge Takip Becerileri	68
Görsel Destek Kullanımı	75
Alıcı Dil Becerileri	83
İfade Edici Dil Becerileri	90
Oyun ve Müzik Becerileri	99
Özbakım Becerileri	107
Günlük Yaşam Becerileri	120
Motor Beceriler	131
Sosyal Beceriler	141
Okuma Yazma	152
Matematik	164
KAYNAKÇA	178

GİRİŞ

Bireylerin, var olan yeterliklerinin en üst düzeyde geliştirilerek sosyal yaşama etkin katılımının artırılmasının temel yolu eğitimidir. Özel eğitime ihtiyacı olan tüm bireylerde olduğu gibi yaygın gelişimsel bozukluğu (YGB) olan bireylerde de eğitim ve ev ortamları uygun şekilde yapılandırıldığında, işlevsel eğitim programları geliştirildiğinde, öğretim süreci bireysellik esasına göre hazırlandığında, bağımsız yaşam becerilerinin edinilmesi ve toplumsal entegrasyon bağlamında önemli ilerlemeler kaydedilmektedir. Yaygın gelişimsel bozukluğu olan bireylerin bağımsız yaşam becerilerini geliştirmeleri, davranış problemlerinin azaltılarak gereksinimleri olan beceriler kazanabilmeleri, uygun eğitim programlarıyla bütünleştirilmiş, yapılandırılmış ve zenginleştirilmiş öğretim ortamlarının erken yaştan itibaren sağlanmasıyla doğrudan ilişkilidir. Yaygın gelişimsel bozukluk gösteren bireylerin, tanı aldıkları ilk andan itibaren destek eğitim programlarına alınarak gelişimlerinin desteklenmeleri gerekmektedir. Bireyin örgün eğitime dâhil olduktan sonra da düzeyine/tanısına uygun destek eğitim programlarına katılması, gelişiminin en üst düzeyde desteklenmesini sağlayacaktır.

Yaygın gelişimsel bozukluklar (YGB), sosyalleşme ve iletişim gibi çoklu temel fonksiyonların gelişmesinde gecikmeleri de içeren bir spektrum bozukluğudur. Bu grupta yer alan en çok bilinen yaygın gelişimsel bozukluk otizmdir. Bu yelpazede yer alan diğer bozukluklar, Rett Sendromu, Çocukluğun Dezintegratif Bozukluğu, Asperger Sendromu ve Başka Türü Adlandırılmayan Bozukluk (Atipik Otizm)'tur.

YGB'li bireylerin erken çocukluk döneminden başlayarak yetişkinlik dönemindeki iş ve mesleki eğitim programları da dâhil olmak üzere yaşam boyu süren kaliteli ve nitelikli bir özel eğitim hizmeti almaları, bozukluğun türüne, derecesine, bireyin yaşına ve özelliklerine, ihtiyaçlarına göre işlevsel olarak planlanmış eğitim programlarının sayısının artırılması, çeşitlendirilmesi ile mümkün olabilmektedir.

Yaygın Gelişimsel Bozukluklar Destek Eğitim Programı, özel eğitim hizmetleri kapsamında özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerine devam eden yaygın gelişimsel bozukluğu olan bireylerin eğitim ortamlarından verimli ve etkili biçimde yararlanmalarını sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Bu programın hazırlanmasında 3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un Ek 3. maddesi ile 24/07/2008 tarihli ve 5793 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına

Dair Kanun'un 25. maddesi dayanak teşkil etmektedir. ÖZÜR GRUBUNUN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

Yaygın gelişimsel bozukluk, birden fazla bozukluğu içeren genel bir tanı grubu olup erken çocukluk döneminde başlayan sosyal etkileşim, dil gelişimi ve davranış alanlarında yetersizliklere sahip olma durumudur. Davranış sorunları, yineleyici, sınırlı ilgi ve davranışları kapsamaktadır. Bu durumlar gelişimin birçok alanını etkileyerek kalıcı ve süregelen işlev bozukluklarına yol açarlar.

1980 öncesinde Amerikan Psikiyatri Birliğinin sınıflandırmasında yaygın gelişimsel bozukluklar çocukluk şizofrenisinin bir alt tipi olarak sınıflandırılmaktaydı. Amerikan Psikiyatri Birliği, 1994 yılında yaygın gelişimsel bozuklukları beş bozukluktan oluşan bir grup olarak sınıflandırmıştır.

Bunlar;

1. Otizm
2. Rett Sendromu
3. Çocukluğun Dezintegratif Bozukluğu
4. Asperger Bozukluğu
5. Başka Türü Adlandırılmayan Yaygın Gelişimsel Bozukluk (Atipik Otizm)' tur .

1. Otizm

Otizm, yaşamın erken dönemlerinde başlayan ve yaşam boyu süren, sosyal ilişkiler, iletişim, davranış ve bilişsel gelişimde gecikme ve sapma gibi özellikler gösteren nöropsikiyatrik bir bozukluk olarak kabul edilmektedir. Yaygın gelişimsel bozuklukların en iyi bilineni otizm (İnfantil otizm olarak da bilinir.) olup karşılıklı sosyal etkileşimde, sözel iletişimde bozukluklar ve basmakalıp stereotipik davranış örüntüsü ile karakterizedir. İnfantil otizm kavramı ilk kez Leo Kanner tarafından 1943 yılında tıp literatürüne kazandırılmış ve 1980'e kadar bu terim kullanılmıştır.

Otizm terimi, zaman içinde yerini, otizm spektrum bozuklukları (ASD-Autism Spectrum Disorders) terimine bırakmıştır. Otizm spektrum bozuklukları, yaygın gelişimsel bozukluklarla (Pervasive Developmental Disorders-PDD) eş anlamlı olup ileri düzeyde ve karmaşık bir gelişimsel yetersizlik anlamında kullanılmaktadır. Otizm ise bu sınıflandırma altında yer alan kategorilerden yalnızca biridir.

Otizm spektrum bozukluğunun nörolojik nedenlerden kaynaklandığı sanılmaktadır. Otizm spektrum bozukluğu tanımlı bireylerin önemli bir bölümünde (yaklaşık %35), beyindeki anormal elektrik hareketlerine bağlı olarak nöbet, istemsiz hareketler, bilinç yitimi vb.

nörolojik sorunlar da görülebilir. Otizm spektrum bozukluğu bir ruh hastalığı değildir, ancak belirtileri bazı ruh hastalıklarını çağrıştırabilir. Yapılan bilimsel araştırmalar, otizm spektrum bozukluğunun çocuk yetiştirme özellikleriyle ya da ailenin sosyoekonomik özellikleriyle ilişkisi olmadığını göstermiştir.

Otizm spektrum bozukluğunun kalıtsal olabileceği yönünde bulgular vardır, ancak buna yol açan gen ya da genler henüz bulunmuş değildir. Önceki yıllarda otizm spektrum bozukluğunun görülme oranının 500’de bir olduğu kabul edilirken son verilere göre otizm spektrum bozukluğunun yaklaşık her 150 çocuktan birini etkilediği düşünülmektedir. Ayrıca, erkeklerdeki yaygınlığı kızlardan dört kat fazladır. Sanıldığına aksine, otizm spektrum bozukluğu tanılı bireylerin çoğunda, farklı düzeylerde zekâ geriliği görülür. Ayrıca, zekâ testlerinde belli alanlar, diğer alanlara kıyasla çok daha geri çıkabilir. Otizm spektrum bozukluğu tanılı bireylerin pek azında (yaklaşık %10), çok güçlü bellek, müzik yeteneği vb. üstün özelliklere rastlanır.

Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından 2000 yılında yayımlanmış olan DSM-IV-TR (Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı) kılavuzuna göre yaygın gelişimsel bozukluklar içinde yer alan otizm tanısının konulabilmesi için aşağıda sıralanan belirtilerden en az altısının görülmesi gerekir. Ayrıca, bu belirtilerden en az ikisinin sosyal etkileşim sorunları kategorisinden, en az birer tanesinin ise diğer iki kategoriden (iletişim sorunları ve sınırlı/yinelenen ilgi ve davranışlar) olması şarttır. Bu belirtilerden en az birinin 36 aydan önce ortaya çıkmış olması da bir diğer koşuldur. Otizm spektrum bozukluğu şemsiyesi altında yer alan diğer kategoriler için daha farklı ölçütler söz konusudur.

Aşağıda, her bir belirtiyeye ilişkin ayrıntılar yer almaktadır:

a. Sosyal Etkileşim Sorunları

Sosyal etkileşim için gerekli sözel olmayan davranışlarda yetersizlik

- Sıra dışı göz kontağı özellikleri: Göz kontağı hiç kurmamak, çok kısa süreli kurmak ya da alışılmadık biçimde kurmak. Örneğin, birden bire gözlerini karşısındakinin gözlerine dikmek ve kaçırmak gibi.
- Jest ve mimik kullanımında sınırlılık: Konuşurken çok az jest ve mimik kullanmak.
- Başkalarına yaklaşımda sıra dışı özellikler: Sosyal ortamların gerektirdiği mesafeyi ayarlayamamak: Başkalarına fazla yakın ya da uzak durmak.
- Ses kullanımında sıra dışılık: Konuşurken alışılmadık ses kalitesi ve vurgu özellikleri göstermek.

Yaşa uygun akran ilişkileri geliştirememek

- Arkadaşlık kurmakta zorlanmak: Çok az sayıda arkadaşına sahip olmak ya da hiç arkadaş edinmemek.
- Akranlarla etkileşimde bulunmamak: Kendi yaşlarıyla oynamada, konuşmada vb. çok isteksiz davranmak. Örneğin, yalnızca kendisinden çok küçük ya da büyük kişilerle etkileşimde bulunmak.
- Yalnızca özel ilgilere dayalı ilişkiler geliştirmek: Belli kişilerle, yalnızca belli ilgilere dayalı olarak (favori konularda) etkileşimde bulunmak.
- Grup içinde etkileşimde bulunurken zorlanmak: İş birliğine dayalı oyunların kurallarına uymakta zorlanmak.

Başkalarıyla zevk, başarı ya da ilgi paylaşımında sınırlılık

- Yalnız olmayı tercih etmek: Başkalarının, genellikle aile üyeleriyle ya da arkadaşlarıyla birlikte yaptığı pek çok şeyi (TV izlemek, yemek yemek, oyun oynamak vb.) yalnız başına yapmayı yeğlemek.
- Belli olay ya da durumlara başkalarının dikkatini çekme çabası göstermemek. Örneğin; şaşırtıcı bir durum karşısında başkalarına işaret etmemek, bir şey başardığında başkalarıyla paylaşmamak vb.
- Sözel övgü karşısında tepki vermemek: Başkalarının kendisine yönelttiği övgü sözleri ya da sözel onaylamalar karşısında çok az tepki vermek ya da hiç tepki vermemek. Örneğin, hoşnutluk belirtisi göstermemek.

Sosyal-duygusal davranışlarda sınırlılık

- Başkalarının ilgisi karşısında tepkisiz kalmak: Birileri kendisine seslendiğinde ya da kendisiyle etkileşmek istediğinde tepki vermemek, duymuyormuş ya da fark etmiyormuş gibi davranmak.
- Başkalarının yaptıklarına karşı ilgisizlik: Ortama birinin girmesi, ortamdaki birinin çıkması, birinin konuşmaya başlaması gibi başka çocukların çok ilgisini çeken bazı olaylar karşısında ilgisiz kalmak; böyle durumlarda, gülümseme gibi hoşnutluk ya da ağlama gibi hoşnutsuzluk ifadeleri göstermemek.
- Başkalarının duygularını anlamada yetersizlik: Üzülen, ağlayan, kızan, sevinen vb. kişiler karşısında duyarsız davranmak. Örneğin, üzgün birini rahatlatma çabası göstermemek.

b. İletişim Sorunları

Dil gelişiminde gecikme

- İki yaşından büyük olup da tek bir sözcük bile söylememek.
- Üç yaşından büyük olup da iki sözcüklük basit ifadeler ('Baba git.' vb.) kullanmamak.
- Konuşmaya başladıktan sonra basit bir dil bilgisi yapısı kullanmak ya da belli yanlışları tekrarlamaya devam etmek.

Karşılıklı konuşmada zorluk

- Karşılıklı konuşma başlatmada, sürdürmede ve sonlandırmada önemli sorunlar göstermek: Örneğin; bir kez konuşmaya başlayınca konuşmayı uzun bir monolog şeklinde sürdürmek ve karşısındakilerin yorumlarını göz ardı etmek.
- Konuşma konularında seçicilik: Kendi favori konuları dışındaki konularda çok zor ve isteksiz olarak konuşmak.

Sıra dışı ya da yinelenen dil kullanmak

- Başkalarının kendisine söylediklerini tekrarlamak.
- Televizyondan duyduklarını ya da kitaplardan okuduklarını, ilişkisiz zamanlarda ve bağlam dışı olarak yinelenmek.
- Kendisinin uydurduğu ya da yalnızca kendisine anlam ifade eden sözleri tekrarlamak.
- Aşırı resmî ve didaktik konuşma özellikleri göstermek.

Gelişimsel düzeye uygun olmayan oyun

- Senaryolu oyunlarda sınırlılık: Oyuncaklarla evcilik, okulculuk, doktorculuk vb. hayali oyunlar oynamamak.
- Sembolik oyunlarda sınırlılık: Bir nesneyi başka bir nesne olarak (küpü mikrofon olarak vb.) kullanarak oyun oynamamak.
- Oyuncaklarla alışılmadık biçimlerde oynamak. Örneğin; topu zıplatmak yerine sürekli olarak bir eliyle vurmak, legoları birbirine takıp bir şeyler yapmak yerine sıraya dizmek vb.
- Sosyal oyunlara ilgisizlik: Küçük yaşlardayken, 'ce-e' vb. sosyal oyunlara karşı ilgi göstermemek.

c. Sınırlı/Tekrarlayıcı İlgi ve Davranışlar

Sınırlı alanda, yoğun ve sıra dışı ilgilere sahip olmak

- İlgi takıntıları: Bazı konulara karşı aşırı ilgi duymak ve başka konuları dışlayarak sürekli o konularla ilgili konuşmak, okumak, ilgilenmek vb. istemek.
- Bazı sıra dışı konulara aşırı ilgi duymak. Örneğin; astrofizik, uçak kazaları ya da sulama sistemleri.
- İlgi duyduğu konularla ilgili ince ayrıntıları anımsamak: Kendi favori konularındaki en ince ayrıntıları bile ezbere bilmek.

Belli düzen ve rutinlere ilişkin aşırı ısrarcılık

- Belli etkinlikleri her zaman belli bir sırayla yapmak istemek: Örneğin, arabanın kapılarını hep aynı sırayla kapatmak.
- Günlük rutinlerde değişiklik olmamasını istemek. Örneğin; eve gelirken hep aynı güzergahı izlemek ya da eve geldiğinde önce televizyonu açıp sonra tuvalete gitmek.
- Günlük yaşamdaki değişiklikler karşısında aşırı tepki göstermek: En ufak bir değişiklik karşısında aşırı kaygılanmak ya da öfke nöbeti yaşamak.
- Değişiklikleri daha kolay kabullenebilmek için meydana gelecek değişikliklerle ilgili önceden bilgi sahibi olmaya gereksinim duymak.

Tekrarlayıcı (kendini uyarıcı) davranışlar

- Sıra dışı beden hareketleri: Parmak ucunda yürümek, çok yavaş yürümek, kendi eksenini etrafında dönmek, durduğu yerde sallanmak, farklı bir beden duruşuna sahip olmak vb.
- Sıra dışı el hareketleri: Ellerini sallamak, parmaklarını gözlerinin önünde hareket ettirmek, ellerini farklı biçimlerde tutmak vb.

Nesnelerle ilgili sıra dışı ilgiler ve takıntılar

- Nesneleri sıra dışı amaçlarla kullanmak: Örneğin, oyuncak arabanın tekerleklerini çevirmek ya da oyuncak bebeğin gözlerini açıp kapamak vb. davranışları tekrar tekrar yapmak.
- Nesnelerin duyuşal özellikleriyle aşırı ilgilenmek: Örneğin, eline aldığı her nesneyi koklamak ya da gözlerinin önünde tutarak ve evirip çevirerek incelemek.

- Hareket eden nesnelere aşırı ilgi göstermek: Örneğin; tekerlek ya da pervane gibi dönen nesnelere, akan su ya da yanıp sönen ışık gibi hızlı hareket eden görüntülere uzun sürelerle bakmak.
- Nesne takıntıları: Bazı sıra dışı nesnelere (bir silgi ya da küçük bir zincir parçası vb.) elinden bırakmak ya da gözünün önünden ayırmak istememek.

2. Rett Sendromu

Rett Sendromu, ilk defa Dr. Andreas Rett tarafından tanımlanmış, Dr. Bengt Hagberg ve çalışma arkadaşları tarafından 1983 yılında yayınlanan raporla, bir hastalık olarak dünya çapında tanınmıştır. Rett Sendromu (RS), dünyada çeşitli ırklarda ve etnik gruplarda, özellikle kız çocuklarında görülen nörolojik bir rahatsızlıktır. Bu sendromun, erkeklerde de görülebileceği bilinmektedir, fakat erkeklerde görüldüğünde bu bebeklerde genellikle düşük, doğum anında ölüm veya anne karnında erken ölüm gibi durumlar ortaya çıkmaktadır.

RS'li çocuklar, 6-18 aylık olana kadar normal veya normale yakın bir gelişim gösterirler. Bu süreden sonra çocuk, geçici durgunluk veya gerileme sürecine girer, iletişim kurma becerisini yitirir ve ellerini birbirine kenetler. Hemen ardından stereotipik el hareketleri, yürüyüş bozuklukları ve kafa gelişiminde gözle görülebilir bir yavaşlama ortaya çıkar. Nöbet geçirme, uyanırken düzensiz soluk alıp verme gibi problemlerle de karşılaşılabilir.

Rett Sendromu'nun, otizm, beyin felci veya spesifik olmayan gelişme bozukluklarında olduğu gibi teşhisi çok zordur. Dünyada, çeşitli ülkelerde yapılan araştırmalara göre her 23 binde 1 doğumdan, 10 binde 1 doğuma kadar ulaşan oranlarda RS'li kız çocuğu doğmaktadır. Bazı çocuklar konuşma kabiliyetlerini yitirmeden önce tek tek kelimeler kullanmaya ve kelime kombinasyonları yapmaya başlayabilirler. RS'in şiddetinin bütün hastalar için zor olduğunu tahmin etmek zor değildir.

Apraxia (denge bozukluğu), en temel vücut hareketlerinin yerine getirilmesinde yetersizlik ve RS'in sebep olduğu tüm engelli davranışların gözlemlenebildiği durumdur. Gözün sabit bakışı ve konuşma kabiliyeti de dâhil tüm vücut hareketlerine etki ederek çocuğun kontrollü şekilde hareket etmesini zorlaştırır. Apraxia ve sözel iletişim becerisinin eksikliği nedeniyle, zekânın doğruyu tayin etmesi de zorlaşır. Çoğu geleneksel test metotları, ellerin kullanımına ve/veya sözel iletişime gereksinim duyar bu durum RS'li bir çocuk için belki de imkânsızdır.

RS'te büyüme genellikle yavaştır, birçok RS'li bayan yaşına göre oldukça küçük görünmektedir. Yapılan çalışmalar, doymak bilmez bir iştahları varmış gibi görülmelerine rağmen birçoğunun orta dereceden üst sınıra kadar değişebilen oranlarda yetersiz beslenme problemi ile karşı karşıya olduklarını göstermektedir. Buna; yutma zorluğu, yetersiz besin girişi, enerjinin dengesiz harcanması veya vücudun besleyici gıdalardan yeteri kadar yararlanamaması gibi problemler neden olmaktadır. Bu gibi durumlarda, kilo almasına ve boyunun uzamasına yardımcı olacak, dikkatini ve etkileşimini geliştirecek tamamlayıcı bir beslenme programı (ağız yoluyla yüksek kalori/kilo aldırma diyetleri, NG tüpü veya gastrostomy butonu) uygulanmalıdır.

Bütün bu zorluklara rağmen, Rett Sendrom'lu bir hasta orta yaşlarına, hatta daha ileri yaşlara kadar öğrenmeye devam edebilir, ailesi ve arkadaşlarıyla iyi vakit geçirebilir. Bütün duygular hakkında tecrübe sahibidirler, evde veya topluluk arasında sosyal, eğitim veya eğlence amaçlı aktivitelere katıldıklarında, hoş ve çekici kişiliklerini gösterirler.

3. Çocukluğun Dezintegratif Bozukluğu

Çocukluğun dezintegratif bozukluğu olan çocuklarda doğumdan itibaren en az iki yıl tamamen normal gelişim kaydedilir. Belirtiler sıklıkla 3-4 yaş arası görülmeye başlar. Bu tanıyı koyabilmek için belirtilerin 10 yaştan önce gelişmiş olması gerekir. Ağır mental retardasyonla ve lokodistrofiyle (ilerleyici çocuk nörolojisi hastalıkları) birlikte görülmektedir. Ayrıca epilepsiye rastlama olasılığı da sıktır. Başlangıç ani veya dereceli olabilir. İlk bulgular, aktivitede artış, huzursuzluk ve anksiyetedir. Daha sonra konuşma ve diğer yetilerde kayıplar kaydedilir, klinik tablo platoya erişir ve sonraki gelişim sınırlı olabilir. Eğer ilerleyici bir nörolojik bozukluğun sonucu olarak ortaya çıkıyorsa klinik tablo kötüleşme hatta ölümle sonuçlanabilir. Bu psikoza "heller demansı" veya "infantil demans" da denilmektedir. Otizmdeki gerilemeyle ilişkisi tartışmalıdır. Genelde, nöroloji kliniklerinde yataklı tetkiklerle teşhis edilir.

Öncesinde normal işlev gören çocuğun 3-4 yaşlarında başlayan zekâ, dil ve sosyal işlevlerinde birkaç ay içinde gelişen deteryasyon (yıkım)'dur. Tahminen otistik bozuklukların 10'da biri sıklıkta gözlenir. Erkek/kız oranı 4-8/1'dir. Sebep bilinmiyor. Konvulzif sendromlar, tuber sklerozis ve çeşitli metabolik hastalıklarla birlikte bulunabilmektedir. Çocukluğun Dezintegratif Bozukluğu DSM-IV tanı ölçütleri şunlardır:

A. Doğumdan sonraki iki yıl içinde yaşına uygun sözel ve sözel olmayan iletişim, toplumsal ilişkiler, oyunlar ve uyumsuz davranışların olması ile kendini belli eden görünüşte normal bir gelişmenin olması

B. Aşağıdakilerden en az iki alanda daha önce edinilmiş olan becerilerin (10 yaşından önce) klinik olarak önemli ölçüde yitirilmesi.

Bunlar:

1. Sözel anlatım ya da dili algılama
2. Toplumsal beceriler ya da uyumsal davranış
3. Bağırsak ya da mesane kontrolü
4. Oyun
5. Motor beceriler

C. Aşağıdakilerden en az iki alanda olağan dışı bir işlevselliğin olması:

1. Toplumsal etkileşimde nitel bir bozulma (sözel olmayan davranışlarda bozulma, yaşlılarıyla ilişki kuramama, toplumsal ya da duygusal karşılıklar verememe vb.)
2. İletişimde nitel bozukluklar (konuşulan dilin gelişiminde gecikme olması ya da hiç gelişmemiş olması, bir söyleşiyi başlatamama ya da sürdürmede, dilin basmakalıp ve yineleyici bir biçimde kullanılması, çeşitli imgesel oyunlar oynamama vb.)
3. Motor basmakalıp davranışlar ve mannerizmler de içinde olmak üzere davranış, ilgi ve etkinliklerde sınırlı, basmakalıp ve yineleyici örüntülerin olması

4. Asperger Bozukluğu

Asperger Sendromu'nda, tipik olarak otizmlili bireylerde görülen sosyal ilişki ve iletişim sorunlarının yanı sıra sınırlı ilgi alanı görülür. Çok sınırlı konularda ve dar çerçeveli alanlarda derin bilgilere sahiplerdir, bu nedenle bu çocuklara "küçük profesör" yakıştırması yapılır. Otizmden farklı olarak zamanında konuşmaya başlarlar; aşırı bilgiçlik ve el becerilerinde özel sorunlar görülür. Bu çocuklar normal veya üstün zekâyâ sahiptirler. Mekanik oyuncaklara çok düşkündürler ve ilgi alanı sınırlı olan insanlarla daha iyi yakınlık kurarlar. Amaçsızca birtakım nesnelere toplayabilirler, öz bakım sorunları yoktur. Erişkinlikte ise kurallara sıkıca bağlı, soğuk ve mesafeli insanlar olarak tanınırlar. Bu bireylerin sosyal hayatında, genelde bir tane çok yakın arkadaşları vardır ve bu kişinin de sıklıkla dar, kısıtlı ilgi alanı vardır. Duygusal hayatında hep akılcı ve heyecansız yorumlamalara sahiptir, davranış sorunları görülebilir, jest, mimik ve vücut dilini kullanmada sorunları vardır. [Frith,

1991]. Bu sendromda genetik ilişki sıklıkla baba ve oğul arasında kurulur. Otizm ve Asperger Sendromu birbirine dönüşebilir bir nitelik taşır.

Asperger Sendromu'nun klinik özellikleri şöyle sıralanabilir: Normal dil gelişimi, normal zekâ ve hatta bazen üstün zekâyâ sahip olma, beceriksizlik, bilgiççe, ders veriyormuş gibi konuşma tarzı, antisosyal şiddet içeren davranışlar görülmektedir. Görülme sıklığı 1000'de 1'dir. Erkeklerde 2-4 kat daha fazladır. Tanı genelde 5 yaş civarında konabilir. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu ve depresyonla eş zamanlı görülür. Özellikle dede ve babalardan ailevi geçiş görülür.

5. Başka Türü Adlandırılmayan Yaygın Gelişimsel Bozukluk (Atipik Otizm)

Atipik otizm, dil ve sosyal iletişimle ilgili sorunlar, dilin amaca yönelik kullanımındaki sorunlar, aşırı çekingenlik, aşırı utangaçlık, gündelik ve özel yaşamında belli ilkelere aşırı katı yaklaşım ve bağlılık gibi durumlarla ilişkili olarak göz önüne alınabilir. Bazı kişilik tipleri ve bozuklukları (şizoid kişilik, şizotipal kişilik, çekingen kişilik) yine atipik otizmle ilişkili olabilir, fakat farklar vardır. Örneğin, şizoid kişilikler toplumsal ilişkileri anlar, özellikle istemezler. Buna karşın otizimli bireylerde ilişki kurma arzusu olduğu, ama beceremedikleri ileri sürülmüştür.

Atipik otizmle tipik otizm arasındaki farklar oldukça tartışmalıdır. Araştırmalar ve sonuçları yeterli olmasa da elde edilen belli bulgular vardır. Tipik otizmde, tanı kalıcıdır. Hafiften ağıra giden bir yelpazesi vardır. Dil sorunu bazı olgularda düzelir, ama çoğu kez kalıcıdır. Kendine zarar verme davranışı siktir. Yaş, cins, ailede benzer durum özellikleri ve iletişim sorunu temelde atipik otizmle aynıdır. Stereotipilerin ağırlığı, sıklığı, şiddeti küçük yaşlarda atipik otizmle aynı olabilir ve ilerleyen yaşa rağmen değişmeden kalıcı olabilir. Zekâ en ağırdan en hafife kadar değişen düzeylerde geri olabilir. Dar ilgi alanı, takıntılı davranış, duysal belirtiler atipik otizmde görülenle aynı olabilir. Geç yürüyebilir. Öz bakım sorunları belirgindir ve ilerleyen yaşa rağmen kalıcı olabilir. Buna karşın atipik otizmde ilerleyen yaşla tanı değişebilir ve bir kişilik özelliğine dönüşebilir. Otizm belirtileri zamanla kaybolabilir; iyi eğitimle ve elverişli şartlarda tamamen normale dönebilir. Ağır formu yoktur ve hafif otizmden ayrılması zordur. Bu nedenle normal gelişimin bir parçası olarak görülebilir. Otizme özgü davranışlar belirli durumlarda (zorlanma) açığa çıkacak şekilde maskelenebilir veya değişik görünümde altında gizlenebilir (yalancı dışa dönüklük vb.). Mizahı anlama ve oluşturmada, karşı cinsle ilişki başta olmak üzere insan ilişkilerinde hep ciddi sorunlar yaşanır. Dil sorunu varsa kısa sürelidir; sonuç olarak düzgün gramer ve fonoloji ile konuşurlar. Kendine zarar verici davranış görülmez. Belirtiler şiddet ve bir araya geliş

yoğunluğu açısından, toplumsal yasayış ve düzeni bozacak şekilde belli bir sınırı aşmaz. Genel gelişim eğrisi elverişli şartlar altında düzelme yönündedir. Öğrenme sorunları olabilir ve okul sorunları yaşanır. Stereotipik (tekrarlayıcı) hareketler ilerleyen yaşla sebat etmez. Dar ve yoğunlaşmış bir ilgi alanı vardır, ancak toplumsal açıdan daha anlamlı bir konuda (mesleğinde vb.) bu durum başarıya neden olabilir. Takıntılı davranış, ritüeller atipik otizmde daha belirgin olabilir. Panik ataklar sık görülebilir.

PROGRAMIN DÜZEYİ

Program, yaygın gelişimsel bozukluklar tanı grubu içerisinde yer alan her yaştaki bireyin gelişimsel özellikleri, eğitim ihtiyaçları ve öncelikleri dikkate alınarak hazırlanmıştır.

PROGRAMIN GENEL AMAÇLARI

Bu program ile bireylerin;

1. İşlevsel becerilerin kazandırılmasına ön koşul oluşturan temel eşleme ve taklit becerilerini geliştirmeleri,
2. Sosyal etkileşim başlatma ve sürdürme becerilerini geliştirmeleri,
3. Alıcı ve ifade edici dil becerilerini geliştirmeleri,
4. İletişim becerilerini geliştirmeleri,
5. Bağımsız çalışma ve işlevde bulunma ile organize olma becerilerini kazanmaları,
6. Öz bakım ve günlük yaşam becerilerini geliştirmeleri,
7. Akademik becerilerini geliştirmeleri,
8. Toplumsal yaşama katılım ve sosyal uyum becerilerini geliştirmeleri

beklenmektedir.

PROGRAM İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

1. Modüllerde yer alan kazanımlar Yaygın Gelişimsel Bozukluklar Destek Eğitim Programı'nın genel amaçlarına ulaşmayı sağlayacak nitelikte belirlenmiştir.
2. Yaygın gelişimsel bozukluk gösteren bireylerin başka bir yetersizliği olması halinde, sahip olduğu diğer yetersizlik alanına ait programlardan birey için uygun olan modüller belirlenerek bireysel eğitim programına dâhil edilmelidir.
3. Programı oluşturan modüller ve kazanımlar bireylerin yaşadığı güçlükler göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Bireyin ihtiyaçlarına göre aynı anda birden fazla modülden kazanımlar bireysel eğitim programına dahil edilebilir.

4. Program modüllerinde yer alan kazanımların gerçekleştirilmesi için öğrenme ve öğretme sürecinde modülde belirtilen gerekli araç-gereç ve donanımlar sağlanmalıdır.
5. Programda yer alan modüller arasında genel bir hiyerarşik düzen olmakla birlikte bireyin yaşı, tıbbi tanısı, gelişim düzeyi ve öncelikli ihtiyaçları dikkate alınarak modüllerin seçiminde farklı yapılandırmalar olabilir. Ancak eşleme, taklit, yönerge takip beceri modülleri öğrenmeye hazırlık çalışmalarına temel oluşturduğu için bireyin eğitim programında öncelikli olarak yer almalıdır.
6. Bireyin eğitim planı doğrultusunda bağlı olduğu rehberlik ve araştırma merkezi, varsa devam ettiği okul ya da kurum ve diğer ilgili kuruluşlarla iş birliği yapılmalıdır. Bireyin eğitim planı, yapılacak çalışmalar, öneriler konusunda varsa devam ettiği kurum/okul personeli (sınıf öğretmeni, rehber öğretmen, özel eğitim öğretmeni, branş öğretmeni, kurum psikoloğu, okul öncesi öğretmeni, sosyal hizmet uzmanı vb.) ile görüş alışverişi yapılarak bireyin gelişimi desteklenmelidir. Bireyin destek eğitim sürecinin sonunda devam ettiği kurum tarafından hazırlanan gelişim raporu ve ekinde birey kazanımlarının günlük yaşama geçişini ve kalıcılığını sağlayacak öneriler, bağlı olduğu rehberlik ve araştırma merkezinin yanı sıra bireyin ailesine, 2828 sayılı yasa ile devlet koruması altında bulunan bireyin yasal vasi statüsünde olan kuruma, varsa devam ettiği okulun rehberlik ve psikolojik danışma servisine iletilmelidir.
7. Destek eğitim sürecinde bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimince gerek görülmesi durumunda uzman (psikiyatrist, sosyal hizmet uzmanı, fizyoterapist, dil ve konuşma terapisti, iş ve uğraşı terapisti vb.) desteği alınabilir.
8. Destek eğitim programının verimliliğini artırmak amacıyla modüllerde yer alan uygulamaya yönelik kazanımların gerçek ortamlarda ya da yapılandırılmış ortamlarda işlenmesi sağlanmalıdır.

PROGRAMIN YAPISI

Yaygın Gelişimsel Bozukluklar Destek Eğitim Programı, hedeflenen amaçlara ulaşmayı sağlayacak çeşitli modüller ve bu modüllere yönelik kazanımlardan oluşmaktadır. Her bir modülde bireylerde ulaşılması beklenen kazanımlar, içerik, açıklamalar ve ölçme değerlendirme bölümleri yer almaktadır. Modüller bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama ve uygulamaya imkân sağlayacak şekilde, kendi içerisinde bütünlüğü olan ve birbirini işlevsel olarak tamamlayacak yapıda hazırlanmıştır.

Modüllerde yer alan kazanımlar bireye kazandırılacak bilgi, beceri ve tutumlardan oluşmaktadır. Modüller uygulayıcıya rehber olabilmesinin yanında eğitim kurumlarının uygulayacağı eğitime de bir standart getirdiği gibi ölçme değerlendirme sürecini de kolaylaştırmaktadır.

Modüller ve Süreleri

Yaygın Gelişimsel Bozukluklar Destek Eğitim Programı, aşağıda belirtilen modüllerden oluşmaktadır:

MODÜLÜN ADI	SÜRESİ
1. Eşleme Becerileri	250 Ders Saati
2. Taklit Becerileri	500 Ders Saati
3. Yönerge Takip Becerileri	750 Ders Saati
4. Görsel Destek Kullanımı	250 Ders Saati
5. Alıcı Dil Becerileri	1000 Ders Saati
6. İfade Edici Dil Becerileri	1000 Ders Saati
7. Oyun ve Müzik Becerileri	500 Ders Saati
8. Öz Bakım Becerileri	1000 Ders Saati
9. Günlük Yaşam Becerileri	1000 Ders Saati
10. Motor Beceriler	250 Ders Saati
11. Sosyal Beceriler	1000 Ders Saati
12. Okuma Yazma	750 Ders Saati
13. Matematik	500 Ders Saati

ÖĞRENME VE ÖĞRETME SÜRECİ

Programın amacına uygun olarak yürütülebilmesi için öğrenme ve öğretme sürecinin etkili olarak kullanılması gerekmektedir. Bu nedenle aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir:

- Öğrenme ve öğretme süreci planlanırken bireyin performans düzeyi, özellikleri ile öğrenme şekilleri dikkate alınmalıdır.
- Destek eğitim için kullanılan sürenin sonunda belirlenen hedefe ulaşılabilmesi için zaman kullanımı en doğru şekilde planlanmalıdır.
- Öğrenme ve öğretme sürecinde uygun strateji, yöntem, araç gereç ve materyaller seçilmelidir.

- Programda yer alan etkinliklerin, somuttan soyuta, kolaydan zora doğru aşamalı olarak hazırlanmasına ve uygulanmasına dikkat edilmelidir.
- Çalışmalar sırasında kullanılan dilin ve uygulanan etkinliklerin bireyin yaşına ve özelliklerine uygun olmasına özen gösterilmelidir.
- Günlük yaşamda bireylerin etkili iletişim kurabilmeleri ve iletişim stratejilerini kullanabilmeleri için uygun ortamlar hazırlanmalı ve etkinlikler çeşitlendirilmelidir.

A. Destek Eğitim Programı Bireyselleştirilmiş Eğitim Programına Nasıl Kaynaklık Eder?

Yaygın gelişimsel bozukluğu olan birey için Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Geliştirme Birimince hazırlanacak Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP), gelişim basamakları göz önüne alınarak hazırlanmış olan Yaygın Gelişimsel Bozukluklar Destek Eğitim Programı'na dayalı olarak oluşturulacaktır. Bireyin performansı alınırken esas olan programda belirtilen kazanımların hangilerini yapabildiğidir. Bireyin gerçekleştiremediği kazanımlar, verilecek eğitim için yol gösterecektir. Bu amaçla “Ölçme ve Değerlendirme” bölümünde örneği verilen Kaba Değerlendirme Formu kullanılarak bireyin programın hangi düzeyinde performans gösterdiği tespit edilebilir.

Yaygın gelişimsel bozukluk tanısının haricinde bireyin başka yetersizliği olması durumunda diğer yetersizliğin belirtileri, özellikleri ve bireyin bu yetersizliğe yönelik ihtiyaçları dikkate alınarak BEP hazırlanmalı, BEP hazırlama aşamasında bu engele yönelik destek eğitim programlarından bireyin ihtiyacına uygun kazanımlara yer verilmelidir. Ayrıca destek eğitim programı modüllerinde yer alan kazanımlar dışında ihtiyaç duyulduğunda bireyin düzeyine uygun olarak farklı programlardan kazanımlar da bireysel eğitim programına dâhil edilebilir.

Modüller içerisinde yer alan kazanımlar, aynı zamanda gelişim basamaklarına ve bireyin yetersizlik türünde ulaşabileceği olası maksimum düzey göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. BEP içerisinde yer alacak uzun dönemli hedefler ve buna bağlı kısa dönemli hedefler, bireyin yetersiz olduğu kazanımlardan öncelik sırasına göre belirlenecektir. Verilecek eğitim etkinliği sonunda ilerlemeyi ölçmek için yapılacak değerlendirme süreci, yine programa dayalı olarak gerçekleştirilecek olup bireyin BEP'inde yer alan kazanımlarla sınırlı olacaktır. “Ölçme ve Değerlendirme” bölümünde örneği verilen Performans Kayıt Tablosu kullanılarak bireyin ay içerisindeki kazanımları net olarak görülecektir. Bu performans tablolarında bireyin gelişim düzeyine temel teşkil eden basamaklar tanımlanmış olup gerekli olduğunda bu basamaklara ait alt hedefler oluşturulabilir.

Modül içerikleri, hem performans alımında hem de değerlendirmede kontrol listesi olarak kullanılabilir şekilde hazırlanmış olup uygulamacının günlük çalışma planlamasında görülecektir. Yıl sonunda toplam ilerlemeyi görmek ve rehberlik ve araştırma merkezine bireyin geldiği düzeyi bildirmek için “Ölçme ve Değerlendirme” bölümünde verilmiş olan Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu kullanılacaktır.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Nedir?

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı, özel eğitime ihtiyacı olan bireyin gelişimi veya ona uygulanan programın gerektirdiği disiplin alanlarında (öz bakım, akademik beceriler, sosyal beceriler, iletişim vb.) eğitsel gereksinimlerini karşılamak üzere uygun eğitim ortamlarından (okul, özel eğitim okulu, özel sınıf, mesleki eğitim merkezi vb.) ve destek hizmetlerden (destek eğitim odası, sınıf içi yardım, dil ve konuşma terapisi, fiziksel rehabilitasyon vb.) en üst düzeyde yararlanmasını öngören yazılı dokümandır. Bu doküman aile, öğretmen ve ilgili uzmanların iş birliği ile planlanır ve bireyin ailesinin onayı ile uygulanır.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Öğeleri Nelerdir?

1. Bireyin eğitsel işlevde bulunma veya performans düzeyi

Ayrıntılı değerlendirme sonuçlarına dayalı olarak hazırlanan, bireyin yapabildikleri ve yapamadıklarının betimlenmesidir. İlerlemelerin görülebilmesi için performans düzeyinin betimlenmesi son derece önemlidir. Çünkü bu betimlemeler değerlendirme sonuçlarının açık ve anlaşılır olmasını, ayrıca bireyin belirli gereksinimlerini tanımlamayı ve öncelik sırasına dizmeyi sağlar.

2. Eğitsel performans düzeyi, bulunduğu gelişim evresi ve yaş gibi faktörler dikkate alınarak belirlenen bir yılın sonunda gerçekleşecek uzun dönemli amaçlar

Uzun dönemli amaç; bireyin bir öğretim dönemi ya da bir öğretim yılı sonunda gerçekleştirmesi istenen davranışlardır. Yıllık amaçlar da denilebilir. Uzun dönemli amaç seçiminde; bireyin önceki başarısı, bireyin var olan performans düzeyi, bireyin tercihleri, seçilen amaçların uygulanabilirliği, bireyin öncelikli gereksinimleri, amaçların kazanımı için ayrılan zaman göz önünde bulundurulmalıdır. Uzun dönemli amaçlar;

- a) Bireyin var olan performans düzeyi ile ilgili olmalı,
- b) Uzun dönemli amaç alanı açıkça tanımlanmalı,
- c) Uzun dönemli amaçlar ölçülebilir olmalı,

- ç) Anlamlı olmalı,
- d) Kısa dönemli amaçları kapsamaludur.

3. Uzun dönemli amaçlara ulaşmayı sağlayacak kısa dönemli amaçlar

Bireyin var olan performans düzeyi ile uzun dönemli amaç arasında kalan ve daha kısa sürede gerçekleştirilen kazanımlardır. Kısa dönemli amaç ifadelerinde birey, beklenen davranışın tanımlanması, davranışın koşullarının belirlenmesi (sözel istekler ya da yönergeler, yazılı istekler ya da yönergeler, materyaller, gereksinim duyulan yardım düzeyi, çevresel ortam ve uyarlamalar) öğelerine yer verilmelidir.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Nasıl ve Kimler Tarafından Geliştirilir?

BEP'in geliştirilmesi için bireyi farklı alanlarda değerlendirecek, onun normal, özel ve destek hizmetlerden en üst düzeyde yararlanmasını sağlayıp kararları alacak bir ekip oluşturulur. Bu ekipte, kurum yöneticisi, özel eğitim öğretmeni, sınıf öğretmeni, kurum psikoloğu veya rehber öğretmeni, ihtiyaca göre dil ve konuşma terapisti, odyolog, fizyoterapist, sosyal çalışmacı, tıp ve sağlık personeli gibi farklı uzmanlar bulunur. BEP ekibinin asıl üyesi bireyin ailesidir. BEP toplantılarına duruma göre bireyin kendisi de katılabilir.

B. Öğretim Yöntem, Teknik ve Yaklaşımları

Yaygın Gelişimsel Bozukluğu olan bireyler öğrenme sürecinde farklı yöntem, teknik ve yaklaşımlara gereksinim duyarlar. Öğretim programlarında çoklu duyuya dayalı öğretim tekniklerinin kullanılması gerekmektedir.

Aşağıda yer alan teknik, yöntem ve yaklaşımların hepsi öğretim programının içinde yer almalıdır.

Öğretim sürecini planlarken; bireyin gelişim özellikleri, performansı, öncelikli ihtiyaçları, bireyin öğrenme deneyimleri, motivasyonu, kazandırılacak beceri vb. değişkenler dikkate alınmalıdır.

1. Açık Anlatım Yöntemi

Açık anlatım yöntemi "tümden gelim ya da doğrudan öğretim" olarak da adlandırılmaktadır. Bu öğretim yöntemi, hem düzenli bir programı hem de araçların kullanımında sistematik olmayı gerektirmektedir.

Açık anlatım yönteminde ayırt edici öğrenme sürecinden yararlanılmaktadır. Bunun için uygulayıcı, öğreteceği kavramın ilişkili ve ilişkisiz niteliklerini belirler. Daha sonra kavramın olumlu ve olumsuz örneklerini oluşturur. Kavramın ilişkili nitelikleri kavramı tanımlar ve onun benzer örneklerini oluşturur. İlişkisiz nitelikler ise kavramı tanımlamayan, ancak kavramın yapısında var olan niteliklerdir. İlişkisiz nitelikler, kavramın örneklerinin farklı olmasını sağlar. Örneğin, “üçgen” kavramı için ilişkili nitelik üç kenarı ve üç köşesinin olmasıdır. Üçgeni temsil eden nesnenin büyüklüğü, malzemesi gibi nitelikler ilişkisiz niteliklerdir.

Kavramın olumlu örnekleri, kavramı tanımlayan nitelikleri gösterir. Kavramın olumsuz örnekleri ise kavramı tanımlamayan nitelikleri gösterir. Örneğin, “üçgen” kavramının olumlu örnekleri “plastik üçgen”, “tahta üçgen”, “karton üçgen”dir. Üçgen kavramının olumsuz örnekleri ise “plastik kare”, “tahta daire”, “karton dikdörtgen”dir.

Kavramın olumlu ve olumsuz örnekleri hazırlanırken örnek sayısının çok olmasına ve ilişkisiz niteliklerin değişmesine dikkat edilmelidir. Daha sonra, bireye olumlu ve olumsuz örnekler sunulmalı, bireyin doğru tepkileri pekiştirilmeli, yanlış tepkiler görmezlikten gelinip tekrar sunu yapılmalıdır. Böylece ayırt edici pekiştirmelere yer verilerek öğrenme gerçekleştirilmelidir.

2. Basamaklandırılmış Yöntem

Basamaklandırılmış yöntemin öğretim süreci “yap”, “göster”, “söyle” ve “yaz” basamaklarına ilişkin etkinlikleri içermektedir. Yap, göster, söyle ve yaz basamaklarında uygulayıcının gerçekleştirdiği hareketin her biri birey tarafından bir karşı hareketi gerektirir. Bireyler, uygulayıcı beceri yaparken görürler, beceriyi açıklamasını dinlerler. Daha sonra bireyler beceriyi kendileri yaparlar, gösterirler, ne yaptıklarını söylerler ve yazarlar. Basamaklandırılmış yöntemle öğretim yapılırken bireyden; yaparak, göstererek, sözlü ve yazılı dil kullanarak bir tepkide bulunması beklenmektedir. Birey, doğru tepki verdiğinde davranışı pekiştirilmekte, yanlış tepki verdiğinde öğretime geri dönülmektedir.

Yap Basamağı: “Yap” basamağında uygulayıcı, gerçek nesnelere kullanır ve birey de cevaplarını gerçek nesnelere kullanarak verir. “Yap” basamağı, bireylerin birbirleriyle ve uygulayıcı ile aralarında yakınlık kurmalarına yardımcı olur. Bireyin gruba katılımını sağlamak için kullanılan etkili bir öğretim yoludur. Bu basamak “yap-yap”, “yap-göster”, “yap-söyle”, “yap-yaz” alt basamaklarından oluşmaktadır.

Göster Basamağı: “Göster” basamağında uygulayıcı, bireye görsel bir uyaran verir ve bireyden doğru tepki vermesi beklenir. Uygulayıcı, uyarıcıları bireyin görebileceği şekilde

sunar. Bu basamak “göster-yap”, “göster-göster”, “göster-söyle”, “göster-yaz” alt basamaklarından oluşmaktadır.

Söyle Basamağı: “Söyle” basamağında uygulayıcı, bireye sembolik uyarıyı sözlü olarak verir ve bireyden de doğru tepki vermesi beklenir. Bu basamak “söyle-yap”, “söyle-göster”, “söyle-söyle”, “söyle-yaz” alt basamaklarından oluşmaktadır.

Yaz Basamağı: “Yaz” basamağında uygulayıcı, bireye sembolik uyarıyı yazılı olarak verir ve bireyden de doğru tepki vermesi beklenir. Bu basamak “yaz-yap”, “yaz-göster”, “yaz-söyle”, “yaz-yaz” alt basamaklarından oluşmaktadır.

3. İleri Zincirleme Yöntemi

İleri zincirleme yöntemine göre öğretim yapabilmek için performans alımı öncesi hazırlanan beceri analizinin ilk yapılandan son yapılandan doğru düzenlenmesi gerekir. Öğretim yapılırken ilk işlem basamağı (birinci temel beceri) üzerinde durulup diğer işlem basamaklarının (diğer temel becerilerin) öğretimi yapılmaz. Birey, ilk işlem basamağını bağımsız olarak gerçekleştirdikten sonra ikinci işlem basamağına geçilir. Farklı materyal beceriler yer aldığı için iş eğitimiyle ilgili becerilerin öğretiminde daha çok ileri zincirleme yöntemi kullanılır.

4. Tüm Beceri Yöntemi

Tüm beceri yönteminin kullanılabilmesi için performans alımı öncesi hazırlanan beceri analizinin, ileri zincirlemeye göre yapılması gerekir. Bu yöntemin uygulanması sırasında becerinin bütün işlem basamakları için öğretim yapılır. Her öğretim oturumunda beceri basamaklarındaki ipuçları yavaş yavaş çekilerek becerinin tümü gerçekleştirilmeye çalışılır.

5. Tersine Zincirleme Yöntemi

Tersine zincirleme öğretim yönteminin kullanılabilmesi için performans alımı öncesinde hazırlanan beceri analizinin, tersine zincirlemeye göre yapılması gerekir. Yani beceri analizi son yapılandan ilk yapılandan doğru düzenlenerek oluşturulmalıdır. Öğretim yapılırken son işlem basamağı üzerinde durulur; diğer işlem basamaklarının öğretimi yapılmaz. Birey, son işlem basamağında bağımsızlığa ulaştığında sondan bir önceki işlem basamağının öğretimine geçilir. Her oturumda bireyin bağımsız gerçekleştirdiği basamakları da yaparak beceriyi tamamlaması istenir.

Tersine zincirleme yöntemi her beceri için uygun olmayabilir. Özellikle giyinme becerilerinde ve bazı mesleki becerilerde tersine zincirleme yönteminin diğer yöntemlere göre daha etkili olduğu bilinmektedir. Bunun nedeni; bireyin başlangıçta gerçekleştirmesini beklediğimiz becerinin oldukça az sayıda işlem basamağını içermesi, kolaylıkla başarıya ulaşmasının mümkün olması ve diğer basamakların öğretimi yapılırken bağımsızlığa ulaştığı işlem basamaklarını da tekrarlamasıdır.

6. Uygulamalı Davranış Analizi-UDA

Bireyin davranışlarını ve bu davranışlarla ilişkili çevresel özelliklerin ölçülebilir tekniklerle analiz edilmesine dayanan bu yöntem, birçok davranışın çevresel faktörler aracılığıyla ödüllendirildiği ya da cezalandırıldığı ilkesini temel almaktadır.

Yaygın gelişimsel bozukluğu olan bireylerle yapılan uygulamalı davranış analizi çalışmaları; uygun ve istenilen davranışları artırmayı, bireye yeni davranışlar kazandırmayı, bu davranışların farklı ortamlara ve yeni karşılaşılan durumlara genellenmesini sağlamayı, uygun olmayan ve istenmeyen davranışların ortaya çıkmasını engellemek amacıyla çevresel düzenlemeler yapmayı, çevresel düzenlemelere karşın ortaya çıkması engellenemeyen davranışların yinelenme olasılığını azaltmayı, kazanılan uygun davranışların ve davranış değişikliklerinin kalıcı olmasını hedeflemektedir. Yaygın gelişimsel bozukluğu olan bireylerde artırılması ve kazandırılması hedeflenen davranışlara; sosyal beceriler, iletişim becerileri, oyun ve taklit becerileri, öz bakım ve günlük yaşam becerileri örnek verilebilirken azaltılması ya da ortadan kaldırılması hedeflenen davranışlara ise öfke nöbetleri, kendini uyarıcı davranışlar, ısırma, bağırma, vurma gibi kendine ve çevresine zarar verici davranışlar verilebilir.

Uygulamalı davranış analizi uygulamalarında ilk aşamada hedef davranışın ne olduğu belirlenir ve bu davranışın tanımı yapılır. Bu süreçte sistemli bir gözlem ve kayıt tutma tekniğinden yararlanılır. Davranış değiştirme yöntemine karar verildikten sonra bu yöntem uygulanır ve aynı gözlem ve kayıt tutma teknikleriyle sürekli veri toplanarak müdahalenin etkililiği değerlendirilir. Bu değerlendirme sonucunda uygulamanın sürdürülmesi, uyarlanması ya da kesilmesi yönünde karar alınır. Yaygın gelişimsel bozukluk gösteren bireylerin normal gelişim gösteren akranlarıyla birlikte kaynaştırma eğitimine katılmaları ise UDA'nın uzun vadedeki amacını oluşturmaktadır (Kırcaali-İftar, 2003).

7. Ayrık Denemelerle Öğretim

Lovaas Yöntemi olarak da adlandırılan ayrık denemelerle öğretim, temeli uygulamalı davranış analizine dayanan geleneksel öğretim yöntemlerinden biridir. Bu öğretim

yönteminde davranışın öncülü, davranış ve davranışın sonucundan oluşan denemeler art arda sunulur. Öğretimin “*öncül*” aşamasında bireye bir soru, yönerge sunulur ya da bir araç yöneltilir. Örneğin, uygulamacı elindeki arabayı göstererek “*Bu nedir?*” diye sorar. Yöntemin ikinci aşaması olan “*davranış*” boyutunda bireyden doğru ya da yanlış bir tepki beklenir. Birey hiç tepki de vermeyebilir. “*Sonuç*” bölümünde ise bireyin tepkisine uygun yaklaşımda bulunulur. Doğru tepkiler pekiştirilir, yanlış tepkilerde ise hata düzeltilmesi yapılır ya da yönerge yeniden sunulabilir. Yöntemin son aşaması ise “*denemeler arası süre*”dir. İkinci uygulamaya geçmeden önce bireyin 4-5 saniye kadar dinlenmesine, pekiştireci kullanmasına izin verilir.

Ayrık denemelerle öğretimde birey, ipuçları yardımıyla belli davranış ya da becerileri yapar duruma geldiğinde bu ipuçları yavaş yavaş ortadan kaldırılır. Yaygın gelişimsel bozuklukları olan bireylere taklit, eşleme ve gruplama, alıcı dil ve öz bakım becerilerinin kazandırılmasında ayrık denemelerle öğretim yöntemi yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu yöntemin en önemli avantajı kolay uygulanabilirliği ve bazı bireylerin hedef davranışları kolay kazanabilmeleridir.

Dil becerilerinin işlevsel kullanılmaması ve kazanılan davranışların genellenebilirlik aşamasındaki güçlükleri ise bu yöntemin sınırlılıklarını oluşturmaktadır (Kırcaali-İftar, 2003).

8. Fırsat Öğretimi

Fırsat öğretimi, yaygın gelişimsel bozukluğu olan bireylerin dil ve iletişim becerilerini doğal ortamda kazandırmayı hedefleyen bir yöntemdir. Bu yöntemde de ayrık denemelerle öğretim yönteminde olduğu gibi uygulama art arda yapılan denemelerle sunulmaktadır. Ancak ilk girişim birey tarafından başlatılır ve bireyin iletişimsel çabaları pekiştirilir. Bu yöntemde uygulamacı, bireyin herhangi bir nesneyi istemesini ya da iletişimi başlatacağı anı bekler. Bu girişim çabası, bireyin yaş ve performansına bağlı olarak sözel davranış ya da işaret etme, ağlama gibi sözel olmayan biçimlerde gerçekleşebilir.

Birey iletişimi başlattıktan sonra, uygulamacı “*Ne istiyorsun?*”, “*Bunu mu istiyorsun?*” gibi sözel ifadelerle bireyin başlattığı konuyu genişletmesini sağlar. Bu aşamada bireyden biraz daha gelişmiş iletişimsel davranışlar beklenir ve gereken durumlarda model olunur. Bireyden doğru tepkiler alınmazsa uygun sözel ifadeler kullanılır ya da ipuçları sunulur. Eğer bireyden uygun iletişim tepkisi alınırsa, uygulamacı tepkinin doğruluğunu onaylayarak bireyin istediği nesneyi sunar. Yapılan çalışmalar fırsat öğretiminin yaygın gelişimsel bozukluğu olan bireylerin iletişim becerilerini geliştirmede etkili olduğunu ve kazanılan becerinin genellenebilirliğinin yüksek düzeyde bulunduğunu göstermektedir.

9. Olumlu Davranış Desteği (İşlevsel Analiz)

İşlevsel analiz uygun olmayan davranışların, elde etme, kaçma/kaçınma gibi belli işlevleri yerine getirdiği ve uygun davranış dağarcığı yetersizliğinden kaynaklandığını ileri süren bir yöntemdir.

İşlevsel analiz, yalnızca bireyin problem davranışının azaltılmasını değil, aynı zamanda bu problem davranışın işleviyle aynı olan yeni bir davranışın öğrenilmesini de amaçlamaktadır. Bu yöntemde davranışa zemin hazırlayan öncüller ve uyanlar yapılandırılmaktadır (Erbaş, Kırcaali-İftar ve İftar, 2005).

Yaygın gelişimsel bozukluğu olan bireylerde görülen öfke nöbetlerinin başkalarının ilgisini çekmek, nesne, kişi ya da etkinliklerden kaçınmak, nesne ya da etkinlik elde etmek amacıyla ortaya çıktığı, kendini uyarıcı davranışların ise duyuşal haz elde etme işlevini yerine getirdiği belirtilmektedir. Bu tür olumsuz davranışların yerine uygun davranışların kazandırılması sürecinde öncelikle uygun olmayan davranışların tanımının yapılması ile işe başlanır. Bu davranışları ortaya çıkaran öncüller ve davranış sonrası sonuçlar belirlenir. Bu davranışların işlevlerinin neler olduğu belirlenerek alternatif davranışlar planlanır ve öğretim programı hazırlanır.

10. Temel Tepki Öğretimi (TTÖ)

Temel tepki öğretimi, Robert Koegel ve arkadaşlarının çalışmalarından ortaya çıkan ve uygulamalı davranış analizinin (UDA) ilkelerini temel alan uygulamalı davranış eğitimidir. Bu araştırmacılar bireyin gelişim aşamalarında temel rolü olan becerileri öğretmek diğer davranışların da kazanılmasını hedeflemişlerdir. Yaygın gelişimsel bozukluğu olan bireylerin karşılıklı iletişimi sürdürmemeye, başkaları tarafından başlatılan iletişim sürecine tepkisiz kalma, uygun olmayan jest ve mimik kullanma, göz kontağı kuramama gibi sorunları için temel becerilerin model olma yoluyla öğretilmesiyle uygun olan davranışları ayırt eder duruma gelmelerini amaçlamışlardır.

Temel tepki öğretimindeki temel kavramlar, güdülenme ve çoklu uyanlardır. Güdülenme, çoklu ipuçlarına tepki verme, kendini yönetme, iletişimi kendisinin başlatma davranışı olarak ortaya çıkmaktadır. Sosyal iletişimi başlatması, dil ve akademik gelişimleri için uyan girdisi sağlanarak bireye öğrenme fırsatı sunulabilir.

Güdülenmeyle yaygın gelişimsel bozukluğu olan bireylerin sosyal ve akademik uyanlara tepkilerini arttırmak aynı zamanda karşılıklı sosyal etkileşim sürecinde ortaya çıkabilecek davranış problemlerini azaltmak mümkün olabilecektir. Güdülenme sürecinde etkili olan faktörler; bireyin kendi başına seçim yapması, farklı becerileri kazanması ve yeni

öğrenilen becerileri var olan becerilerle birlikte kullanması doğal bir pekiştirme sürecidir. Birey tarafından seçilen oyuncaklar, etkinlik ya da materyaller seçim yapma aşamasını oluşturur. İkinci basamakta, bireyin iyi düzeyde performans gösterdiği becerilerin arasına yeni öğreneceği beceriler eklenerek olumlu deneyimler sağlanması ve pekiştireç alması amaçlanır. Güdülenmenin en son aşaması ise bireyin olumlu sosyal ve iletişimsel tepkilerinin pekiştirilmesidir.

Doğal pekiştireç kullanımı, öğrenmeyi ve beceri kazanımını hızlandırmaktadır. Doğal pekiştirmeler doğrudan ve beceriyle ilişkili işlevselliği olan pekiştirmeler olarak tanımlanabilir. Birey hedef tepki verdiğinde, ödülü doğal olarak elde edebilecektir. Güdülenme yöntemi otizmlili bireylere alıcı ve ifade edici dil becerilerinin, *kendi kendine yardım* becerilerinin, okuma yazma, boyama, yapıştırma gibi akademik becerilerin, olumsuz davranışları azaltma ve uygun davranışları geliştirme, etkinliklere katılma gibi sosyal becerilerin öğretilmesinde kullanılabilir. Güdülleme sürecindeki diğer önemli bir alan kendi kendini yönetmedir. Kendi kendini yönetme bireyin sahip olduğu uygun davranışları kendisinin başlatması ve sosyal farkındalık geliştirerek bireyleri ayırt edebilmesidir (Koegel ve Koegel, 2005).

Temel tepki öğretimindeki diğer kavram *çoklu uyaranlara* dikkati sağlamadır. Otizmlili bireylerin sosyal ve iletişim becerilerini öğrenme, genelleme yapma güçlüklerinin çoklu uyaranlara tepki vermemelerinden ve aşırı uyaran seçiciliğinden kaynaklandığı belirtilmektedir. Aşırı uyaran seçiciliğini azaltmak için yaygın gelişimsel bozukluğu olan bireylere çoklu ipuçlarına tepki verilmesi öğretilmelidir. Ev, okul ve toplumsal yaşam içerisine çoklu ipuçları dâhil edilerek bireylerin aşırı uyaran seçicilikleri önlenebilir. Örneğin, renk öğretimi için ev ortamında giysileri kullanarak evde çoklu ipuçlarının öğretimi yapılabilir. Sınıf ortamlarında öğretmenler, bireye etkinlikte kullanması için verilecek aracın rengini tercih etmesini talep ettiğinde farklı renklerde keçeli kalem, pastel boyalar, kalemler sağlayabilir. Toplumsal ortamda ise otizmlili bireylere trafik işaretlerini, renkleri, yer bildiren işaretler, otobüs yönleri öğretilir.

11. Yanlırsız Öğretim

Yanlırsız öğretim tekniği geleneksel yöntemlere göre daha az hatanın gerçekleştiği varsayılan yöntemdir. Bu öğretim; hata düzeyinin düşük olması, bireyin daha fazla pekiştireç alması, öğrenen ile öğretene arasında olumlu etkileşim kurulması nedeniyle öğretim sırasında uygun olmayan davranışlar daha az ortaya çıkar. Bu öğretim yöntemi; tepki ipuçlarının sunulduğu ve uyaran ipuçlarının kullanıldığı öğretim yöntemlerinden oluşmaktadır.

a. Tepki İpuçlarının Sunulduğu Öğretim Yöntemleri

- Sabit Bekleme Süreli Öğretim
- Eş Zamanlı İpucuyla Öğretim
- Artan Bekleme Süreli Öğretim
- Davranış Öncesi İpucu ve Sınamayla Öğretim
- Davranış Öncesi İpucu ve Silikleştirmeye Öğretim
- Aşamalı Yardımla Öğretim
- İpucunun Giderek Artırılmasıyla Öğretim
- İpucunun Giderek Azaltılmasıyla Öğretim

b. Uyarın İpuçlarının Kullanıldığı Yöntemler

- İpucunu Silikleştirmek
- İpucuna Şekil Vermek
- Hedef Uyarana İpucu Ekleme

12. Akran Destekli Öğrenme

Bir bireyin diğer bir bireye belirlenen konuyu materyaller kullanarak usta çırak ilişkisi içinde tecrübe aktarımı yoluyla öğrettiği, bireylerin akademik ve sosyal becerilerini geliştirmeyi hedef alan bir öğretim yöntemidir. Bu yöntem, tüm sınıf akran destekli öğretim yöntemi; çapraz yaş akran destekli öğretim yöntemi, aynı yaş akran destekli öğretim yöntemi olmak üç kategoride toplanmaktadır.

13. Video Kaydı ile Model Olma

Video kaydı ile model olma yönteminde bireyin öğrenmesi istenilen becerilerin uygulanışı videodan bireye izlettirilir. Görüntüdeki kişi herhangi biri olabileceği gibi bireyin kendisi de olabilir. Fiziksel ipuçları sunularak bireyin gördüklerinin aynısını yapması sağlanır. Daha sonraki aşamada bireye sunulan yardım sistematik olarak azaltılır ve öğretim sırasında uygun davranışlar pekiştirilir. Model olma yönteminin yaygın gelişimsel bozukluğu olan bireylerin

sosyal, iletişim, özbakım ve günlük yaşam becerileri gibi birçok beceriyi kazanmasında etkili olduğunu gösteren araştırma sonuçları bulunmaktadır.

14. Replik Silikleştirmeye Öğretim

Ebeveyn ve eğitimciler kendi deneyimlerinden bilirler ki, yaygın gelişim bozukluğu olan bireylere sözcükleri ifade etmeyi öğretmek, onların sohbet etmelerini garantilemez. Bireylerin sözcük dağarcıkları gelişmiş olsa bile, ebeveynleriyle okul ve olaylar hakkında konuşmayabilir ya da öğretmenleriyle evdeki etkinlikleriyle ilgili sohbet başlatmayabilirler. Replik silikleştirmeye öğretim, yaygın gelişim bozukluğu olan bireyleri ipucu sunarak konuşturmak ya da sorularımıza tepki vermeyi kazandırmaktan daha fazlasını amaçlamaktadır. Amaç, onlara bizlerle sohbet etmeyi öğretmektir.

Replikler, yaygın gelişim bozukluğu olan bireylerin sohbet başlatmalarına ya da sürdürmelerine yönelik yazılmış ya da ses kaydı yapılmış sözcük, ifade ve cümlelerdir. Küçük yaşta bir çocuk için “Hop” sözcüğünün ses kaydı bir replik olarak kullanılmakta, dil becerileri daha gelişmiş okul öncesi eğitim dönemdeki bir çocuk için ise “Arabaları seviyorum.” ya da “İtfaiye arabası kırmızı.” gibi cümleler replik olarak kullanılmaktadır. “Pazar günleri yüzmeye gidiyorum.” ve “Can benim yüzmeye hocam.” gibi yazılı replikler 10 yaşındaki bir çocuk için uygun iken, ergen bir birey için “Traş olmayı öğreniyorum.” ve “Otelde çalışıyorum.” cümlelerinin ses cihazına kaydedilmiş replikleri ise okumayı bilmeyen bir yetişkin için kullanılabilir.

Öğretilmesi hedeflenen replikler, birey okumayı biliyor ise kartlara yazılır; okuma bilmiyor ise manyetik kart okuma özelliği bulunan bir Kart Okuyucu (Language Master) aracılığıyla sesli olarak manyetik kartlara kaydedilir ve bireylere bu kartları Kart Okuyucu’dan geçirerek okutmaları ve repliği tekrar etmeleri öğretilir. Replik seçim aşamasında bireyin dil becerileri, ilgileri ve ailenin beklentileri bizlere yol gösterici olabilir.

Replik silikleştirmeye öğretime başlarken genellikle iki kişiye ihtiyaç duyulur. Ancak bu öğretim çoğu zaman tek kişiyle de uygulanabilir. Bu uygulamacılardan biri bireye fiziksel ipucu verme görevini üstlenir. Örneğin, sesli replik öğretimi için, repliğin kayıtlı olduğu manyetik ses kartını elde etme, kart okuyucudan geçirme, konuşma partnerine yaklaşma, repliği söyleme ve kartı yerine kaldırma gibi. Diğer uygulamacı ise sadece sohbet partneridir. Birey uygun tepkileri göstermeye başladığında ipucu veren ipuçlarını ardı ardına geri çeker ve en sonunda kendisini de ortamdaki tamamen çeker. İyi bir sohbet partneri; yönerge vermez, soru sormaktan kaçınır. Ancak sohbet sırasında ilgi çekici jest ve

mimikler kullanır, bireyin ilgilerini ve bireysel özelliklerini fark ederek sohbeti bireyin dil düzeyine göre basitleştirerek sunar, uygun bir ses tonu kullanır.

Repliklerin silikleştirilmesine ise son sözcükten başlanır. Örneğin “Parka gitmeyi çok severim” repliği “Parka gitmeyi çok....”, “Parka gitmeyi....”, “Parka....” ve “.....” şeklinde silikleştirilir. Yaygın gelişim bozukluğu olan bireyler replik tamamen silikleştirildiğinde kendiliğinden replikleri tekrar etmeye ve yeni sözcükler üretmeye başlarlar (Birkan, 2008).

15. İlişki Temelli Yöntemler

Otizimli bireylerde duyuşsal gelişimi ve bağlanmayı temel alan ilişki temelli yöntemler içerisinde en çok bilinenler *floortime* (DIR yöntemi) ve Son-Rise yöntemidir. Bireyin sosyal etkileşim becerilerinin geliştirilmesi ve bu etkinliklerden zevk alması bu uygulamaların hedef noktasıdır.

16. Gösteri (Demonstrasyon)

İzleyici grubun önünde bir işin nasıl yapılacağını göstermek ya da genel ilkeleri açıklamak için başvuruşulan tekniktir. Bu tekniğı uygulamak için etkin hazırlık gerekir. Bu tekniğı kullanırken bilinmeyen terimlerin kullanılmasından kaçınılmalı ve bireylerde merak uyandıracak sorular sorulmalıdır.

17. Rol Oynama

Bireyin kendi duygu ve düşüncelerini başka bir kişiliğı girerek ifade etmesini sağlayan tekniktir. Rol oynama bireye, insan ilişkileri konusunda daha çok bilgi, beceri ve anlayış kazandırmayı öngören ve oyun (drama) tekniklerinden yararlanma temeline dayalı deneysel bir eğitim tekniğıdir.

18. Drama

Drama yöntemi sosyal hayat içinde ortaya çıkabilecek çeşitli durumları, bireylerin oyuncu olarak katıldıkları çeşitli sahneler içinde ortaya koymasısıdır. Bireye hangi durumlarda nasıl davranılması gerektiğini yaşayarak öğreten bir yöntemdir. Bireyin problem çözme, dinleme, anlama, akıcı konuşma ve iletişim kurma yeteneğini geliştirir. Yaratıcılığı ve ifade becerisini artırır.

19. Bilgisayar Destekli Öğretim

Bilgisayarın bir dersin öğretiminde araç olarak kullanılmasıdır. Bilgisayar destekli öğretim sürecinde tekrar ve alıştırma, birebir öğretim, benzetim, problem çözme, eğitsel oyun gibi çeşitli amaçlarla kullanılabilir. Bilgisayar destekli öğretim bireye geliştirdiği düşünme becerilerini kullanma fırsatı sunar. Uygun öğretim programları sayesinde birey kendi hızına göre çalışır ve istediği kadar tekrar yapma imkânına kavuşur.

20. Çoklu Duyuya Dayalı Öğretim

Görme, işitme, dokunma, koklama ve tat alma duyularının iki ya da daha fazlasının bir becerinin öğretilmesinde bir arada kullanılmasıdır. Özellikle görme ve işitme duyusu ikilisinin diğer duyularla desteklenmesi öğretimin etkinliğini arttırmaktadır. Bilişsel süreçleri geliştirmede yer alan etkinliklerin bazıları çoklu duyuya dayalı öğretimde de bulunmaktadır. Çoklu duyuya dayalı öğretimde ağırlık, akademik konularla ilgili hazırlanmış araç-gereç üzerinde yoğunlaşmaktadır. Çoklu duyuya dayalı öğretim yaklaşımında bireyin öğrenme problemlerinin düzeltilmesi için gerekli olan bilişsel süreçlerin geliştirilmesi sırasında diğer duyu organları da işe koşulmaktadır.

21. Bilişsel Süreç Yaklaşımı

Problem çözme yaklaşımı olarak da adlandırılır. Bu yaklaşım ile bireylerin olayları analiz etme, sıraya koyma ile ayırt etme becerisinin gelişmesi sağlanmaktadır. Bireyi düşünmeye yönlendiren bir yaklaşımdır. Bu yaklaşıma dayalı olarak hazırlanan öğretim programlarında, bireye yetersizliği olan becerilerin ayrı ayrı öğretimi yerine; sosyal durumlarla ilgili problem çözme becerisi öğretilmeye çalışılmakta; bireye tek bir sosyal beceri değil farklı sosyal durumlarla karşılaştığı zaman sosyal problem çözme becerileri kazandırılmaya çalışılmaktadır.

22. Etkinlik Çizelgeleri

Etkinlik çizelgeleri Princeton Child Development Institute (PCDI)'da 20 yılı aşkın bilimsel çalışmalar sonucunda geliştirilmiştir. PCDI'da çalışan uzmanlar, yaygın gelişim bozukluğu olan bireylerin bir çok şeyi öğrendikleri, fakat öğrendikleri becerileri çoğunlukla yetişkinin verdiği sözel ipucu, model olma ve jest-mimik ipucu olmadan sergilemediklerini gözlemlenmeleri nedeniyle etkinlik çizelgelerini geliştirmeye karar vermişlerdir. Bazen, çok küçük bir ipucu bile (bireye doğru atılan küçük bir adım ya da beklenti ile bakış) bireylerin etkinlikleri yapmalarını sağlayabilir. Fakat yetişkinden gelen ipucu olmadığında, etkinlik

dışında başka şeylerle meşgul olurlar, ya da sadece beklerler. Örneğin, “oyuncaklarıyla oyna” gibi bir yönerge verildiğinde, birey yap boz, bloklar, ya da kamyonuyla oynayacaktır. Fakat sözel yönerge verilmediği zaman, model olunmadığında, ya da jest-mimik ipucu olmadığında, sadece oyuncaklarının ortasında oturup hiç bir şey yapmayacaktır. Benzer bir şekilde, bisiklet sürmeyi, dişlerini fırçalamayı, bilgisayar oyunları oynamayı öğrenen bireyler, aileleri ya da öğretmenleri yönerge vermediği sürece bu becerileri sergilemekte güçlük çekerler. Dikkatli bir şekilde, sözel ipucu, bir cümleden tek sözcüğe, daha sonrada beklentiyle bakmaya kadar geri çekilmiş olsa bile, geri çekilmiş sözel ipucu ya da beklentiyle bakma olmadan, hedeflenen davranışlar ortaya çıkmamaktadır. Uyarı kontrolü, ipucundan, etkinlikle ilgili uyarılara transfer olmamaktadır.

Etkinlik çizelgesi, bireyi bir dizi etkinliği yerine getirmeye yönlendiren fotoğraf ya da sözcük setidir. Etkinlik çizelgesi farklı şekillerde olabilir, ancak henüz okumayı bilmeyen bireyler için etkinlik çizelgesi, başlangıçta, her sayfasında bireyi etkinlikle meşgul olmaya ya da ödüllere yönlendiren fotoğraflı ipuçları bulunan üç veya dört halkalı dosyalardır. Bireyler, etkinlik çizelgesini açmayı, ilk sayfayı çevirmeyi, fotoğrafı işaret etmeyi, resimde belirtilen materyali almayı, etkinliğini tamamlamayı, materyali yerine koymayı ve çizelgeye geri dönmeyi öğrenirler. Bireyler çizelge izlemede ustalaştığında ve okuma becerisini geliştirdiğinde, fotoğraflı ipucu yerine yazılı ipuçlarına tepki vermeyi öğrenirler. Örneğin, birey sayfayı çevirir, ipucunu işaret parmağıyla gösterir, cümleyi okur ve yemek odasına gidip, masayı hazırlar. Masayı hazırladığında, etkinlik çizelgesine geri döner.

Yazılı ve fotoğraflı etkinlik çizelgeleri, otizmli bireylere seçim yapmayı kazandırmada da yardımcı olur. Eğer dikkatli ve sistematik bir öğretim yaparsak, bireyler sadece etkinlik çizelgesi izlemeyi değil, aynı zamanda istedikleri etkinlikleri seçmeyi ve seçtikleri etkinlikleri sıraya koymayı da öğrenirler.

Günlük yapmamız gereken etkinlikleri takip etmek, kaçınılmaz olarak sohbeti gerektirir. Ancak sosyal etkileşim, yaygın gelişim bozukluğu olan bireylerde en önde gelen problemler arasındadır ve öncelikle ele alınması gereken bir konudur. Bu nedenle, ilk etkinlik çizelgesi en az bir tane sosyal etkileşim gerektiren bir etkinlik içermelidir. Henüz konuşamayan bir birey, havaya fırlatılmak için birilerine yönelmeyi öğrenebilir; birkaç sözcük konuşabilen bir birey ailesini ya da öğretmenini bulup “gıdıklanmak” istediğini söyleyerek etkileşime girmeyi öğrenir; cümle kuran bir birey tercih ettiği bir etkinlik hakkında talepte (Ben sallenmek istiyorum.) bulunabilir.

Bireyler etkinlik çizelgesi izleme becerisini kazandığında, çizelgelerine akran etkileşimini de ekliyoruz. Etkinlik çizelgesi takip etmeyi elle yönlendirmeye öğretiyoruz.

Elle yönlendirme demek, elimizle bireyin elinin üzerinden tutarak, fotoğraflı ya da yazılı ipucunu işaret etmesini, materyalini almasını, etkinliğini tamamlamasını, materyalini kaldırmasını ve çizelgesine geri dönmesini öğretiriz. Elle yönlendirme daima bireyin arkasından yapılır. Birey, çizelge izleme becerisinde ustalaşmaya başladığında, yetişkin aşamalı yardım kullanarak elle yönlendirme ipucunu geri çeker. Bireyler çizelge takip etme becerisinin basamaklarını çok az yardımla yapabilir hâle geldiğinde, yetişkin uzamsal geri çekme kullanır, yani: İlk aşamada bireyin elinin üstüne yapılan hafif dokunuşlar, bir süre sonra, bireyin elinden bileğine, daha sonra kolunun ön kısmına ya da dirseğine ve sonra da omzuna ya da arkasına kayar. Ancak eğer bir hata ortaya çıkarsa, yetişkin bir önceki yardım yöntemine geri döner, bu durumda aşamalı yardım birey bir kaç kez doğru tepkileri gösterene kadar devam eder. Uzamsal geri çekmeyi gölge olma takip eder. Bu aşamada, ipucunu sunan kişinin elleri, bireyin hareketlerini takip eder ancak ona dokunmaz. İlk başta, yetişkin bireyden bir kaç santimetre uzaklıkta gölge olabilir, ancak bireyin tepkileri doğruysa, uzaklık giderek arttırılır. Yetişkin gölge olduğunda birey hata yapmıyorsa, yakınlığı azaltma zamanı gelmiştir. Çok küçük çocuklar için, bunun anlamı, yetişkin aşamalı olarak bir metre uzaklaşır, daha sonra biraz daha uzaklaşır. Bazı bireyler için, ipucu sunan kişinin etkinlik alanının öbür köşesinde, kapıda ya görünmeyecek şekilde mesafeyi geri çekmesi mümkün olabilir. Kademeli olarak, aşamalı yardımdan, uzamsal geri çekmeye, ondan da gölge olmaya ve mesafeyi azaltmaya giden ipucu kullanma stratejilerine, ipucu sunma ve ipucunu geri çekmeyle öğretim ya da ipucunu giderek azaltmayla öğretim denir. Dikkatli bir şekilde yapılan ipucunu geri çekmeyle öğretim, bireyin bağımsız olarak etkinlik çizelgesi izlemesini sağlar. Ancak birey hata yaparsa, yetişkin anında bir önceki ipucu sunma basamağına geri döner. Eğer yetişkin gölge olma aşamasındaysa ve birey hata yaparsa, yetişkin uzamsal geri çekme aşamasına geri döner. Eğer yetişkin uzamsal geri çekme kullanıyor ve birey hata yaptıysa, aşamalı yardıma geri döner. Ayrıca, eğer hata, aşamalı yardım aşamasında ortaya çıkarsa, yetişkin elle yönlendirme aşamasına geri döner. Böylece daha fazla hatanın ortaya çıkması engellenir ve bireyin bir sonraki tepkisinde ödül kazanma olasılığı artar (Birkan, 2008).

23. Sosyal Öyküler

Sosyal öyküler otizmli bireylerin eğitimlerinde kullanılmak üzere 1991 yılında Carol Gray tarafından geliştirilmiştir.

Öyküler, okuma yazma bilmeyen bireylere yönelik resimlerden, okuma yazma bilen bireylere yönelik basit cümlelerden başlayarak geliştirilir. Öykünün kahramanı olan bireyin

sosyal becerileri daha kolay öğrendiği vurgulanmaktadır. Otizmlı bireyin gereksinimleri doğrultusunda hazırlanan öyküler bireye sosyal ortamlarda neler yapması gerektiğini ve sosyal kuralları öğretmeyi hedeflemektedir. Öykü, bireyin anlamakta zorluk çektiği konu ile başlar. Daha sonra öykünün nerede geçtiği, öyküde kimlerin yer aldığı ve gerçek yaşamla ilişki öyküye dâhil edilir (Cohen ve Sloan, 2007).

24. Öğretimde Kullanılan İşlem Süreçleri

Öğretimde kullanılan işlem süreçlerinden "ipuçları" ve "şekil verme" ye ilişkin açıklamalara yer verilecektir.

1. İpuçları

İpucu, bireye belli bir uyarının varlığında doğru tepkide bulunmasını sağlamak amacıyla nasıl davranacağı ve ne yapacağına ilişkin hatırlatmada bulunmadır. İpuçları; sözel ipucu, model olma (az görenler için) ve fiziksel yardımı içerir.

a. Sözel İpucu: Bireyin yapmasını istediğimiz şeyi, sözcüklerle ifade etmektir. Sözel ipucu, bireyler kendilerine söyleneni anladıkları takdirde hareketleri yapmalarına yardım eden kullanışlı bir yoldur. Ayrıca sözel ipucu, bireye bir beceriyi gerçekleştirmesi için en az yardım etme yoludur. Öğretimde sadece sözel ipucunun kullanılması düşünülüyorsa kullanılacak sözel ipuçlarının birey için anlamı olup olmadığının araştırılması gerekmektedir. Birey için bir anlamı olmayan sözel ipuçları verip bireyin beceriyi gerçekleştirmesini beklemek, bireyi başarısız kılma anlamına gelmektedir. Bu nedenle pek çok durumda sözel ipucu, fiziksel yardım ve model olma ipuçlarıyla birlikte kullanılarak sözel ipuçlarının birey için anlamlı hâle getirilmesi amaçlanmaktadır. Öğretimde kullanılan sözel ipuçlarının bireyler başarılı oldukça geri çekilmesi gerekmektedir.

b. Model Olma: Bir kişinin yaptığı hareketi gözleyerek ve taklit ederek yapma ve öğrenmedir. Beceri öğretiminde model olma ipucunun kullanılabilmesi için bireyin taklit etme becerisine sahip olması gerekmektedir. Ancak, taklit etme becerisi de öğretilebilir bir beceridir. Bu nedenle taklit etme, model olmadan önce öğrenilmelidir. Model olmada öğretmen, bireyin o davranışı hangi eliyle, ayağıyla yapmasını bekliyorsa kendisi de o elini ve ayağını kullanarak beceriyi gerçekleştirmelidir. Bunu yaparken öğretmenin, bireyin kullandığı eli tarafında ve hafifçe ona dönerek durması daha uygun olmaktadır. Öğretmen, çocuğun

karşısına geçerek model olduğunda, birey öğretmenin beceri basamağını yaptığı eli ya da koluyla beceri basamağını yapmaya çalışmakta ve bu durum karışıklık yaratabilmektedir.

Model olma ipucu da diğer ipuçlarında olduğu gibi geri çekilmelidir. Model olma, sözel ipuçlarıyla birlikte kullanılır ve öğretim süreci içinde model olmanın ipuçları sistematik olarak geri çekilerek bireyin sadece sözel ipuçlarıyla hareketi yapması sağlanır. Model olma ipucu, hareketin tamamının yapılıp açıklanması ve yönerge verilmesinden, hareketi başlatacakmış gibi bir davranış yapılıp açıklanması ve yönerge verilmesine doğru küçük basamaklar hâlinde geri çekilmelidir. Model olma ipucunun kaç basamakta geri çekileceği, tamamıyla bireye bağlıdır. Öğretmen, bireyin her beceri basamağında ne kadar modele gereksinimi olduğunu saptamalıdır. Eğer model öğretmen dışında başka birisi olacaksa bu kişinin, öğretimi yapılan birey tarafından kabul gören bir kişi olmasına dikkat edilmelidir.

c. Fiziksel Yardım: Bir kişiye; el, kol, ayak vb.leriyle yapılan vücut hareketlerini içeren etkinlikleri öğretmek için uygulanan yardımdır. Fiziksel yardım, öğretmenin bireyle birlikte bir beceri basamağının tamamını yapması ve ne yapıldığını söylemesinden; beceri basamağını hiç yapmayıp ne yapılacağını söylemesine kadar değişen bir süreç içinde uygulanır. Fiziksel yardım uygulanırken sözel ipucu da birlikte verilir. Bireyin beceri basamağını gerçekleştirmesini sağlamak amacıyla uygulanan fiziksel yardım geri çekilerek birey beceri basamağını sözel ipuçlarıyla yapar hâle getirilir.

Fiziksel yardım uygulanırken özellikle el ya da kol hareketlerine ipucu verilirken ipucu veren kişinin nerede durduğu önemlidir. Öğretmenin, bireyin arkasına geçerek ve beceri basamağını bireyle birlikte yaparak fiziksel yardım uygulaması, karışıklığı önlemektedir. Fiziksel yardımın amacı, bireye beceri basamağını nasıl yapacağını hissettirmek, zamanla beceri basamağını sözel ipucuyla yapmasını sağlamaktır.

Fiziksel yardım uygulanırken ilk başta öğretmen, eliyle bireyin elinden ya da kolundan sıkıca tutarak beceri basamağını yaptırır. Daha sonra öğretmen, bireyin beceri basamağına katıldığını hissedince elindeki baskıyı hafifletir. Birey, beceri basamağını yapar hâle geldikçe öğretmenin eli; bireyin bileğine, ön koluna, dirseğine ve omzuna doğru ilerler. Son olarak öğretmen, güçlük hissettiğinde yardım etmek üzere elini, bireyin elinin yakınında bulundurur.

Sözel, model olma ve fiziksel yardım ipuçları ile bunların her birinin kendi içindeki basamaklarıyla ilgili ipuçları geri çekilirken bireyin özellikleri dikkate alınmalı ve ipuçları sistematik bir şekilde çekilmelidir. Birey çalışılan basamakta başarısız olursa öğretmenin ipuçlarını hızlı çektiği düşünülebilir. Bu durumda öğretmen, önceki basamakta kullanılan ipucuna geri dönerek çalışmaya devam etmelidir.

2. Şekil Verme

Şekil verme, bireye yeni bir davranışın kazandırılması, var olan davranışlarının artırılması ya da gerçekleştirilmesinde kullanılan temel süreçlerden biridir. Şekil verme, bir davranışın öğelerinin birkaçının pekiştirilmesini ve diğer öğelerinin pekiştirilmemesini ya da sönmesini içerir. Başlangıçta, gösterilen davranışlardan hedef davranışa yakın olan başarılı davranışlar pekiştirilirken sonra bu davranışların pekiştirilmesine son verilerek davranış çeşitlendirilir ve aralarından hedef davranışa yakın olan davranışlar seçilip tekrar pekiştirilerek hedef davranışın oluşumu sağlanır. Şekil verme sürecinde sadece hedef davranış değil, hedef davranışa ulaşmayı sağlayan her tepki pekiştirilir. Böylece bireylerden, davranışın son şeklini beklemek yerine, bireyin gösterdiği küçük ilerlemeler pekiştirilerek davranışa şekil verilir.

C. Eğitim Ortamlarının Düzenlenmesi

Eğitim ortamı, bireyin etkileşimde bulunduğu ve öğretme-öğrenme etkinliklerinin meydana geldiği çevredir. Psikolojik, sosyal ve fiziksel boyutları olan bu çevrenin, eğitim etkinliklerine uygun olarak düzenlenmesi gerekir. Eğitim ortamlarına ilişkin uygulamaların yeterli düzeyde bilinmesi ve amaca uygun olarak düzenlenmesi, eğitim için en temel koşullardandır.

Otizimli bireylerin bir detaya takılıp bütünü algılamakta zorlanması gibi özellikleri vardır. Bu nedenle, eğitim ortamındaki eşya ve materyallerin çok fazla uyaran olmayacak şekilde düzenlenmesi ve dikkati dağıtacak ses, ışık gibi uyaranların olmaması gerekmektedir. Özellikle en zor beceriler olan kavramlar ve akademik beceriler gibi bilişsel alanla ilgili beceriler, yapılandırılmış özel eğitim ortamlarında ve özel materyallerle yapılan çalışmalarla kazanabilirler. Daha sonra genelleme çalışmaları ile doğal ortamlarda tekrar edilirler. Toplumda açık yerlerdeki becerilerin hazırlık çalışmaları eğitim merkezinde tamamlandıktan sonra, dış mekânda uygulamalı olarak yapılmalıdır. Programda yer alan mutfak beceriler ve diğer ev içi becerileri için bir uygulama mutfağı ve donanımına, çamaşır makinası, ütü vb. pek çok araç gerece gereksinim vardır. Bireylerin daha önceki öğrenme yaşantılarında karşılaştıkları başarısızlıklar nedeniyle aldıkları eleştiriler, cezalar nedeniyle öğrenmeye yönelik motivasyonları düşük olabilir. Bu nedenle kullanılacak materyallerin yeterliliği, zenginliği ve eğitim ortamında kazanıma uygun olarak yapılacak değişiklikler gibi düzenlemeler motivasyonu sağlama, dikkati toplama açısından önemlidir. Materyallerin çeşitliliği, kazanımların genelleme çalışmalarını da kolaylaştıracaktır (Girli,2004).

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Ölçme, bireylerin belirli özelliklere sahip olup olmadığının, sahipse sahip oluş derecesinin belirlenerek sonuçların sembollerle ve sayı sembolleri ile ifade edilmesidir. Değerlendirme ise, ölçme sonuçlarını bir ölçütle kıyaslayarak ölçülen nitelik hakkında bir karara varma sürecidir. Ölçme, bir betimleme (tanımlama) işlemidir. Değerlendirme ise bir yargılama işlemidir ve ölçme sonucunun bir ölçütle karşılaştırılmasına dayanır.

Ölçme sonucunu amacımıza göre yorumlamak; *tamamen, kısmen, yeterli, yetersiz* şeklinde bazı hükümlere ulaşmak bir değerlendirmedir. Örneğin, bireyin bir dakikalık sürede kaç kelime okuduğunun saat tutarak tespit edilmesi ölçme işlemidir. Bireyin yaşı, zihinsel performansı, daha önce almış olduğu eğitim göz önünde bulundurarak okuma becerisinin (akranlarının ortalama bir dakikada okuduğu kelime sayısına göre) geri, normal ya da ileri olduğu kararına varmak ise değerlendirmedir.

Ölçme ve değerlendirme iki kavramdır. Bu iki kavram öğretim süreci ile çok yakından ilgilidir. Değerlendirme, öğretim sürecinin son evresidir ve öğretim için gerekli olan bir etkinliktir. Ölçmenin en az üç aşaması vardır:

1. Ölçülecek bir niteliğin olması
2. Niteliğin gözlenebilmesi
3. Amaca uygun sayı ve sembollerle gösterilmesi

Eğitimin her alanında ölçme ve değerlendirme olmak zorundadır. Aksi takdirde eğitim sonucunda yeterli bilgi ve becerinin kazandırılıp kazandırılmadığı ya da ne kadar kazandırıldığı, uygulanan eğitim programının başarıya ulaşıp ulaşmadığı belirlenemez.

Özel Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme

Özel eğitime ihtiyacı olan birey için ölçme ve değerlendirme; programın öncesinde, öğretim anında ve öğretim sonrasında sürekli olarak kullanılır.

Özel eğitimde ölçme ve değerlendirmenin amaçları şunlardır:

- Bireyin yeterli ve yetersiz olduğu alanları belirlemek
- Eğitim programları hazırlamak ve etkisini ölçmek
- Bireyin gelişimini her aşamada değerlendirmek
- Bireyin gelişimlerine yönelik geri bildirimde bulunmak
- Öğrenme güçlüklerini belirlemek
- Öğretimin ve öğretim materyallerinin etkinliğini belirlemek
- Gelecekteki öğrenme süreçlerini planlamaya veri sağlamak

- Bireyin bir konuyu öğrenmeye ne kadar hazırlıklı olduğunu belirlemek
- Bireyin programda belirtilen kazanımlara ulaşması aşamasındaki süreci takip etmek ve denetlemek
- Öğretim sonucunda bireyin ulaştığı en son düzeyi belirlemek

Yaygın Gelişimsel Bozukluklar Destek Eğitim Programı'ndaki ölçme ve değerlendirme süreci; kaba değerlendirme, öğretim öncesi değerlendirme, öğretim sürecini (ders saati) değerlendirme, son değerlendirme ve öğretim sonrası (dönem sonu) değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır.

Her bir aşamada değerlendirmeye başlamadan önce bireyin fiziksel ihtiyaçları (yemek, tuvalet vb.) mutlaka giderilmelidir. Bu aşamalara yönelik ayrıntılı açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Kaba Değerlendirme

- Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu tarafından destek eğitime ihtiyacı olduğuna dair karar alınmış birey için seçilen eğitim modülü ve ilgili kazanımlar, aile ile iş birliği içerisinde bireyin öncelikli ihtiyaçları doğrultusunda, bireyselleştirilmiş eğitim planı (BEP) hazırlamak amacı ile yapılacak olan yüzeysel değerlendirmedir.

- Kaba değerlendirme, Kaba Değerlendirme Formu ile yapılır.

- Kaba Değerlendirme Formu'nda modülde bulunan tüm kazanımlar "Bildirimler" sütununa yazılmalıdır.

- Kaba değerlendirme yapılırken bireyin kazanımı hangi derecede yaptığına değil yapıp yapmadığı ya da bilip bilmediğine bakılmalıdır. Bireyin sorulara ya da yönergelere doğru cevabı "+", yanlış ya da eksik cevabı "-" olarak Kaba Değerlendirme Formu'nda Evet/Hayır sütununa işaretlenmelidir.

- Formda bulunan "Açıklamalar" sütununa ise bireyden tepki alınmadığı takdirde aileden alınan bilgiler, değerlendirme yapılırken farklı bir yönerge kullanıldıysa kullanılan yönerge hakkında açıklamalar yazılmalıdır.

- Değerlendirme yapılacak ortam bireye uygun şekilde (ses, ışık, masa vb.) düzenlenmelidir.

- Değerlendirme yapılırken bireyin tüm tepkilerine uygulayıcının tepkisiz kalması gerekir. Ancak bireyin değerlendirme sürecinde kurallara uyması, göster denildiğinde göstermesi, söyle denildiğinde söylemesi, araçlara bakması, araçları dizmeye ve kaldırmaya yardım etmesi, çalışmaya uygun oturması ve uygun davranışlarda bulunması gibi olumlu davranışları pekiştirilmelidir.

- Değerlendirme süresince soru yönergeleri tutarlı bir şekilde verilmeli ve ses tonu pekiştirirken kullandığı ses tonundan ayırt edilmelidir.

Öğretim Öncesi Değerlendirme

- Kaba değerlendirme sonucunda bireyin BEP'ine seçilen kazanımların öğretimine başlamadan önce hangi basamakta olduğunu belirlemek amacı ile yapılacak olan ayrıntılı değerlendirmedir.

- Değerlendirilecek öğretim amaçları; ölçülebilen, gözlenebilen bir performans veya somut bir ürünle sonuçlanmalıdır.

- Ana yönergeler verilirken hangi yönlendirmeleri uygulayıcının sağlayacağı, değerlendirme yapılırken hangi kısıtlamaların etkili olduğu ve uygulanabilir materyaller belirtilmelidir.

- Beceri ya da kavram birey tarafından kazanılacak ya da gerçekleştirilecek adımlara ayrılır ve sıralanır. Bu adımlar bireyin yeteneğine dayalı olarak çok küçük ya da büyük olabilir (kavram ve beceri analizleri).

- Ele alınan beceri, kavram ya da disiplin alanına ilişkin konunun analizi yapılırken küçük alt basamaklara ayrılmalı, önce yapılandan sonra yapılan veya sonra yapılandan önce yapılan vb. hangi yöntemle yapılacağı belirtilmelidir.

- Her bildirimle ilgili farklı materyaller hazırlanmalıdır.

- Çalışma sırasında uyulması gereken kurallar belirtilmelidir.

- Öğretilmesi planlanmış olan davranışların daha önceden öğrenilmiş olup olmadığını saptamak amacıyla hazırlanmalıdır.

- Bildirim, ölçüt ve sorulardan oluşan bir form hazırlanmalıdır.

- Analizi yapılan becerinin ya da kavramın her basamağı ve varsa alt basamakları “Performans Kayıt Tablosu”nun “Bildirimler” bölümünü oluşturmalıdır.

- Bildirimler oluştuktan sonra ölçüt belirlenmelidir. Ölçüt, bildirim için asgari hangi düzeyde gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmelidir.

- Bildirimlerin belirlenen ölçüt düzeyinde gerçekleşip gerçekleşmediğini belirlemeye yönelik sorular ya da yönergeler hazırlanmalıdır.

- Değerlendirme yapılacak ortam bireye uygun şekilde (ses, ışık, masa vb.) düzenlenmelidir.

- Değerlendirme yapılırken bireyin tüm tepkilerine öğretmenin tepkisiz kalması gerekir. Ancak birey; değerlendirme sürecinde kurallara uyduğu, göster denildiğinde gösterdiği, söyle denildiğinde söylediği, araçlara baktığı, araçları dizmeye ve kaldırmaya yardım ettiği,

çalışmaya uygun oturduğu ve uygun davranışlarda bulunduğu gibi olumlu davranışları için pekiştirilmelidir.

- Uygulayıcı, değerlendirme süresince soru yönergelerini tutarlı bir şekilde vermeli ve ses tonunu pekiştirirken kullandığı ses tonundan ayırt etmelidir.

Öğretim Sürecini (Ders Saati) Değerlendirme

- Bireyin öğretim öncesi değerlendirmesi yapılan beceri, kavram ya da disiplinin hangi basamakta olduğunun belirlenip öğretime başladıktan sonra izlenecek yol ve her ders saati öğretiminin sonunda bireyde görülen gelişmelerin ayrıntılı değerlendirilmesidir.

- Öğretim sürecini değerlendirme sonuçları, her ders saati sonunda Performans Kayıt Tablosu'nda yer alan “Öğretim Sürecini Değerlendirme” sütununa uygulayıcı tarafından işaretlenir.

- Bir aylık eğitim süresinin sonunda birey için Performans Kayıt Tablosu'nun alt kısmında yer alan “Aile Bilgilendirme” bölümüne, o ay içerisinde çalışılan kazanımın öğretimi ve kalıcılığının sağlanabilmesi için evde yapılacak tekrarlar ile ilgili açıklamalarda bulunulacaktır.

- Performans Kayıt Tablosu'nda kazanımların gerçekleşme süresine bağlı olarak birden fazla kazanım da gösterilebilir. Bir ay içerisindeki öğretimi yapılan kazanımların tamamı, o aya ait Performans Kayıt Tablosu'nda gösterilecektir.

- Performans Değerlendirme Tablosu'nun bir nüshası ay sonunda imza karşılığı veliye teslim edilecektir. Formun aslı ise bireyin dosyasında saklanacaktır.

- Her aya ait Performans Kayıt Tablosu ile Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu'nun bir nüshası, veli tarafından bir sonraki inceleme için RAM'a gelindiğinde teslim edilecektir.

Son Değerlendirme

- Kavram becerisine yönelik seçilen kazanımlar için Performans Kayıt Tablosu'nda yer alan öğretim süreci değerlendirme basamakları gerçekleştiği (“+” ya da “B” olarak işaretlendiği) zaman farklı soru ve materyallerle ezbere yapılıp yapılmadığını değerlendirmek amacıyla Son Değerlendirme Formu hazırlanmalıdır.

- Son Değerlendirme Formu'nun üst kısmına destek eğitimi verilen bireyin adı soyadı ve değerlendirmenin hangi tarihte yapıldığı yazılır.

- Beceri öğretimine yönelik seçilen kazanımlarda, öğretim sürecinin son ders saatinde yapılan değerlendirme, aynı zamanda bireyin beceriyi gerçekleştirip gerçekleştirmediğine

yönelik yapılacak olan son değerlendirmesi olacaktır. Bu nedenle ayrı bir form hazırlanmasına gerek yoktur.

- Son Değerlendirme Formu'ndaki "Bildirimler" başlığı altındaki sütuna; Performans Kayıt Tablosu'nda alınan bildirimlerin aynısı, "Sorular/Yönerge" sütununun altına ise Performans Kayıt Tablosu'nda yer alan soru ve materyallerden farklı soru ve materyaller yazılacaktır.

- Son değerlendirme yapılırken bireyin kazanımı hangi derecede yaptığına değil yapıp yapmadığına ya da bilip bilmediğine bakılacaktır.

- Son değerlendirme yapılırken bireyin tüm tepkilerine uygulayıcının tepkisiz kalması gerekir.

- Son değerlendirme sonucunda tüm alt basamaklar "+" ya da "B" olarak işaretlendiğinde kazanımın gerçekleştiğine, "-“ ya da " Sİ, MO veya FY" işaretlendiğinde ise kazanımın gerçekleşmediği ve öğretimin tekrar edilmesi gerektiğine karar verilir.

- Yapılan Son Değerlendirme Formu bireyin dosyasında saklanacaktır.

Öğretim Sonu (Dönem Sonu) Değerlendirme

- Öğretim sonu (dönem sonu) değerlendirme, Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu ile yapılır.

- Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu; Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre içerisinde kazandırılması amaçlanan kazanımlardan hangilerinin bağımsız olarak gerçekleştiği, hangilerinin öğretiminin başlanmasına rağmen gerçekleşmediği (öğretimine devam edilmesi gerektiği) ve hangi kazanımların öğretime başlanmadığının gösterildiği ve gerekçelerinin yazıldığı formdur.

- Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu'nun üst kısmına destek eğitimi verilen bireyin adı soyadı, yaşı, eğitsel tanısı, öğretimin başlangıç ve bitiş tarihi yazılır.

- Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu'ndaki "Kazanımlar" başlığı altındaki sütuna; Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunun birey için öğretim süresince kazandırılmasını hedeflediği (BEP'e alınan) kazanımlar maddeler hâlinde işlenir.

- Kazanımın öğretime hangi ayda başlanmış ise o ay ile ilgili sütuna; kazanım bir ay içinde gerçekleşti ise "+", sonraki aylarda devam ediyorsa (kazanım gerçekleşmedi ise) "-“ olarak işaretlenir. Kazanımın gerçekleştiği aya "+" konur.

1. Örnek: "Ellerini yıkar." kazanımına birinci ayda başlanmış ve o ay içerisinde kazandırılmışsa birinci ayda ilgili kutucuğa "+" işareti konulur.

2. Örnek: “Yüzünü yıkar.” kazanımına birinci ayda başlanmış ve iki aylık sürede kazandırılmışsa (birinci ve ikinci ayda çalışılmış ve ikinci ayda bitmiş ise) birinci aydaki ilgili kutucuğa “-“ , ikinci aydaki ilgili kutucuğa “+” işareti konulur.

• Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca belirlenen öğretim sürecinde kazandırılması hedeflenen (BEP’e alınan) kazanımlardan öğretimine hiç başlanamamış olan kazanım(lar) varsa gerekçeleri ile Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu’ndaki **RAM Bilgilendirme** bölümüne ayrıntılı olarak yazılır.

1. Örnek: Süre yetersizliği nedeniyle “Düğme ilikler.” kazanımına başlanılamamıştır.

2. Örnek: Ön koşul kazanım olan “1–12 arası rakamları tanır.” aşaması gerçekleşmediğinden “Saatleri okur.” kazanımına geçilmemiştir.

• Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre sonunda birey için gerçekleştirilmesi amaçlanan kazanımlardan başlanmış olmasına rağmen kazanım gerçekleştirilemedi ise hangi alt basamakta kaldığına dair açıklamalar yapılacaktır.

1. Örnek: “Kâğıdı keser.” kazanımı ile ilgili öğretimde; kazanımla ilgili alt basamaklardan “Makası alır.” ve “Kâğıdı alır.” basamaklarını **bağımsız** olarak yapabilmekte, “Makası açar.” basamağını **sözel ipucu** ile yapabilmekte “ Kâğıdı makasın uçları arasına yerleştirir.” ve “Makası kâğıt üzerinde ilerletir.” basamaklarını **fiziksel yardım** ile yapabilmektedir. “Kâğıdı keser.” kazanımı ile ilgili öğretime devam edilmesine gereksinim vardır.

• Öğretim süresi sonunda gerçekleştirilen kazanımlar hakkında “RAM Bilgilendirme” bölümüne ayrıca açıklama yapmaya gerek yoktur.

• Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu; öğretimi yapan uygulayıcı(lar) ve veli tarafından imzalanır. Öğretim süresi sonunda bireysel inceleme amacıyla rehberlik araştırma merkezine yeniden başvuru yapılırken Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu ve her aya ait Performans Kayıt Tablosu’nun bir nüshası veli tarafından RAM’a teslim edilir.

Ölçme ve değerlendirme için hazırlanan form örnekleri ve örneklerle ilgili gerekli açıklamalar her modülün içeriğinde yer alan “Ölçme ve Değerlendirme” bölümünde verilmiştir.

AİLE EĞİTİMİNİN PLANLANMASI VE AİLE İLE İŞ BİRLİĞİ

Bireyin gelişim ve eğitim sürecinde aile, okul ve toplum üçgeni temel bir role sahiptir. Okul ve ailenin iş birliği ise bireyin çok yönlü ve sağlıklı gelişimi için gerekli bir faktördür. Bu iş birliği sayesinde öğretmen veya uygulayıcı ile aile, bireyin gelişimini birlikte takip eder, destekler ve öğrenilenler pekiştirilir.

Ailenin eğitim sürecine katılımında farklı rolleri bulunmaktadır. Bu roller;

- Ailenin, eğitim kurumu tarafından hazırlanan programlara katılarak bilgilendirildiği katılım türü (Öğrenen rolü),
- Ailenin, haber bültenleri, veli toplantıları ile bilgilerin aktarıldığı katılım türü (Bilgi alıcı rolü),
- Ailenin, kendi çocuğunun öğretmeni olduğu katılım türü (Öğreten rolü),
- Ailelerin gönüllü olarak eğitim faaliyetlerinde yer aldıkları katılım türüdür.
- Ailenin eğitim sürecindeki rollerini yerine getirmesi, katılımı ve iş birliği özel eğitime ihtiyacı olan bireyler açısından çok daha fazla önem taşımaktadır. Özel eğitimin ve destek eğitim programlarının daha etkili duruma gelmesi ve işlevselliğinin artırılması uygulayıcılar, anne-babalar ve ailelerin birlikte çalışmaları ile sağlanabilecektir.

Ailelerin, özel eğitim sürecine aktif olarak katılmalarının ve iş birliği sağlamanın önemini destekleyen nedenler şu şekilde sıralanabilir:

1. Aileler, özel eğitime ihtiyacı olan bireyin gerçek durumunu herkesten daha iyi bilirler ve onları daha iyi tanırlar.
2. Çocuklarının öğrenmeleri ile daha ilgilidirler.
3. Aileler, bireyin eğitime başladığı andan itibaren, onun eğitim programına doğrudan katılan ilk yetişkin grubudur.
4. Aileler, toplum tarafından kendilerine ve çocuklarına sağlanan eğitim hizmetlerinin niteliğini artırmada etkili olabilirler.
5. Aileler, öğretim süreci boyunca çocuklarına eğitim hizmeti veren ekip tarafından alınan kararları izleyebilir ve uygulayabilirler.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları (BEP)'nin uygulanması ve BEP'in gereği olarak toplantıların düzenlenmesi anne babalara yeni roller sunmakta, aile-uygulayıcı toplantıları, aile-uygulayıcı görüşmelerine dönüşerek yeni bir boyut kazanmaktadır. Böylece anne babaların özel eğitimine katılımı artmakta, aile-uygulayıcı iletişimi gelişmekte, birbirleriyle ve başkalarıyla daha üretken ilişkiler kurmayı öğrenmektedirler.

Özel eğitimde aile katılımı ve iş birliği süreci;
Öğretici olarak aileler,
Aile eğitim programları ve destek grupları olarak ikiye ayrılmaktadır.

Öğretici Olarak Aileler

1. Tüm anne babalar doğumdan itibaren çocuklarının birçok beceriyi öğrenmesinden sorumludurlar.

2. Normal gelişim gösteren bireyler birçok beceriyi anne babalarından kolaylıkla öğrenebilirken özel eğitime ihtiyacı olan bireyler sistematik öğretim uygulamalarına gereksinim duymaktadırlar. Bu nedenle anne babaların öğretici olarak yetiştirilmesi gündeme gelmektedir.

3. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylere, ev ortamında her gün rutin olarak yerine getirmek durumunda oldukları önemli becerilerin öğretiminde, yeterli uygulama olanağı ve uygun dönüt sağlanamayabilir.

4. Ailelerin öğretici olarak görevlendirilmesi sürecinde, tüm gelişim alanları ile ilgili olarak çocuğuna nasıl katkıda bulunacağına yönelik sistematik bilgilendirmeler yapılmalı, örnek etkinlikler ve uygulamalar hazırlanarak ailenin süreci tamamlaması hedeflenmelidir. Ailelerin öğretici olarak görev aldıkları bu uygulama sürecinde; öğretim oturumları için her gün belirli bir zaman ayrılmalı, öğretim süreci 5-10'ar dakikalık oturumlar biçiminde düzenlenmeli, bireye tutarlı davranılmalı ve yapılan çalışmalar mutlaka kaydedilmelidir.

Aile Eğitim Programları ve Destek Grupları

Aile eğitim programları, anne babalara yeni eğitim politikaları, yasal düzenlemeler, özel eğitim yöntemleri, öğretim stratejilerinin ev ortamında ve diğer sosyal ortamlarda kullanımına ilişkin bilgi veren tek oturumluk programlardan ya da bireyselleştirilmiş eğitim planlarının hazırlanması ve davranış yönetimi ve kontrolü, problem çözme, stresle başa çıkma yeterliliklerinin kazandırılması gibi çok oturumlu ve farklı amaçlara dönük programlardan oluşabilmektedir.

EŞLEME BECERİLERİ MODÜLÜ

MODÜLÜN AMACI

Eşleme becerilerini geliştirebilme

KAZANIMLAR

1. Eş nesneyi, eş nesneyle eşler.
2. Eş nesneyi, eş nesne resmi ile eşler.
3. Aynı tipte ve farklı renkteki nesnelere arasından aynı renkte olanı eşler.
4. Farklı tip ve farklı renkteki nesnelere arasından aynı renkte olanı eşler.
5. Aynı tip ve renkteki farklı şekiller arasından aynı şekilde olanı eşler.
6. Farklı tip ve renkteki farklı şekiller arasından aynı şekilde olanı eşler.
7. Eş nesne resmini, eş nesne resmiyle eşler.
8. Aynı sınıftan eş olmayan nesnelere eşler.
9. Aynı sınıftan eş olmayan resimleri eşler.
10. Aynı sınıftan nesnelere eş olmayan resimlerini eşler.

MODÜLÜN SÜRESİ

Modülün süresi 250 ders saatidir.

MODÜLÜN UYGULANMASI İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

1. Yaygın gelişimsel bozukluğu olan bireyler, dikkati yöneltme ve farklı uyaranları birbirinden ayırt etme becerisinde son derece sınırlı özellikler göstermektedirler. Bu nedenle, bireye belli nesnelere adını ya da belli nesnelere isteme becerisini öğretmeden önce, bu nesnelere eşleme ve sınıflama öğretilmelidir. Eşleme becerilerinin öğretimine, temel taklit becerilerinin öğretilmesiyle eş zamanlı olarak başlanabileceği gibi bireyin özelliklerine bağlı olarak öncelik taklide ya da eşlemeye de yer verilebilir.
2. Nesne ve resim eşleme öğretim sürecinde “Aynısını göster/ver.” yönergeleri, renk eşleme öğretim sürecinde “Aynı renkte olanı göster/ver.” yönergeleri, şekil eşleme öğretim sürecinde “Aynı şekilde olanı göster/ver.” yönergeleri kullanılmalıdır.
3. Eşleme çalışmalarında sunulan yönergede nesnenin adı verilmemelidir. Çünkü eşleme becerilerinin öğretiminde alıcı dil becerileri ön koşul değildir.

4. Eşleme öğretim sürecinde kullanılan nesnelere bireyin günlük yaşamından seçilmelidir. (kâse, bardak, çorap, eldiven, kaşık, çatal, oyuncak bebek, oyuncak hayvan, kalem, silgi, defter, kitap vb.) Bu nesnelere seçerken bireyin çok sevdiği nesne ya da oyuncaklar seçilmemelidir. Çünkü birey bunları bir kez eline alınca bırakmak istemeyebilir. Böyle durumlarda ise öğretim yapmak olanaklı olmayacaktır. Çorap, terlik, eldiven gibi çift olarak kullanılan nesnelere seçimi uygun olabilir. Birbirinin içine girebilen ya da üst üste konulabilen bardak, tabak, kutular, külah, şapka, eldiven gibi nesnelere de çalışma sırasında uygulayıcıya kolaylık sağlayacaktır. Böylece, bireyin elindeki nesneyi nereye bırakacağını bilememesinden kaynaklı sorunlar önlenecektir.

5. Resim eşleme öğretim sürecinde daha önce kullanılan nesnelere aynı zemin üzerine (beyaz vb.) aynı renklerle yapılmış resimleriyle başlanılmalıdır. Nesnelere en az 5x5 cm, en fazla 10x10 cm boyutlarında fotoğrafları ya da resimleri kullanılır. Zamanla nesne resimlerinin sayısı artırılarak öğretim süreci zenginleştirilir. Resimlere kalın karton üzerine yapıştırılması ve kaplanması kullanışlı olmasını sağlayacaktır.

6. Renk eşleme öğretim sürecinde kırmızı, mavi, sarı, yeşil, mor, siyah, beyaz vb. (aynı büyüklükte ve şekilde karton vb.) renk kartları kullanılır. Renk eşlemede bu renklerin önce üç boyutlu nesnelere (renkli küpler, kalemler, boncuklar, bardaklar vb.), sonra renklerin 5x5 boyutlarında hazırlanmış kartlarıyla (aynı büyüklükte ve şekilde karton vb.) çalışılmalıdır. Bireylerdeki renk edinim sırasını dikkate alarak çalışmaya kırmızı ve mavile başlamak; daha sonra yeşil ve sarıya geçmek; bunlarda ölçütler karşılandıktan sonra turuncu ve moru ele almak; siyah, beyaz, kahve ve pembeyi ise en sona bırakmak önerilebilir.

7. Şekil eşleme öğretim sürecinde 5x5 cm çapında ya da yüksekliğinde ve aynı renkte kare, daire, üçgen, dikdörtgen, yamuk, elips vb. (aynı büyüklükte ve renkte karton vb.) şekil kartları kullanılır. Öğretime kare ve daire ile başlayıp daha sonra üçgen, dikdörtgen gibi şekillerle devam edilmesi uygun olur. Şekil eşleme çalışmalarında da “Bununla aynı olan şekli göster/ver.” yönergeleri kullanılır.

8. Eş nesnelere eşleme yapılırken sırasıyla iki nesneye bir farklı nesne, üç nesne ile iki farklı nesne, dört nesne ile üç farklı nesne ve altı nesne ile dört farklı nesne; eş nesnelere resimleri eşleme yapılırken sırasıyla iki resim ile bir nesne, üç resim ile iki nesne, dört resim ile üç nesne ve altı resim ile dört nesne; eş resimlerle resimleri eşleme yapılırken sırasıyla iki resim ile bir resim, üç resim ile iki resim, dört resim ile üç resim, altı resim ile dört resim çalışılmalıdır.

9. Renk eşleme öğretim sürecinde aynı tipte ve farklı renkteki iki rengi, en az bir farklı renkle; üç rengi, en az iki farklı renkle, dört rengi, en az üç farklı renkle; altı rengi, en az dört farklı renkle karışık olarak sunulduğunda eşiyile eşleme çalışılmalıdır.

10. Farklı tip ve farklı renkteki nesnelere arasında renk eşleme öğretim sürecinde sırasıyla iki rengi, en az bir farklı renkle; üç rengi, en az iki farklı renkle; dört rengi, en az üç farklı renkle; altı rengi, en az dört farklı renkle karışık olarak sunulduğunda eşiyile eşleme çalışılmalıdır.

11. Şekil eşleme öğretim sürecinde sırasıyla aynı tipte ve farklı renkteki iki şekli, en az bir farklı şekille; üç şekli, en az iki farklı şekille; dört şekli, en az üç farklı şekille; altı şekli, en az dört farklı şekille karışık olarak sunulduğunda eşiyile eşleme çalışılmalıdır.

12. Farklı tip ve farklı renkteki şekil eşleme öğretim sürecinde sırasıyla farklı iki şekli, en az bir farklı şekille; farklı üç şekli, en az iki farklı şekille; farklı dört şekli, en az üç farklı şekille; farklı altı şekli, en az dört farklı şekille karışık olarak eşleme çalışılmalıdır.

13. Aynı sınıftan eş olmayan nesnelere eşleme öğretim sürecinde bir nesnenin farklı bir örneğiyle eşleme çalışılmalıdır. Örneğin; sarı cam bardak ve kırmızı oyuncak araba arasından plastik yeşil bardağı, sarı cam bardakla (aynı sınıftan eş olmayan eşiyile) eşler.

14. Aynı sınıftan eş olmayan resimleri eşleme öğretim sürecinde ise bir resmi farklı bir örneğiyle eşleme çalışılmalıdır. Örneğin; yeşil “V” yaka kazak resmiyle, sarı boğazlı kazak ve kırmızı kalem resimleri arasından yeşil “V” yaka kazak resmiyle, sarı boğazlı kazak resmini (aynı sınıftan eş olmayan resmiyle) eşler.

15. Aynı sınıftan nesnelere eş olmayan resimleri eşleme öğretim sürecinde ise bir nesneyi aynı sınıftan farklı bir örneğinin resmiyle eşleme çalışılmalıdır. Örneğin; futbol topu resmi ve çaydanlık resmi arasından sarı plastik top ile futbol topu resmini (aynı sınıftan nesneye eş olmayan resmini) eşler.

16. Aynı sınıftan eş olmayan nesnelere eşleme yapılırken sırasıyla iki nesneye bir farklı nesne, üç nesne ile iki farklı nesne, dört nesne ile üç farklı nesne ve altı nesne ile dört farklı nesneyi aynı sınıftan farklı bir örneğiyle eşler.

17. Aynı sınıftan eş olmayan resimler eşleme yapılırken sırasıyla iki resimle bir farklı resmi, üç resimle ile iki farklı resmi, dört resim ile üç farklı resmi ve altı resim ile dört farklı resmi aynı sınıftan farklı bir örneğiyle eşler.

18. Aynı sınıftan nesnelere eş olmayan resimler eşleme yapılırken sırasıyla iki nesneyle bir farklı resmi, üç nesneyle ile iki farklı resmi, dört nesne ile üç farklı resmi ve altı nesne ile dört farklı resmi aynı sınıftan farklı bir örneğiyle eşler.

19. Her türlü eşleme çalışmasında mümkün olduğunca bireyin bildiği, tanıdığı nesnelere yola çıkılarak birey için ilgi ve dikkat çekici materyaller kullanılmalıdır.

20. Eşleme becerilerinin geliştirilmesi ve günlük hayatta da kullanılması için bireye ev ortamında da benzer çalışmaların yaptırılması sağlanmalıdır.

21. Öğrenme-öğretme sürecinde kullanılan araç-gereçler ile değerlendirme sürecinde kullanılan araç-gereçlerin aynı olmamasına dikkat edilmelidir.

22. Eşleme becerilerinin öğretiminde kullanılacak yöntem ve tekniklerden bazıları şunlardır:

1. Doğrudan Öğretim Yöntemi (Açık Anlatım)

2. Basamaklandırılmış Öğretim Yöntemi

3. Yanlızsız Öğretim Yöntemleri

- Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi
- Artan bekleme süreli öğretim yöntemi
- Davranış öncesi ipucu ve sınav yöntemi
- Davranış öncesi ipucu ve silikleştirme yöntemi
- Aşamalı yardımla öğretim yöntemi
- Eş zamanlı ipucu öğretim yöntemi
- İpucunu giderek azaltılması yöntemi

4. Etkinlik Çizelgeleriyle Öğretim

5. Video Modeliyle Öğretim

6. Ayrık Denemelerle Öğretim

MODÜLÜN İÇERİĞİ

A. EŞ NESNELERİ EŞLEME

B. EŞ RESİMLERİ EŞLEME

C. NESNE-RESİM EŞLEME

Ç. RENK EŞLEME

D. ŞEKİL EŞLEME

MODÜLDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu modülde ölçme ve değerlendirme süreci; kaba değerlendirme, öğretim öncesi değerlendirme, öğretim sürecini (ders saati) değerlendirme, son değerlendirme ve öğretim sonrası (dönem sonu) değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır. Bu aşamaların her biri ile ilgili birer örnek ve örnek ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

A. Kaba Değerlendirme

- a. Eşleme becerileri değerlendirilirken Kaba Değerlendirme Formu'nda bağımsız olarak yapılan beceriler (+), bağımsız olarak yapılamayan beceriler (-) olarak işaretlenmelidir. Açıklama bölümüne ise değerlendirme sırasındaki gözlemler yazılmalıdır.
- b. Kaba Değerlendirme Formu'na kayıt yapılırken bireyin tepkilerine müdahale edilmemeli ve yardımda bulunulmamalıdır.
- c. Kaba değerlendirme sonucunda aile ile iş birliği yaparak BEP hazırlanmalıdır.
- ç. Kaba değerlendirme formunda tüm kazanımlar yer almalıdır.

B. Öğretim Öncesi Değerlendirme

- a. Öğretim öncesi değerlendirme sonuçları, Performans Kayıt Tablosu'nda yer alan öğretim öncesi değerlendirme sütununa işaretlenmelidir.
- b. Yapılan kaba değerlendirme sonucunda eşleme becerileri ile ilgili kazanımların yetersiz olduğu ve bağımsız olarak yapıldığı varsayılarak bir örnek hazırlanmıştır.

- c. Öğretim öncesi değerlendirilmede öncelikle eş nesneyi eşleme becerisinin analizi yapılarak alt basamaklara ayrılmıştır: En az iki nesneyi, en az bir farklı nesneye karışık olarak sunulduğunda, eşyle eşler.
- ç. “Öğretim Öncesi Değerlendirme” sütununa eşleme becerisi ile ilgili işaretleme yapılırken her bir alt basamak için bireye yönerge verilerek yapıp yapamadığına bakılır Birey istenen beceriyi gerçekleştirirse forma (+) , gerçekleştiriyorsa (-) olarak işaretlenir.

C. Öğretim Sürecini Değerlendirme

- a. Öğretim sürecini değerlendirme sonuçları, her ders saati sonunda “Performans Kayıt Tablosunda” yer alan öğretim sürecini değerlendirme sütunlarına işaretlenir.
- b. Öğretim öncesi değerlendirme sonucuna göre bireyin bağımsız olarak yapamadığı kazanımının (Örneğin, Eş nesneyi, eş nesneye eşler.) alt basamakları üzerinde öğretim yapılacaktır.
- c. Her ders saati öğretiminin sonunda bireyin becerinin hangi basamağında kaldığı Performans Kayıt Tablosunda yer alan “Öğretim Sürecini Değerlendirme” bölümüne işlenir.
- ç. Performans Kayıt Tablosu’nun sonunda yer alan aile bilgilendirme bölümüne, eşleme becerisinin hem öğretiminin hem de kalıcılığının sağlanabilmesi için evde yapılacak olan tekrarlar ile ilgili açıklamalarda bulunulmuştur.
- d. “Öğretim Süreci Değerlendirme” sütununa eşleme becerisi ile ilgili işaretleme yapılırken her bir alt basamak için bireye yönerge verilir ve yapıp yapamadığına bakılır. Birey istenen beceriyi gerçekleştirirse ilgili sütuna (+) , gerçekleştiriyorsa (-) olarak işaretleme yapılır.

Ç. Son Değerlendirme

- a. Eşleme Becerileri modülünde bulunan tüm kazanımlar için Performans Kayıt Tablosu’nda öğretim süreci değerlendirme basamakları gerçekleştiği (“+” ya da “B” olarak işaretlendiği) zaman farklı soru ve materyallerle ezbere yapıp yapılmadığını değerlendirmek amacıyla Son Değerlendirme Formu hazırlanmalıdır.
- b. Örnek olarak “Eş nesneyi, eş nesneye eşler.” kazanımı için Son Değerlendirme Formu hazırlanmıştır.

D. Öğretim Sonrası Değerlendirme

- a. Bireyin gelişimi, öğretim sürecini değerlendirme sonuçlarına uygun olarak her ay sonunda Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu'na işlenmiştir.
- b. Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu doldurulurken kazanımın öğretime hangi ayda başlanmış ise ilgili sütuna, kazanım gerçekleşti ise “+”, kazanım gerçekleşmedi ise “-” olarak işaretlenir. Gerçekleşmeyen kazanımın öğretime bir sonraki ayda devam edilir, kazanım gerçekleştiyse “+” konur.
- c. Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu dönem sonunda uygulayıcılar tarafından bireyin tekrar değerlendirilmesi için veli aracılığı ile RAM'a gönderilir.
- ç. Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre sonunda birey için gerçekleştirilmesi amaçlanan kazanımlardan gerçekleştirilemeyen ya da öğretimi yapılamayan kazanımların gerekçeleri, ayrıntılı olarak (1. Öğretime hiç başlanmadı ise gerekçeleri 2. Öğretime başlanmış olmasına rağmen kazanım gerçekleştirilemedi ise hangi alt basamakta kaldığı) “RAM Bilgilendirme” bölümünde açıklanacaktır.

PERFORMANS KAYIT TABLOSU

Bireyin Adı Soyadı:

Kazanım: Eş nesneyi, eş nesneyle eşler.

Ait Olduğu Ay:

ÖĞRETİM SÜRECİNİ DEĞERLENDİRME

BİLDİRİMLER	ÖLÇÜT	SORULAR/ YÖNERGELER Ana Yönerge:	ÖĞRETİM ÖNCESİ DEĞERLENDİRME	BİREYSEL												GRUP								
				1. DERS SAATI	TARİH	2. DERS SAATI	TARİH	3. DERS SAATI	TARİH	4. DERS SAATI	TARİH	5. DERS SAATI	TARİH	6. DERS SAATI	TARİH	1. DERS SAATI	TARİH	2. DERS SAATI	TARİH	3. DERS SAATI	TARİH	4. DERS SAATI	TARİH	
				1. Eş nesneyi, eş nesneyle eşler.		Elimdeki nesneye bak. Bununla aynı olanı ver.	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+	-/+
En az 2 nesneyi, en az bir farklı nesneyle karışık olarak sunulduğunda, eşle eşler.	3/4	a) 2 adet bardak ve 1 kaşık	-	-	+	+																		
		b) 2 adet top ve 1 adet kalem	-	-	+	+																		
		c) 2 adet çorap ve 1 adet oyuncak bebek	-																					
		d) 2 adet eldiven ve 1 adet çatal	-																					

AİLE BİLGİLENDİRME

* Bu ay içerisinde çocuğumuza "Eş nesneyi, eş nesneyle eşleme" becerisi kazanmaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. Eşleme becerisinin kalıcı olabilmesi için evde yukarıda belirtilen yönergeler doğrultusunda tekrarlar yapılması gerekmektedir.

* Tekrar yaparken; Birey "Eş nesnelere eşleme" becerisinde 1. basamak olan "En az 2 nesneyi, en az bir farklı nesneyle karışık olarak sunulduğunda, eşle eşler." becerisini kazanıp-kazanmadığını değerlendirirken tüm faktörleri göz önünde bulundurunuz. Örneğin nesnenin boyutu, nesnenin malzemesinin yapısı (cam ya da plastik olması vb.) ve birey için ilgi çekici, günlük yaşamda karşılaştığı nesnelerin olması gibi durumlara dikkat etmeniz faydalı olacaktır. Bireye kazandırdığımız davranışa yönelik ; farklı şartları da (ortam, materyal gibi) göz önünde bulundurarak destekleyici çalışmalar yapmalıyız. Örneğin, kendi odasındaki nesnelere, kendi giysileri, mutfak araçları gibi benzer çalışmaları yapmalıyız.

AÇIKLAMALAR

1. Form, öğretimi yapan öğretmen veya uygulayıcı tarafından doldurulacaktır.
2. Formun bir nüshası ay sonunda imza karşılığı veliye teslim edilecektir. Formun aslı bireyin dosyasında saklanacaktır.
3. Formun sonunda aileye; yapılan çalışmalarla ilgili bilgilendirmeler yazılacaktır.
4. Her ders saati sonrasında aileye yapılan çalışmalar ve evde yapılabilecek etkinlikler (tekrar) hakkında sözlü ya da yazılı bilgilendirme yapılmalıdır.

DÖNEM SONU BİREYSEL PERFORMANS DEĞERLENDİRME FORMU

Bireyin Adı Soyadı :	Eğitimin Başlama Tarihi :
Bireyin Yaşı :	Eğitimin Bitiş Tarihi :
Eğitsel Tanısı : Yaygın Gelişimsel Bozukluk	

KAZANIMLAR	AYLAR											
	1. AY	2. AY	3. AY	4. AY	5. AY	6. AY	7. AY	8. AY	9. AY	10. AY	11. AY	12. AY
EŞLEME BECERİLERİ MODÜLÜ												
1. Eş nesneyi, eş nesneyle eşler.	+											
2. Eş nesneyi, eş nesne resmi ile eşler.		-	+									
3. Aynı tipte ve farklı renkteki nesnelere arasından aynı renkte olanı eşler.				+								
4. Farklı tip ve farklı renkteki nesnelere arasından aynı renkte olanı eşler.					+							
5. Aynı tip ve renkteki farklı şekiller arasından aynı şekilde olanı eşler.						-	+					
6. Farklı tip ve renkteki farklı şekiller arasından aynı şekilde olanı eşler.								-	+			
7. Eş nesne resmini, eş nesne resmiyle eşler.										-	-	-
8. Aynı sınıftan eş olmayan nesnelere eşler.												
9. Aynı sınıftan eş olmayan resimleri eşler.												
10. Aynı sınıftan nesnelere eş olmayan resimlerini eşler.												
ÖZBAKIM BECERİLERİ												
...												
...												

AÇIKLAMA: Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre içerisinde kazandırılması amaçlanan kazanımlar, maddeler hâlinde forma işlenir. Kazanımın öğretimine hangi ay içerisinde başlanmış ise ilgili sütuna, kazanım gerçekleşti ise "+", kazanım gerçekleşmedi ise "-" olarak işaretlenir. Gerçekleşmeyen kazanımın öğretimine bir sonraki ay içerisinde devam edilir, kazanım gerçekleştiyse "+" konur.

RAM BİLGİLENDİRME

- Yukarıda adı geçen birey, eş nesnelere eşleme kazanımını bağımsız olarak gerçekleştirebilmektedir. Eş nesneyi, eş nesne resmiyle eşleme becerisini ise henüz kazanamamıştır.
- Eş nesneyi, eş nesne resmiyle eşleme basamağı kazandırılmadığı için diğer kazanımlara geçilmemiştir.

Tarih

Veli
Adı Soyadı
İmza

Uygulayıcı
Adı Soyadı
İmza

Uygulayıcı
Adı Soyadı
İmza

TAKLİT BECERİLERİ MODÜLÜ

MODÜLÜN AMACI

Taklit becerilerini geliştirebilme

KAZANIMLAR

1. Kaba motor becerileri taklit eder.
2. İnce motor becerileri taklit eder.
3. Yüz ifadesini taklit eder.
4. İki basamaklı motor becerileri taklit eder.
5. Üç basamaklı motor becerileri taklit eder.
6. Kurallı grup hareketlerini taklit eder.
7. Ünlü, ünsüz sesleri taklit eder.
8. Heceleri taklit eder.
9. Çevresel sesleri taklit eder.
10. Alçak ve yüksek sesleri taklit eder.
11. Sözcükleri taklit eder.
12. Nesnelere hareketleriyle ve sözcükleriyle taklit eder.
13. Tümceleri taklit eder.
14. Sözcüklerden tümce oluşturur.
15. Tümceleri etkinliklerde kullanır.

MODÜLÜN SÜRESİ

Modülün süresi 500 ders saatidir.

Modülün Uygulanması İle İlgili Açıklamalar

1. Motor taklit becerileri hiyerarşik bir sıra izlemekle birlikte bireyin performansına bağlı olarak kendi içindeki sıralama değiştirilebilir.
2. Nesnelere kaba motor becerileri taklidi öğretim sürecinde kovaya küp atma, oyuncak arabayı itme, çubuğa halka takma, marakas sallama, sopayla trampete vurma, bebeği öpme, çay tabağına çay bardağı koyma, tencere kapağı açma vb. beceriler çalışılmalıdır.

3. Nesnesiz kaba motor becerileri taklidi öğretim sürecinde elle dize vurma, ayağı havaya kaldırma, ayağa kalkıp oturma, eli/kolu havaya kaldırma, bay-bay yapma, ayak-ayaküstüne atma, öpücük verme, uyuma, yemek yeme, su içme, diş fırçalama vb. eylem taklitleri çalışılmalıdır.

4. İnce motor beceri taklidi öğretim sürecinde elle yumruk yapma, işaret parmağıyla işaret etme, işaret parmağıyla vücut bölümlerine dokunma, işaret parmağıyla öbür elin avuç içine dokunma, nanik yapma, parmak kaldırma gibi taklitleri çalışılmalıdır.

5. Yüz ifadelerini taklidi öğretim sürecinde, üfleme, ağız açma, dil çıkarma, dudakları kavuşturma, dişleri birbirine vurma, öksürme, gülme, başı hayır anlamında iki yana sallama, başı evet anlamında yukarı aşağı sallama, mutlu/üzgün/şaşkın/kızgın vb. yüz ifade taklitleri çalışılmalıdır.

6. İki basamaklı motor becerileri taklit etme öğretim sürecinde iki basit hareketi doğru şekilde ve doğru sırada taklit etmesi gereklidir. Örneğin: önce alkış yapar sonra ayağa kalkar.

7. Üç basamaklı motor becerileri taklit etme öğretim sürecinde üç basit hareketi doğru şekilde ve doğru sırada taklit etmesi gereklidir. Örneğin: önce alkış yapar sonra ayağa kalkar daha sonra parmağını şıklatır.

8. İki ve üç basamaklı motor becerileri taklit etme öğretim süreci desenlenirken bireyin performansına göre nesneli ya da nesnesiz kaba motor, ince motor, yüz hareketi/ifadesi taklitleri karışık olarak sunulabilir.

9. Grup içinde motor taklit becerilerini öğretim sürecinde bireyin kazanmış olduğu taklit becerileri grup içerisinde ve grupla birlikte yapması amaçlanmalıdır.

10. Motor taklit becerilerinin öğretimi yaygın gelişimsel bozukluklar yelpazesinde yer alan bireylerin ortak dikkat, dikkatin sürekliliği, organizasyon, el-göz koordinasyonu, beden algısı, boşluk algısı (uzamsal algı) vb. becerilerin geliştirilmesinde önemlidir.

11. Nesneli kaba motor becerileri öğretim sürecinde mümkün olduğunca bireyin bildiği, tanıdığı nesnelere yola çıkılarak, birey için ilgi ve dikkat çekici materyaller kullanılmalıdır.
12. Taklit becerilerinin geliştirilmesi ve günlük hayatta da kullanılması için bireye ev ortamında da benzer çalışmaların yaptırılması sağlanmalıdır.
13. Sözel taklit becerileri modülündeki kazanımlar kendi içinde hiyerarşik bir sıra izlemektedir.
14. Öğretim yapılan ortam, bireyin dikkat düzeyine uygun şekilde yapılandırılmalıdır.
15. Ünlü-ünsüz sesleri taklit etme öğretim sürecinde bireyin çıkardığı seslerden başlanmalıdır.
16. Ünlü-ünsüz sesleri taklit etme öğretim sürecinde bireyin çıkardığı seslerden başlanmalıdır.
17. Seslerin seçiminde kolaydan zora, basitten karmaşığa doğru bir sıra izlenmelidir.
18. Hece taklitleri öğretim sürecinde iki sestten başlanıp üç ve daha fazla sestten oluşan heceleri taklit etme çalışılmalıdır.
19. Çevresel sesleri taklit etme öğretim sürecinde hayvan, taşıt, ev aletleri ve doğa vb. sesleri taklit etme çalışılabilir.
20. Alçak ve yüksek sesleri taklit etme öğretim sürecinde ünlü sesler arasındaki geçişlerden başlanıp hece geçişleri ile devam edilmelidir (aaa-ooo, eee-ooo, ııı-uuu, iii-üüü, baa- boo, bee-böö, bıı-buu gibi).
21. Sözcükleri taklit etme öğretim sürecinde bireyin alıcı dilinde var olan sözcüklerle başlanmalı daha sonra yeni sözcüklere geçilmelidir.

22. Nesneleri hareketleriyle ve sözcükleriyle taklit etme öğretim sürecinde, nesnelere hareketleri ve o nesneye ait ses ya da sözcükleri taklit etme birlikte çalışılmalıdır (telefonu kaldırıp “Alo” deme, davula vurup “güm” deme gibi).

23. Cümle ya da cümlecikleri taklit etme öğretim sürecinde bireyin taklit ettiği sözcüklerden oluşan cümlelerden başlanmalı daha sonra yeni cümlelere geçilmelidir.

24. Bildiği sözcükleri bilmediği sözcüklerle birleştirip oluşturduğu yeni cümlelere motor hareket yaparak sembolik oyun içinde kullanma öğretim sürecinde “araba”, “sür”; “araba sür” ya da “bebek”, “uyut”; “bebek uyut” gibi tümceler motor hareketleri ile birlikte kullanılabilir.

25. Sözel taklit becerilerinin geliştirilmesi ve günlük hayatta da kullanılması için bireye ev ortamında da benzer çalışmaların yaptırılması sağlanmalıdır.

26. Sözel taklit becerilerinin öğretim sürecinde ses kayıt cihazı, bilgisayar yazılımları ve video kaydı gibi materyaller kullanılabilir.

27. Motor taklit becerilerinin öğretiminde kullanılacak yöntem ve tekniklerden bazıları şunlardır:

- Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi
- Artan bekleme süreli öğretim yöntemi
- Davranış öncesi ipucu ve sınav yöntemi
- Davranış öncesi ipucu ve silikleştirme yöntemi
- Aşamalı yardımla öğretim yöntemi
- Eşzamanlı ipucu öğretim yöntemi
- İpucunun giderek azaltılmasıyla öğretim yöntemi
- Ayrı denemelerle öğretim yöntemi
- Doğal dil yaklaşım yöntemi
- Sağaltıcı dil yaklaşımı yöntemi
- Video modeliyle öğretim

MODÜLÜN İÇERİĞİ

A. MOTOR TAKLİT ÇALIŞMALARI

1. Kaba Motor
2. İnce Motor
3. Yüz İfadeleri

B. GRUP HAREKETLERİNİ TAKLİT ÇALIŞMALARI

C. SÖZEL TAKLİT ÇALIŞMALARI

1. Ses
2. Sözcük
3. Cümle

MODÜLDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu modülde ölçme ve değerlendirme süreci; kaba değerlendirme, öğretim öncesi değerlendirme, öğretim sürecini (ders saati) değerlendirme, son değerlendirme ve öğretim sonrası (dönem sonu) değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır. Bu aşamaların her biri ile ilgili birer örnek ve örnek ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

A. Kaba Değerlendirme

- a. Taklit becerileri değerlendirilirken Kaba Değerlendirme Formu'nda bağımsız olarak yapılan beceriler (+), bağımsız olarak yapılamayan beceriler (-) olarak işaretlenmelidir. "Açıklama" bölümüne ise değerlendirme sırasındaki gözlemler yazılmalıdır.
- b. Kaba Değerlendirme Formu'na kayıt yapılırken bireyin tepkilerine müdahale edilmemeli ve yardımda bulunulmamalıdır.
- c. Kaba değerlendirme sonucunda aile ile iş birliği yapılarak BEP hazırlanmalıdır.
- ç. Kaba değerlendirme formunda tüm kazanımlara yer verilmelidir.

B. Öğretim Öncesi Değerlendirme

- a. Öğretim öncesi değerlendirme sonuçları, Performans Kayıt Tablosu'nda yer alan "Öğretim Öncesi Değerlendirme" sütununa işaretlenmelidir.
- b. Yapılan kaba değerlendirme sonucunda "kaba motor becerileri taklit eder" ve "sözcükleri taklit eder" kazanımlarının yetersiz olduğu ve bağımsız olarak yapılamadığı varsayılarak bir örnek hazırlanmıştır.

- c. Öğretim öncesi değerlendirmede öncelikle ele alınan “Kaba motor becerileri taklit eder.” ve “Sözcükleri taklit eder.” kazanımlarının analizi yapılarak alt basamaklara ayrılmıştır.
- ç. “Öğretim Öncesi Değerlendirme” sütununa kaba motor becerileri taklit etme ve sözcükleri taklit etme ile ilgili işaretleme yapılırken her bir alt basamak için bireye yönerge verilerek yapıp yapamadığına bakılır. Birey istenen beceriyi gerçekleştirirse forma (+) , gerçekleştiremiyorsa (-) olarak işaretlenir.

C. Öğretim Sürecini Değerlendirme

- a. Öğretim sürecini değerlendirme sonuçları, her ders saati sonunda Performans Kayıt Tablosu’nda yer alan “Öğretim Sürecini Değerlendirme” sütununa işaretlenir.
- b. Öğretim öncesi değerlendirme sonucunda bireyin bağımsız olarak yapamadığı “Kaba motor becerileri taklit eder.” ve “Sözcükleri taklit eder.” kazanımının alt basamaklarından bağımsız olarak yapamadıkları üzerinde öğretim yapılacaktır.
- c. Her ders saati öğretiminin sonunda bireyin becerinin hangi basamağında kaldığı Performans Kayıt Tablosu’na işlenir.
- ç. Performans Kayıt Tablosu’nun sonunda yer alan aile bilgilendirme bölümüne, kaba motor becerileri taklit etmede hem öğretiminin hem de kalıcılığının sağlanabilmesi için evde yapılacak olan tekrarlar ile ilgili açıklamalarda bulunulmuştur.
- d. “Öğretim Süreci Değerlendirme” sütununa kaba motor becerileri taklit ve sözcükleri taklit ile ilgili işaretleme yapılırken her bir alt basamak için bireye yönerge verilir ve yapıp yapamadığına bakılır. Birey istenen beceriyi gerçekleştirirse ilgili sütuna (+) , gerçekleştiremiyorsa (-) olarak işaretleme yapılır.

Ç. Son Değerlendirme

Taklit becerileri modülünde bulunan tüm kazanımlar için Performans Kayıt Tablosu’nda öğretim süreci değerlendirme basamakları gerçekleştiği (“+” ya da “B” olarak işaretlendiği) zaman farklı soru ve materyallerle ezberle yapıp yapılmadığını değerlendirmek amacıyla Son Değerlendirme Formu hazırlanmalıdır.

D. Öğretim Sonrası Değerlendirme

- a. Bireyin gelişimi, öğretim sürecini değerlendirme sonuçlarına uygun olarak her ay sonunda “Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu’na” işlenmiştir.
- b. “Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu” doldurulurken kazanımın

öğretimine hangi ay içersinde başlanmış ise ilgili sütuna, kazanım gerçekteşti ise “+”, kazanım gerçekteşmedi ise “-” olarak işaretlenir. Gerçekteşmeyen kazanımın öğretimine bir sonraki ay içersinde devam edilir, kazanım gerçekteştiyse “+” konur.

- c. “Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu” dönem sonunda uygulayıcılar tarafından bireyin tekrar değerlendirilmesi için veli aracılığı ile RAM’a gönderilir.
- ç. Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre sonunda birey için gerçekteştirilmesi amaçlanan kazanımlardan gerçekteştirilemeyen ya da öğretilmesi yapılamayan kazanımların gerekçeleri, ayrıntılı olarak: 1. Öğretime hiç başlanmadı ise gerekçeleri 2. Öğretime başlanmış olmasına rağmen kazanım gerçekteştirilemedi ise hangi alt basamakta kalındığı “RAM Bilgilendirme” bölümünde açıklanacaktır.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME FORM ÖRNEKLERİ
KABA DEĞERLENDİRME FORMU
(TAKLİT BECERİLERİ)

Bireyin Adı Soyadı:		Uygulama Tarihi:	
Bireyin Yaşı:		Evet /Hayır	Açıklamalar
1	Kaba motor becerileri taklit eder.	-	
2	İnce motor becerileri taklit eder.	-	
3	Yüz ifadesini taklit eder.	-	
4	İki basamaklı motor becerileri taklit eder.	-	
5	Üç basamaklı motor becerileri taklit eder.	-	
6	Kurallı grup hareketlerini taklit eder.	-	
7	Ünlü, ünsüz sesleri taklit eder.	-	
8	Heceleri taklit eder.	-	
9	Çevresel sesleri taklit eder.	-	
10	Alçak ve yüksek sesleri taklit eder.	-	
11	Sözcükleri taklit eder.	-	
12	Nesneleri hareketleriyle ve sözcükleriyle taklit eder.	-	
13	Cümleleri taklit eder.	-	
14	Sözcüklerden tümce oluşturur.	-	
15	Cümleleri etkinliklerde kullanır.		

PERFORMANS KAYIT TABLOSU

Bireyin Adı Soyadı:

Kazanım: Sözcükleri taklit eder.

AİT OLDUĞU AY:

		ÖĞRETİM ÖNCESİ / DEĞERLENDİRME																																					
BİLDİRİMLER	ÖLÇÜT	SORULAR/ YÖNERGELER	Öğretim Öncesi Değerlendirme	BİREYSEL																		GRUP																	
				1. DERS SAATI		TARİH		2. DERS SAATI		TARİH		3. DERS SAATI		TARİH		4. DERS SAATI		TARİH		5. DERS SAATI		TARİH		6. DERS SAATI		TARİH		1. DERS SAATI		TARİH		2. DERS SAATI		TARİH		3. DERS SAATI		TARİH	
Sözcükleri taklit eder.		Benim söylediğim aynısını söyle.	-/+	B	Si	MO	FY	B	Si	MO	FY	B	Si	MO	FY	B	Si	MO	FY	B	Si	MO	FY	B	Si	MO	FY	B	Si	MO	FY	B	Si	MO	FY				
“Anne” sözcüğünü taklit eder.		a. Anne de.	-			+				+				+				+																					
“Baba” sözcüğünü taklit eder.		b. Baba de.	-			+				+				+				+																					
“Mama” sözcüğünü taklit eder.		c. Mama de.	-		+					+				+				+																					
“Dede” sözcüğünü taklit eder.		ç. Dede de.	-		+					+				+				+																					
“Su” sözcüğünü taklit eder.	3/4	d. Su de.	-		+					+				+				+																					
“Ver” sözcüğünü taklit eder.		e. Ver de.	-			+				+				+				+																					
“.....” sözcüğünü taklit eder.		.....	-																																				

KISALTMALAR: B: BAĞIMSIZ Si: SÖZEL İPUCU MO:MODEL OLMA FY: FİZİKSEL YARDIM

AİLE BİLGİLENDİRME

* Bu ay içerisinde " sözcük taklit etme" becerisi kazanmaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. Sözcük taklit becerisinin etkili olabilmesi için benzer taklit etkinliklerinin evde yukarıda belirtilen yönergeler doğrultusunda tekrar edilmesi gerekmektedir.

AÇIKLAMALAR

- 1- Form, öğretimi yapan öğretmen veya uygulayıcı tarafından doldurulacaktır.
2. Formun bir nüshası ay sonunda imza karşılığı veliye teslim edilecektir. Formun aslı bireyin dosyasında saklanacaktır.
- 3- Formun sonunda aileye; yapılan çalışmalarla ilgili bilgilendirmeler yazılacaktır.
- 4- Her ders saati sonrasında aileye yapılan çalışmalar ve evde yapılabilecek etkinlikler (tekrar) hakkında sözlü ya da yazılı bilgilendirme yapılmalıdır.

DÖNEM SONU BİREYSEL PERFORMANS DEĞERLENDİRME FORMU

Bireyin Adı Soyadı :	Eğitimin Başlama Tarihi :
Bireyin Yaşı :	Eğitimin Bitiş Tarihi :
Eğitsel Tanısı : Yaygın Gelişimsel Bozukluk	

KAZANIMLAR	AYLAR											
	1. AY	2. AY	3. AY	4. AY	5. AY	6. AY	7. AY	8. AY	9. AY	10. AY	11. AY	12. AY
TAKLİT BECERİLERİ												
Kaba motor becerileri taklit eder.	+											
Sözcükleri taklit eder.	-	-	+									
Nesneleri hareketleriyle ve sözcükleriyle taklit eder.				+								
Cümleleri taklit eder.				-	-	-						
MOTOR BECERİLER												
...												
...												

AÇIKLAMA: Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre içerisinde kazandırılması amaçlanan kazanımlar, maddeler hâlinde forma işlenir. Kazanımın öğretimine hangi ayda başlanmış ise ilgili sütuna, kazanım gerçekleşti ise “+”, kazanım gerçekleşmedi ise “-” olarak işaretlenir. Gerçekleşmeyen kazanımın öğretimine bir sonraki ayda devam edilir, kazanım gerçekleştiyse “+” konur.

RAM BİLGİLENDİRME

- Yukarıda adı geçen birey taklit becerileri arasında yer alan “kaba motor becerileri” kazanımı kapsamında kovaya küp atma, çubuğa halka takma, marakas sallama becerilerini **bağımsız** olarak gerçekleştirebilmektedir. “Sözcükleri taklit etme” kazanımı kapsamında “anne, baba, dede, su, ver” sözcüklerini bağımsız olarak taklit edebilmektedir. “Mama” sözcüğü ise sözel ipucu aşamasındadır.
- Birey alınan kazanımların hepsi için bağımsız düzeye ulaşmıştır. Yeni programda diğer taklit becerilerine devam edilecektir.

Tarih

Veli
Adı Soyadı
İmza

Uygulayıcı
Adı Soyadı
İmza

Uygulayıcı
Adı Soyadı
İmza

YÖNERGE TAKİP BECERİLERİ MODÜLÜ

MODÜLÜN AMACI

Yönerge takip becerilerini geliştirebilme

KAZANIMLAR

1. Tek eylem bildiren basit yönergeleri yerine getirir.
2. İki eylem bildiren yönergeleri yerine getirir.
3. Üç ve daha fazla eylem bildiren yönergeleri yerine getirir.
4. Koşullu yönergeleri yerine getirir.
5. İstenen nesneyi bulur.
6. İstenen nesneyi getirir.
7. Yönlendirildiğinde belirli bir alana gider.
8. Tek eylem bildiren grup yönergelerini yerine getirir.
9. İki ve daha fazla eylem bildiren grup yönergeleri yerine getirir.

MODÜLÜN SÜRESİ

Modülün süresi 750 ders saatidir.

MODÜLÜN UYGULANMASIYLA İLGİLİ AÇIKLAMALAR

1. Bireye sunulan her kazanımdaki yönergelerin açık, net ve alıcı dil düzeyine uygun olması gerekmektedir.
2. Yönerge takip becerileri modülündeki kazanımlar kendi içinde hiyerarşik bir sıra izlemektedir.
3. Tek eylem bildiren yönergeleri yerine getirme öğretim sürecinde “otur, kalk, ver, al, gel, git, koş, tut, yürü, dur, aç, kapat, bayrağı salla, hamuru yuvarla, kalemi tut, kumbaraya para at, su ver, ağzını sil, telefonu kulağında tut” vb. yönergeler çalışılmalıdır. İki eylem bildiren yönergeleri yerine getirme öğretim sürecinde “kalemi al ve resmi boya, “kağıdı al ve çöpe at”, “küpü al, bardağın içine koy”, “bardağı al, masaya koy” gibi yönergeler çalışılmalıdır.
4. Üç ve daha fazla eylem bildiren yönergeleri öğretim sürecinde “ ayağa kalk, çantanı al, defterini çıkar; bardağı al, musluğu aç, bardağa su doldur” vb. yönergeler çalışılmalıdır.
5. Koşullu yönergeleri yerine getirme öğretim sürecinde “ kızlar ayağa kalksın, kırmızı kazaklılar yanıma gelsin” vb. yönergeler çalışılmalıdır.
6. İstenen nesneyi bulma öğretim sürecinde öncelikle önündeki üstü yarı kapalı nesneyi bulma, üstü tamamen kapalı nesneyi bulma, daha sonra bulunduğu ortama yerleştirilen nesneyi bulma, son aşama olarak da ortamda herhangi bir yere saklanmış olan nesneyi bulma çalışılmalıdır.
7. İstenen nesneyi getirme öğretim sürecinde ise ortamda herhangi bir yere saklanmış olan

nesneyi bulma becerisini kazanmış bireyden nesneyi getirme becerisi çalışılmalıdır.

8. Yönlendirildiğinde belirli bir alana gitme öğretim sürecinde bireyden bulunduğu fiziksel ortam dışında farklı alana gitme becerisi çalışılmalıdır. Yönlendirildiğinde belirli bir alana giderek, bir yönergeyi yerine getirme öğretim sürecinde bireyden bulunduğu fiziksel ortam dışında farklı alana giderek istenen yönergeyi yerine getirme becerisi çalışılmalıdır. (Mutfağa git, bardağı getir ya da sınıfına git, montunu giy vb.)

9. Grup yönergelerini yerine getirme öğretim sürecinde bireyin kazanmış olduğu tek eylem, iki ve daha fazla eylem bildiren yönergeleri grup içerisinde yerine getirmesi çalışılmalıdır.

10. Yaygın gelişimsel bozukluk gösteren bireylerde ayrıca belirli bir yerde belirlenen süre kadar bekleme becerisi bireyin özellikle grup etkinliklerinde sıra alma, kurallara uyma, etkinlik sırasında ve etkinlik geçişlerinde istenilen yönergeleri yerine getirmesi için çalışılması gereken yönerge takip becerileri arasında yer almalıdır.

11. Bireyin öğrendiği yönergeleri farklı zaman, ortam, kişi ve durumlara genelleme çalışmaları planlanmalıdır.

12. Yönerge takip becerilerinin öğretiminde kullanılacak yöntem ve tekniklerden bazıları şunlardır:

- Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi
- Artan bekleme süreli öğretim yöntemi
- Davranış öncesi ipucu ve sınama yöntemi
- Davranış öncesi ipucu ve silikleştirme yöntemi
- Aşamalı yardımla öğretim yöntemi
- Eşzamanlı ipucu öğretim yöntemi
- İpucunun giderek azaltılmasıyla öğretim yöntemi
- Ayrık denemelerle öğretim yöntemi
- Temel tepki öğretimi

MODÜLÜN İÇERİĞİ

A. BASİT YÖNERGELER

1. Tek Eylemli
2. İki Eylemli
3. Üç ve Daha Fazla Eylemli

B. GRUP YÖNERGELERİ

1. Tek Eylemli
2. İki ve Daha Fazla Eylemli

MODÜLDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu modülde ölçme ve değerlendirme süreci; kaba değerlendirme, öğretim öncesi değerlendirme, öğretim sürecini (ders saati) değerlendirme, son değerlendirme ve öğretim sonrası (dönem sonu) değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır. Bu aşamaların her biri ile ilgili birer örnek ve örnek ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

A. Kaba Değerlendirme

- a. Yönerge takip becerileri değerlendirilirken Kaba Değerlendirme Formu'nda bağımsız olarak yapılan beceriler (+), bağımsız olarak yapılamayan beceriler (-) olarak işaretlenmelidir. "Açıklama" bölümüne ise değerlendirme sırasındaki gözlemler yazılmalıdır.
- b. Kaba Değerlendirme Formu'na kayıt yapılırken bireyin tepkilerine müdahale edilmemeli ve yardımda bulunulmamalıdır.
- c. Kaba değerlendirme sonucunda aile ile iş birliği yaparak BEP hazırlanmalıdır.
- ç. Kaba değerlendirme formunda tüm kazanımlara yer verilmelidir.

B. Öğretim Öncesi Değerlendirme

- a. Öğretim öncesi değerlendirme sonuçları, "Performans Kayıt Tablosu"nda yer alan "Öğretim Öncesi Değerlendirme" sütununa işaretlenmelidir.
- b. Yapılan kaba değerlendirme sonucunda "tek eylem bildiren basit yönergeleri yerine getirme" kazanımının yetersiz olduğu ve bağımsız olarak yapılamadığı varsayılarak bir örnek hazırlanmıştır.
- c. "Öğretim Öncesi Değerlendirme"de öncelikle ele alınan "tek eylem bildiren basit yönergeleri yerine getirme" kazanımının analizi yapılarak, öğretilecek yönergeler belirlenmiştir:1. "Otur" denildiğinde oturur, 2. "Ver" denildiğinde verir, 3. "Gel" denildiğinde gelir.
- ç. Öğretim öncesi değerlendirme sütununa ile ilgili işaretleme yapılırken "tek eylem bildiren basit yönergeleri yerine getirme" kazanımının her bir alt basamağı için bireye yönerge verilerek yapıp yapamadığına bakılır. Birey istenen beceriyi gerçekleştirirse ilgili sütuna (+), gerçekleştiriyorsa (-) olarak işaretleme yapılır.

C. Öğretim Sürecini Değerlendirme

- a. Öğretim sürecini değerlendirme sonuçları, her ders saati sonunda Performans Kayıt Tablosu'nda yer alan "Öğretim Sürecini Değerlendirme" sütunlarına işaretlenir.

- b. Öğretim öncesi değerlendirme sonucunda birey “tek eylem bildiren basit yönergeleri yerine getirme” kazanımının bağımsız olarak yapılamadığı varsayımı üzerinden öğretim yapılacaktır.
- c. Her ders saati öğretiminin sonunda bireyin becerinin hangi basamağında kaldığı performans kayıt tablosuna işlenir.
- ç. Performans Kayıt Tablosu’nun sonunda yer alan “Aile Bilgilendirme” bölümüne, eşleme becerisinin hem öğretiminin hem de kalıcılığının sağlanabilmesi için evde yapılacak olan tekrarlar ile ilgili açıklamalarda bulunulmuştur.
- d. “Öğretim Süreci Değerlendirme” sütununa tek eylem bildiren basit yönergeleri yerine getirme ile ilgili işaretleme yapılırken her bir alt basamak için bireye yönerge verilir ve yapıp yapamadığına bakılır. Birey istenen beceriyi gerçekleştirirse ilgili sütuna (+) , gerçekleştiriyorsa (-) olarak işaretleme yapılır.

Ç. Son Değerlendirme

Yönerge Takip Becerileri modülünde bulunan tüm kazanımlar için Performans Kayıt Tablosu’nda öğretim süreci değerlendirme basamakları gerçekleştiği (“+” ya da “B” olarak işaretlendiği) zaman farklı soru ve materyallerle ezbere yapılıp yapılmadığını değerlendirmek amacıyla Son Değerlendirme Formu hazırlanmalıdır.

D. Öğretim Sonrası Değerlendirme

- a. Bireyin gelişimi, öğretim sürecini değerlendirme sonuçlarına uygun olarak her ay sonunda Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu’na işlenmiştir.
- b. Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu doldurulurken kazanımın öğretime hangi ay içerisinde başlanmış ise ilgili sütuna, kazanım gerçekleşti ise “+”, kazanım gerçekleşmedi ise “-” olarak işaretlenir. Gerçekleşmeyen kazanımın öğretime bir sonraki ay içerisinde devam edilir, kazanım gerçekleştiyse “+” konur.
- c. “Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu” dönem sonunda uygulayıcılar tarafından bireyin tekrar değerlendirilmesi için veli aracılığı ile RAM’a gönderilir.
- ç. Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre sonunda birey için gerçekleştirilmesi amaçlanan kazanımlardan gerçekleştirilemeyen ya da öğretimi yapılamayan kazanımların gerekçeleri, ayrıntılı olarak: 1. Öğretime hiç başlanmadı ise gerekçeleri 2. Öğretime başlanmış olmasına rağmen kazanım gerçekleştirilemedi ise hangi alt basamakta kaldığı “RAM Bilgilendirme” bölümünde açıklanacaktır.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME FORM ÖRNEKLERİ
KABA DEĞERLENDİRME FORMU
(YÖNERGE TAKİP BECERİLERİ)

Bireyin Adı Soyadı:		Uygulama Tarihi :	
Bireyin Yaşı:		Evet/Hayır	Açıklamalar
1	Tek eylem bildiren basit yönergeleri yerine getirir.	-	
2	İki eylem bildiren yönergeleri yerine getirir.	-	
3	Üç ve daha fazla eylem bildiren yönergeleri yerine getirir.	-	
4	Koşullu yönergeleri yerine getirir.	-	
5	İstenen nesneyi bulur.	-	
6	İstenen nesneyi getirir.	-	
7	Yönlendirildiğinde belirli bir alana gider.	-	
8	Tek eylem bildiren grup yönergelerini yerine getirir.	-	
9	İki ve daha fazla eylem bildiren grup yönergeleri yerine getirir.	-	

DÖNEM SONU BİREYSEL PERFORMANS DEĞERLENDİRME FORMU

Bireyin Adı Soyadı :	Eğitimin Başlama Tarihi :
Bireyin Yaşı :	Eğitimin Bitiş Tarihi :
Eğitsel Tanısı : Yaygın Gelişimsel Bozukluk	

KAZANIMLAR	AYLAR												
	1. AY	2. AY	3. AY	4. AY	5. AY	6. AY	7. AY	8. AY	9. AY	10. AY	11. AY	12. AY	
YÖNERGE TAKİP BECERİLERİ													
1. Tek eylem bildiren basit yönergeleri yerine getirir.	+												
2. İki eylem bildiren yönergeleri yerine getirir.		+											
3. Üç ve daha fazla eylem bildiren yönergeleri yerine getirir.			-	+									
4. Koşullu yönergeleri yerine getirir.					-	-	+						
5. İstenen nesneyi bulur.								+					
6. İstenen nesneyi getirir.								+					
7. Yönlendirildiğinde belirli bir alana gider.									+				
8. Tek eylem bildiren grup yönergelerini yerine getirir.													-
9. İki ve daha fazla eylem bildiren grup yönergeleri yerine getirir.													
TAKLİT BECERİLERİ													
.....													

AÇIKLAMA: Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre içerisinde kazandırılması amaçlanan kazanımlar, maddeler hâlinde forma işlenir. Kazanımın öğretimine hangi ayda başlanmış ise ilgili sütuna, kazanım gerçekleşti ise "+", kazanım gerçekleşmedi ise "-" olarak işaretlenir. Gerçekleşmeyen kazanımın öğretimine bir sonraki ayda devam edilir, kazanım gerçekleştiyse "+" konur.

RAM BİLGİLENDİRME

- Yukarıda adı geçen birey, **tek eylem bildiren basit yönergeleri yerine getirme** kazanımında **bağımsız** yapma basamağına ulaşmıştır. Tek eylem bildiren grup yönergelerini yerine getirme kazanımı ise henüz kazandırılmamıştır.
- Tek eylem bildiren grup yönergelerini yerine getirme kazanımına sonraki bireysel eğitim programında da devam edilecektir.

Tarih

Veli
Adı Soyadı
İmza

Uygulayıcı
Adı Soyadı
İmza

Uygulayıcı
Adı Soyadı
İmza

GÖRSEL DESTEK KULLANIMI MODÜLÜ

MODÜLÜN AMACI

Görsel destek kullanım becerilerini geliştirebilme

KAZANIMLAR:

1. Günlük rutinlerinin takibinde etkinlik çizelgesini kullanır.
2. Sosyal etkileşim için etkinlik çizelgesini kullanır.
3. Akran etkileşimi için etkinlik çizelgesini kullanır.
4. Beden eğitimi için etkinlik çizelgesini kullanır.
5. Öz bakım becerileri için etkinlik çizelgesini kullanır.
6. Oyun becerileri için etkinlik çizelgesini kullanır.
7. Günlük yaşam becerileri için etkinlik çizelgesini kullanır.
8. Sanat becerileri için etkinlik çizelgesini kullanır.
9. Önce ve sonra ilişkisine yönelik görsel planı kullanır.
10. Görsel etkinlik çizelgesine göre bulunduğu ortamda kendisine ayrılmış olan bölümü kullanır.
11. Kendi renk kodunu taşıyan eşya ve araçları kullanır.

MODÜLÜN SÜRESİ

Modülün süresi 250 ders saatidir.

MODÜLÜN UYGULANMASI İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

1. Yaygın gelişimsel bozukluk tanısı alan bireylerin büyük bir bölümü görsel olarak daha kolay öğrenmekte ve görsel materyalleri daha kolay algılamaktadırlar. Görsel destekler bireyin bağımsız çalışma becerilerinin geliştirilmesinde, organizasyon ve zamanla ilgili problemlerin azaltılmasında, sözel yönergeleri takip etme güçlüklerinin ortadan kaldırılmasında etkili olan materyalleri içermektedir. Bu amaçla kullanılan görsel desteklerden bazılarında fotoğraflar, resimler, semboller, çizelgeler, takvimler, iletişim tahtaları, grafikler, sosyal öyküler örnek verilebilir.
2. Yaygın gelişimsel bozukluk tanısı alan bireyler herhangi bir çalışmadan sonra neyin geldiğini ya da ne yapacaklarını tahmin etmekte zorlanırlar. Bu durum çeşitli problem davranışların oluşmasına, kaygı ve stres düzeyinin artmasına neden olur. Bu sorunların çözümü için geliştirilen görsel destek türlerinden biri çizelgelerdir. Çizelgeler bireylerin etkinliklerin yerini, sırasını ve içeriğini anlamalarına yardım eden yapılardır. Etkinlik çizelgeleri ise bir dizi etkinliğin ya da etkinlik setlerinin bağımsız gerçekleştirilmesini

sağlayan fotoğraf, resim ya da sözcüklerden oluşan çizelgelerdir (McClannahan ve Krantz, 1999; Cohen ve Sloan, 2007).

3. Görsel destekler hazırlanırken bireyin ihtiyacını karşılamasına, gelişim ve yaş düzeyine uygun olmasına dikkat edilmelidir.
4. Görsel destekleri kullanma çalışmalarına geçmeden resmi zeminden ayırt etme, benzer nesnelere eşleme, resim- nesne eşleme becerileri, fiziksel yardımı kabul etme , materyal kullanma gibi önkoşul becerileri bireye kazandırılmalıdır.
5. Görsel destek materyalleri etkinlikte yer alan nesnelere ya da durumları açık bir şekilde ifade etmelidir. Arka planda bireyin dikkatini dağıtabilecek fonlar kullanılmamalı, sade ve düz bir fon seçilmelidir. Kullanılacak nesne ya da minyatür objelerin gerçeğe uygun olmasına dikkat edilmelidir. Hazırlanan her türlü malzemenin bireyler tarafından parçalanma, yırtılma ve atılma ihtimaline karşı önlemler alınmalıdır. Materyallerin şeffaf bir malzeme ile kaplanması ekonomik kullanım sağlayabilir (McClannahan ve Krantz, 1999; Cohen ve Sloan, 2007).
6. Görsel destek materyalleri olarak kullanılacak resim ya da fotoğraflar açık ve net çekimlerle hazırlanmalıdır.
7. Günlük rutinlerinin takibinde görsel etkinlik çizelgesini kullanma öğretim sürecinde bireyin gün içerisinde yapacağı etkinlikleri bir sıra halinde takip etmesi çalışılmalıdır. Böylece bireyin “Şimdi ne yapacağım?, Sonra ne yapacağım?, Eve ne zaman gideceğim?” gibi sorulara cevap bulamamaktan kaynaklanan çeşitli problem davranışların göstermesi engellenecektir. Günlük rutinlerini takip etme becerisinin öğretimiyle birey, ne yapması gerektiğini, sırada hangi etkinliğin olduğunu görsel çizelgeyi takip ederek izleyebilecektir. Bir bireyin günlük rutinlerini gösteren çizelgede okula gidişi, okulda yapılan etkinlikler, eve dönüşü, yemek, uyku gibi birçok etkinlik yer alabilir.
8. Sosyal etkileşim, akran etkileşimi, beden eğitimi, özbakım, oyun becerileri, günlük yaşam becerileri, sanat becerileri için görsel etkinlik kullanma öğretim sürecinde bireyin düzeyine göre üç boyutlu, fotoğraflı, resimli ve/veya yazılı görsel etkinlik çizelgeleri arasından uygun olan seçilmelidir.
9. Sosyal etkileşim için etkinlik çizelgesini kullanma öğretim sürecinde merhaba, günaydın, sosyal kurallar, grup çalışmaları, evet/hayır kullanımı, konuşmada sıra alma, davranış kontrolü gibi alanlarda çizelgeler hazırlanabilir.
10. Akran etkileşimi için etkinlik çizelgesini kullanma öğretim sürecinde etkileşim başlatma, sürdürme gibi davranışların kazandırılmasına yönelik çizelgeler kullanılabilir.
11. Beden eğitimi için etkinlik çizelgesini kullanma öğretim sürecinde etkinliklerin sırasını belirleme (önce top atma, sonra denge tahtasında yürüme), istediği etkinliği seçme, sıraya girme gibi becerilerde çizelgeler hazırlanabilir.

12. Öz bakım ve günlük yaşam becerileri için etkinlik çizelgesini kullanma öğretim sürecinde görsel beceri analizleri kullanılarak bireyin beceriyi bağımsız yapmayı öğrenmesi sağlanmalıdır. Diş fırçalama, bulaşık yıkama, fotokopi çekme, yatak düzeltme, tost yapma gibi beceri analizleri hazırlanabilir.
13. Oyun ve sanat becerileri için etkinlik çizelgesini kullanma öğretim sürecinde etkinliğin nerede, ne zaman, kimlerle, hangi materyallerle yapılacağını gösteren çizelgeler hazırlanabilir.
14. Önce ve sonra ilişkisine yönelik görsel planı kullanma öğretim süreci bireyin “önce.....sonra.....” stratejisiyle beklemeyi öğrenmesi açısından önem taşımaktadır.
15. Görsel destekleri takip etme becerisinin geliştirilebilmesi için çizelgelerin ev ya da farklı ortamlarda da kullanılması gerekmektedir.
16. Görsel Destek kullanımında kullanılacak yöntem ve tekniklerden bazıları şunlardır:
  1. İpucu Sunma
  2. İpuçlarını Geri Çekmeyle Öğretim

MODÜLÜN İÇERİĞİ

A. ETKİNLİK ÇİZELGESİ KULLANIMI

1. Günlük Rutinler
2. Sosyal Etkileşim
3. Akran Etkileşimi
4. Beden Eğitimi
5. Öz Bakım
6. Oyun
7. Günlük Yaşam
8. Sanat Becerileri

B. GÖRSELLERİN KULLANIMI

1. Görsel Plan ve Kodları İzleme
2. Mekan ile Etkinlik Arasında İlişki Kurma

MODÜLDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu modülde ölçme ve değerlendirme süreci; kaba değerlendirme, öğretim öncesi değerlendirme, öğretim sürecini (ders saati) değerlendirme, son değerlendirme ve öğretim sonrası (dönem sonu) değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır. Bu aşamaların her biri ile ilgili birer örnek ve örnek ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

A . Kaba Değerlendirme

- a. Öz bakım becerileri değerlendirilirken Kaba Değerlendirme Formu'nda bağımsız olarak yapılan beceriler (+), bağımsız olarak yapılamayan beceriler (-) olarak işaretlenmelidir. "Açıklama" bölümüne ise değerlendirme sırasındaki gözlemler yazılmalıdır.
- b. Kaba Değerlendirme Formu'na kayıt yapılırken bireyin tepkilerine müdahale edilmemeli ve yardımda bulunulmamalıdır.
- c. Kaba değerlendirme sonucunda aile ile iş birliği yapılarak BEP hazırlanmalıdır.
- ç. Kaba değerlendirme formunda tüm kazanımlar yer almalıdır.

B. Öğretim Öncesi Değerlendirme

- a. Öğretim öncesi değerlendirme sonuçları, "Performans Kayıt Tablosu'nda yer alan öğretim öncesi değerlendirme sütununa işaretlenmelidir.
- b. Yapılan kaba değerlendirme sonucunda kazanımının yetersiz olduğu ve bağımsız olarak yapamadığı varsayılarak bir örnek hazırlanmıştır.
- c. Öğretim öncesi değerlendirmede öncelikle ele alınan "Günlük rutinlerinin takibinde etkinlik çizelgesini kullanır" kazanımının analizi yapılarak alt basamaklara ayrılmıştır.
- ç. "Öğretim Öncesi Değerlendirme" sütununa "Günlük rutinlerinin takibinde etkinlik çizelgesini kullanma" becerisi ile ilgili işaretleme yapılırken her bir alt basamak için bireye yönerge verilerek yapıp yapamadığına bakılır. Her bir alt basamak için; bağımsız olarak gerçekleştiriyor ise **B**, sözel ipucu ile gerçekleştiriyor ise **Sİ**, model olma ile gerçekleştiriyor ise **MO**, fiziksel yardım ile gerçekleştiriyor ise **FY** yazılır.

C. Öğretim Süreci Değerlendirme

- a. Öğretim süreci değerlendirme sonuçları, her ders saati sonunda Performans Kayıt Tablosu'nda yer alan öğretim süreci değerlendirme sütunlarına işaretlenir.
- b. Öğretim öncesi değerlendirme sonucuna göre bireyin bağımsız olarak yapamadığı kazanımının (örneğin, günlük rutinlerinin takibinde etkinlik çizelgesini kullanır.) alt basamakları üzerinde öğretim yapılacaktır.

- c. Her ders saati öğretiminin sonunda bireyin becerinin hangi basamağında kaldığı Form 2' ye işlenir.
- ç. Formun sonunda yer alan “Aile Bilgilendirme” bölümüne, “günlük rutinlerinin takibinde etkinlik çizelgesini kullanma” öğretimi ve kalıcı olabilmesi için evde yapılacak olan tekrarlar ile ilgili açıklamalarda bulunulmuştur.
- d. “Öğretim Süreci Değerlendirme” sütununa günlük rutinlerinin takibinde etkinlik çizelgesini kullanma becerisi ile ilgili işaretleme yapılırken her bir alt basamak için bireye yönerge verilir ve yapıp yapamadığına bakılır. Birey istenen beceriyi gerçekleştirirse ilgili sütuna (+) , gerçekleştiremiyorsa (-) olarak işaretleme yapılır.

Ç. Son Değerlendirme

Görsel destek kullanımı modülünde bulunan tüm kazanımlar için Performans Kayıt Tablosu'nda öğretim süreci değerlendirme basamakları gerçekleştiği (“+” ya da “B” olarak işaretlendiği) zaman farklı soru ve materyallerle ezbere yapılıp yapılmadığını değerlendirmek amacıyla “Son Değerlendirme Formu” hazırlanmalıdır.

D. Öğretim Sonrası Değerlendirme

- a. Bireyin gelişimi, öğretim sürecini değerlendirme sonuçlarına uygun olarak her ay sonunda “Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu”na işlenmiştir.
- b. “Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu” doldurulurken kazanımın öğretimine hangi ay içerisinde başlanmış ise ilgili sütuna, kazanım gerçekleşti ise “+”, kazanım gerçekleşmedi ise “-” olarak işaretlenir. Gerçekleşmeyen kazanımın öğretimine bir sonraki ay içerisinde devam edilir, kazanım gerçekleştiyse “+” konur.
- c. “Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu” dönem sonunda uygulayıcılar tarafından bireyin tekrar değerlendirilmesi için veli aracılığı ile RAM'a gönderilir.
- ç. Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre sonunda birey için gerçekleştirilmesi amaçlanan kazanımlardan gerçekleştirilemeyen ya da öğretimi yapılamayan kazanımların gerekçeleri, ayrıntılı olarak: 1. Öğretime hiç başlanmadı ise gerekçeleri 2. Öğretime başlanmış olmasına rağmen kazanım gerçekleştirilemedi ise hangi alt basamakta kaldığı “RAM Bilgilendirme” bölümünde açıklanacaktır.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME FORM ÖRNEKLERİ

KABA DEĞERLENDİRME FORMU (GÖRSEL DESTEK KULLANIMI)

Bireyin Adı Soyadı:		Evet Hayır	Uygulama Tarihi:
Bireyin Yaşı:			Açıklamalar
1	Günlük rutinlerinin takibinde etkinlik çizelgesini kullanır.	-	
2	Sosyal etkileşim için etkinlik çizelgesini kullanır.	-	
3	Akran etkileşimi için etkinlik çizelgesini kullanır.	-	
4	Beden eğitimi için etkinlik çizelgesini kullanır.	-	
5	Özbakım becerileri için etkinlik çizelgesini kullanır.	-	
6	Oyun becerileri için etkinlik çizelgesini kullanır.	-	
7	Günlük yaşam becerileri için etkinlik çizelgesini kullanır.	-	
8	Sanat becerileri için görsel etkinlik çizelgesini kullanır.	-	
9	Önce ve sonra ilişkisine yönelik görsel planı kullanır.	-	
10	Etkinlik çizelgesine göre bulunduğu ortamda kendisine ayrılmış olan bölümü kullanır.	+	
11	Kendi renk kodunu taşıyan eşya ve araçları kullanır.	+	

DÖNEM SONU BİREYSEL PERFORMANS DEĞERLENDİRME FORMU

Bireyin Adı Soyadı :	Eğitimin Başlama Tarihi :
Bireyin Yaşı :	Eğitimin Bitiş Tarihi :
Eğitsel Tanısı : Yaygın Gelişimsel Bozukluk	

KAZANIMLAR	AYLAR											
	1. AY	2. AY	3. AY	4. AY	5. AY	6. AY	7. AY	8. AY	9. AY	10. AY	11. AY	12. AY
GÖRSEL DESTEK BECERİLERİ MODÜLÜ												
1. Günlük rutinlerinin takibinde etkinlik çizelgesini kullanır.	-	-	+									
2. Özbakım becerileri için etkinlik çizelgesini kullanır.		-	-	-	+							
3. Önce ve sonra ilişkisine yönelik görsel planı kullanır.				+								
4. Akran etkileşimi için etkinlik çizelgesini kullanır.					-	-	-	-	-	+		
5. Beden eğitimi için etkinlik çizelgesini kullanır.				-	-	-	+					
6. Oyun becerileri için etkinlik çizelgesini kullanır.										-	-	-
YÖNERGE TAKİBİ BECERİLERİ												
...												
....												

AÇIKLAMA: Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre içerisinde kazandırılması amaçlanan kazanımlar, maddeler hâlinde forma işlenir. Kazanımın öğretilmesine hangi ay içerisinde başlanmış ise ilgili sütuna, kazanım gerçekleşti ise “+”, kazanım gerçekleşmedi ise “-” olarak işaretlenir. Gerçekleşmeyen kazanımın öğretilmesine bir sonraki ay içerisinde devam edilir, kazanım gerçekleştiyse “+” konur.

RAM BİLGİLENDİRME

1. Yukarıda adı geçen birey, **günlük rutinlerinin takibi, önce ve sonra ilişkisi, akran etkileşimi, beden eğitimi, özbakım becerileri,** kazanımında **etkinlik çizelgesini bağımsız** olarak kullanabilmektedir. Oyun becerileri kazanımında ise etkinlik çizelgesini kullanırken etkinlikle mekân arasında ki ilişkiyi **model olma** ile kurabilmektedir.

Tarih

Veli
Adı Soyadı
İmza

Uygulayıcı
Adı Soyadı
İmza

Uygulayıcı
Adı Soyadı
İmza

ALICI DİL BECERİLERİ MODÜLÜ

MODÜLÜN AMACI

Alıcı dil becerilerini geliştirebilme

KAZANIMLAR

1. Konuşan kişiye dikkatini yöneltir.
2. Konuşan kişiyi jest ve mimiklerle dinlediğini belli eder.
3. Nesnelere ayırt eder
4. Eylemleri ayırt eder.
5. Eylemleri dramatize eder.
6. Nesnelere kategorilerine göre ayırt eder.
7. Nesnelere özelliklerine göre ayırt eder.
8. Nesnelere işlevlerine göre ayırt eder.
9. Kişileri ayırt eder.
10. Olayları oluş sırasına göre sıralar.
11. Olmayanı gösterir.
12. Sesleri ayırt eder.

MODÜLÜN SÜRESİ

Modülün süresi 1000 ders saatidir.

MODÜLÜN UYGULANMASIYLA İLGİLİ AÇIKLAMALAR

1. Olayların içeriğini ya da kişiye iletilen mesajları anlama olarak bilinen alıcı dil, konuşma üretiminden diğer bir deyişle, ifade edici dilden daha önce gelişmektedir. Bu nedenle yaygın gelişimsel bozukluk tanısı almış bireylerde öncelikle alıcı dil becerilerinin geliştirilmesi üzerinde çalışılmalıdır.
2. Öğretim sırasında kullanılacak sözcükler yaygın gelişimsel bozukluk tanısı alan bireylerin anlama düzeyine, kullanılacak materyaller ise bireyin gelişim düzeyine, ilgi alanlarına uygun olmalıdır. Materyalleri kullanmaya başlamadan önce, bireyin tanınması için fırsat verilmelidir.
3. Nesne ve eylemleri ayırt etme öğretim sürecinde uygulayıcı, vücut bölümleri, giysiler, ev eşyaları, meyve-sebzeler, taşıtlar, hayvanlar, mesleklerle ilgili nesne ve eylemleri içeren sınıflandırma yaparak çalışabilir.
4. Fiiller, isimlerden daha zor öğrenilir. Bu nedenle fiil içeren cümleleri bireylerin anlaması için bazen birkaç kez tekrarlamak gerekir. Bireylere fiilleri daha kolay anlayabilmeleri için etkinlik sırasında ne yapıldığı sırayla söylenmelidir. Örneğin, dışarıda birlikteyken “şimdi merdivenleri

çıkıyoruz, taksiye biniyoruz, eve geldik, evde yemek yiyeceğiz.” gibi bireyin daha kolay öğrenebileceği günlük yaşam içindeki hareketleri ifade eden fiilleri öğrenmesi sağlanmalıdır.

5. Bireyin mümkün olduğunca öğrendiklerinin kullanımını kolaylaştırıcı bir uyarıcı çevre içinde olması gerekmektedir. Öğretim sürecinde kullanılan materyaller bireylerin günlük yaşantılarında kullandıkları nesnelere seçilmelidir. Bu nesnelere aynı zamanda bireylerin ilgisini çeken nesnelere olmalıdır. Böylece bireyin nesneyi tanıması, nesneyle ilişkiyi yoğun olarak kurmasıyla pekiştirilmiş olacaktır.
6. Olmayanı gösterme öğretim sürecinde bireyin nesnelere, durumlar, kişiler arasından olmayanı söylemesi çalışılmalıdır (Şapkası olanı/olmayanı göster. gibi).
7. Alıcı dil becerilerinin öğretiminde kullanılacak yöntem ve tekniklerden bazıları şunlardır:
  - Doğal Dil Yaklaşımı Yöntemi
  - Yapılandırılmış Dil Yaklaşımı Yöntemi
  - Yanlızsız Öğretim Yöntemleri
  - Ayrık Denemelerle Öğretim
  - Temel Tepki öğretimi
  - Doğrudan Öğretim Yöntemi (açık anlatım)

MODÜLÜN İÇERİĞİ

A. DİNLEME VE DİKKATİ YÖNELTME

B. AYIRT ETME ÇALIŞMALARI

1. Nesnelere
2. Eylemlere
3. Kişilere
4. Seslere

C. OLAYLARI SIRALAMA

MODÜLDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu modülde ölçme ve değerlendirme süreci; kaba değerlendirme, öğretim öncesi değerlendirme, öğretim sürecini (ders saati) değerlendirme, son değerlendirme ve öğretim sonrası (dönem sonu) değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır. Bu aşamaların her biri ile ilgili birer örnek ve örnek ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

A. Kaba Değerlendirme

- Alıcı dil becerileri değerlendirilirken Kaba Değerlendirme Formu'nda bağımsız olarak yapılan beceriler (+), bağımsız olarak yapılamayan beceriler (-) olarak işaretlenmelidir. "Açıklama" bölümüne ise değerlendirme sırasındaki gözlemler yazılmalıdır.
- Kaba Değerlendirme Formu'na kayıt yapılırken bireyin tepkilerine müdahale edilmemeli ve yardımda bulunulmamalıdır.
- Kaba değerlendirme sonucunda aile ile iş birliği yapılarak BEP hazırlanmalıdır.
- Kaba değerlendirme formunda tüm kazanımlar yer almalıdır.

B. Öğretim Öncesi Değerlendirme

- Öğretim öncesi değerlendirme sonuçları, "Performans Kayıt Tablosu"nda yer alan öğretim öncesi değerlendirme sütununa işaretlenmelidir.
- Yapılan kaba değerlendirme sonucunda alıcı dil becerilerinden "Kişileri ayırt eder." kazanımının yetersiz olduğu ve bağımsız olarak yapamadığı varsayılarak bir örnek hazırlanmıştır.
- Öğretim öncesi değerlendirmede öncelikle ele alınan "Kişileri ayırt eder." becerisinin analizi yapılarak alt basamaklara ayrılmıştır. "Öğretim Öncesi Değerlendirme" sütununa "Kişileri ayırt eder." becerisi ile ilgili işaretleme yapılırken her bir alt basamak için bireye yönerge verilerek yapıp yapamadığına bakılır. Her bir alt basamak için; bağımsız olarak gerçekleştiriyor ise **B**, sözel ipucu ile gerçekleştiriyor ise **Sİ**, model olma ile gerçekleştiriyor ise **MO**, fiziksel yardım ile gerçekleştiriyor ise **FY** yazılır.

C. Öğretim Sürecini Değerlendirme

- Öğretim sürecini değerlendirme sonuçları, her ders saati sonunda Performans Kayıt Tablosu'nda yer alan öğretim sürecini değerlendirme sütununa işaretlenir.
- Öğretim öncesi değerlendirme sonucuna göre bireyin bağımsız olarak yapamadığı kazanımın (Kişileri ayırt eder.) alt basamakları üzerinde öğretim yapılacaktır.

- c. Her ders saati öğretiminin sonunda bireyin becerinin hangi basamağında kaldığı Performans Kayıt Tablosuna işlenir.
- ç. Formun sonunda yer alan “Aile Bilgilendirme” bölümüne, “Kişileri ayırt eder.” kazanımının hem öğretiminin hem de kalıcılığının sağlanabilmesi için evde yapılacak olan tekrarlar ile ilgili açıklamalarda bulunulmuştur.

Ç. Son Değerlendirme

- a. Örnek alınan kazanım “Kişileri ayırt eder.” becerisi olduğu için öğretim sürecinde yapmış olduğumuz son ders saati değerlendirmesi, aynı zamanda bireyin bu kazanım için son değerlendirilmesi olacaktır. Bu nedenle ayrı bir form hazırlanmamıştır.
- b. Alıcı Dil Becerileri modülünde bulunan nesnelere, eylemleri ayırt eder, olay kartlarını sıralar vb. kazanımlar için Performans Kayıt Tablosu’nda öğretim süreci değerlendirme basamakları gerçekleştiği (“+” ya da “B” olarak işaretlendiği) zaman farklı soru ve materyallerle ezber yapıp yapılmadığını değerlendirmek amacıyla “Son Değerlendirme Formu” hazırlanmalıdır.

D. Öğretim Sonrası (Dönem Sonu) Değerlendirme

- a. Bireyin gelişimi, öğretim sürecini değerlendirme sonuçlarına uygun olarak her ay sonunda Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu’na işlenmiştir.
- b. Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu doldurulurken kazanımın öğretime hangi ayda başlanmış ise ilgili sütuna, kazanım gerçekleşti ise “+”, kazanım gerçekleşmedi ise “-” olarak işaretlenir. Gerçekleşmeyen kazanımın öğretime bir sonraki ay içerisinde devam edilir, kazanım gerçekleştiyse “+” konur.
- c. Form dönem sonunda uygulayıcılar tarafından bireyin tekrar değerlendirilmesi için veli aracılığı ile RAM’a gönderilir.
- ç. Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre sonunda birey için gerçekleştirilmesi amaçlanan kazanımlardan gerçekleştirilemeyen ya da öğretimi yapılamayan kazanımların gerekçeleri, ayrıntılı olarak (1. Öğretime hiç başlanmadı ise gerekçeleri 2. Öğretime başlanmış olmasına rağmen kazanım gerçekleştirilemedi ise hangi alt basamakta kaldığı) “RAM Bilgilendirme” bölümünde açıklanacaktır.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME FORM ÖRNEKLERİ

KABA DEĞERLENDİRME FORMU (ALICI DİL BECERİLERİ)

Bireyin Adı Soyadı:		Evet Hayır	Tarih:
Bireyin Yaşı:			Açıklamalar
1	Konuşan kişiye dikkatini yöneltir.	-	
2	Konuşan kişiyi jest ve mimikleriyle dinlediğini belli eder.	-	
3	Nesneleri ayırt eder.	-	
4	Eylemleri ayırt eder.	-	
5	Eylemleri dramatize eder.	-	
6	Nesneleri kategorilerine göre ayırt eder.	-	
7	Nesneleri özelliklerine göre ayırt eder.	-	
8	Nesneleri işlevlerine göre ayırt eder.	-	
9	Kişileri ayırt eder.	-	
10	Olayları oluş sırasına göre sıralar.	-	
11	Olmayana gösterir.	-	
12	Sesleri ayırt eder.	-	

DÖNEM SONU BİREYSEL PERFORMANS DEĞERLENDİRME FORMU

Bireyin Adı Soyadı :	Eğitimin Başlama Tarihi :
Bireyin Yaşı :	Eğitimin Bitiş Tarihi :
Eğitsel Tanısı : Yaygın Gelişimsel Bozukluklar	

KAZANIMLAR	AYLAR											
	1. AY	2. AY	3. AY	4. AY	5. AY	6. AY	7. AY	8. AY	9. AY	10. AY	11. AY	12. AY
ALICI DİL												
1 Konuşan kişiye dikkatini yöneltir.	-	+										
2 Konuşan kişiyi jest ve mimikleriyle dinlediğini belli eder.	-	+										
3 Nesneleri ayırt eder			-	-	+							
4 Eylemleri ayırt eder.					-	-	+					
5 Eylemleri dramatize eder.					-	-	-	+				
6 Nesneleri kategorilerine göre ayırt eder.					-	-	-	+				
7 Nesneleri özelliklerine göre ayırt eder.								-	-	+		
8 Nesneleri işlevlerine göre ayırt eder										-	+	
9 Kişileri ayırt eder.									-	-	-	+
10 Olayları oluş sırasına göre sıralar.											-	-
11 Olmayanı gösterir.												
12 Sesleri ayırt eder.												
ÖZ BAKIM BECERİLERİ MODÜLÜ												
...												

AÇIKLAMA: Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre içerisinde kazandırılması amaçlanan kazanımlar, maddeler hâlinde forma işlenir. Kazanımın öğretimine hangi ayda başlanmış ise ilgili sütuna, kazanım gerçekleşti ise "+", kazanım gerçekleşmedi ise "-" olarak işaretlenir. Gerçekleşmeyen kazanımın öğretimine bir sonraki ay içerisinde devam edilir, kazanım gerçekleştiyse "+" konur.

RAM BİLGİLENDİRME

- Yukarıda adı geçen birey, "Kişileri ayırt eder." kazanımında anne, baba, hala, öğretmen ve dedeyi **bağımsız** olarak gösterip söylemektedir.
- "Olayları oluş sırasına göre sıralar." kazanımının öğretimine süre yetersizliğinden dolayı başlanamamıştır.

Tarih

Veli
Adı Soyadı
İmza

Uygulayıcı
Adı Soyadı
İmza

Uygulayıcı
Adı Soyadı
İmza

İFADE EDİCİ DİL BECERİLERİ MODÜLÜ

MODÜLÜN AMACI

İfade edici dil becerilerini geliştirebilme

KAZANIMLAR

1. Sorulan sorulara cevap verir.
2. Eylemi ya da eylem resmini adlandırır.
3. Ailesini tanıtır.
4. Karşılıklı konuşmalarda anlamlı cümleler kurar.
5. Belirlenen bir konu hakkında konuşur.
6. Nesnelere tanımlar.
7. Olayları oluş sırasına göre anlatır.
8. Yer bildiren sözcükleri kullanır.
9. Tekil ve çoğul şahıs zamirlerini ve sahiplik bildiren zamirleri kullanır.
10. Cümle kalıpları kullanır.
11. Söz kalıplarını yerinde kullanır.
12. Soru sorar.
13. Materyal ve cihazların bozuk olanlarıyla ilgili tepkide bulunur.
14. Geçmiş olayları anlatır.
15. Zıtlık bildiren sözcükleri kullanır.
16. Olmayanı söyler.

MODÜLÜN SÜRESİ

Modülün süresi 1000 ders saatidir.

MODÜLÜN UYGULANMASIYLA İLGİLİ AÇIKLAMALAR

1. “İfade Edici Dil Becerileri” modülünde yer alan kazanımlar hiyerarşik bir sıra izlememektedir. Bireyin performansı doğrultusunda öncelikli gereksinimler belirlenmelidir.
2. Öğretim sırasında kullanılacak sözcükler yaygın gelişimsel bozukluk tanısı alan bireylerin anlama düzeyine, kullanılacak materyaller ise bireyin gelişim düzeyine, ilgi alanlarına uygun olmalıdır. Materyalleri kullanmaya başlamadan önce, bireyin tanınması için fırsat verilmelidir.
3. Konuşma gelişiminin taklit ile kazanılan bir beceri olduğu dikkate alındığında yetişkin ya da uygulayıcının, birey için iyi bir model olması gerekmektedir. Birey ile konuşurken ona sürekli soru soran ve onu sürekli izleyen bir yetişkin modeli olunmamalıdır. Bu tarz bir davranış kalıbı, bireyi konuşmaktan uzaklaştırarak zayıf bir iletişim modeli sunacaktır.

4. Bireyin ilgisini çekmeyen bir etkinlikte ısrarcı olunmamalıdır. Eğer birey, etkinlikle uzun süre ilgileniyorsa, etkinlik değiştirilmemelidir. Bu durum bireyin o etkinlikle hâlâ ilgilendiğini göstermektedir. Bireyin hareket ve davranışları monotonlaşmaya başladığında mutlaka yeni bir materyal verilmeli ya da etkinlik değiştirilmelidir.
5. Sorulan sorulara cevap verme çalışmalarında bireyin günlük rutinelere, etkinliklere, gösterilen resim, fotoğraf ya da kişilere, geçmişte olmuş olaylara yönelik sorulara yer verilebilir.
6. Nesne ve eylemleri isimlendirme çalışmalarında uygulayıcı; öğretim sürecinde vücut bölümleri, giysiler, ev eşyaları, meyveler, sebzeler, taşıtlar, hayvanlar, mesleklerle ilgili nesne ve eylemleri içeren sınıflandırma yaparak çalışabilir.
7. Bireyin öğrendiği sözcükler mümkün olduğunca farklı durumlarda ve farklı kişilerle de tekrarlanmalı ve genelleme çalışmaları yapılmalıdır.
8. Bireyin ne söylediğine ve söylediklerini nasıl iletildiğine dikkat edilmelidir.
9. Öğretim esnasında verilen tüm beceriler için ipuçları aşamalı ve sistematik bir biçimde geri çekilmelidir.
10. İzlenen ya da okunan olaylarla ilgili ya da olayın geçtiği ortam hakkında konuşma öğretim sürecinde video kaydı, tiyatro, sinema, hikâye kitabı, gazete, dergi gibi kaynaklardan yararlanılmalıdır.
11. Materyal ve cihazların bozuk olanlarıyla ilgili tepkide bulunma öğretim sürecinde bireyin örneğin, bilgisayarın ya da CD çaların bozuk olduğunu söylemesi, belirtmesi ile ilgili çalışmalar yapılabilir.
12. Olmayanı söyleme öğretim sürecinde öncelikle olmayanı gösterme kazanımı gerçekleştirilmiş olmalıdır. Daha sonra bireyin nesnelere, durumlar, kişiler arasından olmayanı söylemesi çalışılmalıdır (Gözlük takanı ve takmayanı söyler gibi.).
13. Yaygın gelişimsel bozukluk tanısı içinde yer alan otizmlili bireyler özellikle 3. tekil şahıs zamirini kullanmada güçlük yaşamaktadırlar. “Tekil ve çoğul şahıs zamirlerini ve sahiplik bildiren zamirleri kullanır.” öğretim sürecinde bireye ben, sen, o şahıs zamirlerinin öğretilmesi ve doğru kullanılması için etkinlikler düzenlenmelidir. Örneğin, bireye içinde zamirlerin kullanıldığı bir öykü anlatılıp bu öykü ile ilgili sorular yöneltilebilir, ben zamiri çalışılırken bireyin fotoğrafı ve eylem resimlerinden, sen zamiri çalışılırken uygulamacının fotoğrafı ve eylem resimlerinden yararlanılmalıdır.
14. İfade edici dil çalışmaları yapılırken bireyin her gün içinde bulunduğu ortamdaki nesnelere, olaylar ve kişiler dikkate alınmalıdır. Sözcükler, bireyin günlük işlerinden, sevdiği oyuncaklar ve yiyecekler arasından seçilmelidir.
15. Yaygın gelişimsel bozukluk tanısı almış bireylerde ifade edici dil çalışmalarında “Nasılısınız?”, “İsminiz nedir?” gibi sosyal ilişkiyi sağlayıcı sorulara nasıl cevap verileceği öğretilmelidir.

Diğer insanları belirli konularla meşgul etmeme, tek cümlelik cevaplar verme, tekrar tekrar aynı soruları sormama ile ilgili belirli kurallar konulmalıdır.

16. Ekolalik konuşma, normal dil gelişimi içerisinde yaşanan bir süreçtir. Ekolali, bireyin duyduğu kelimeleri, cümleleri konuşmacının hemen ardından veya daha sonra taklit etmesidir. Bütün çocuklarda dil gelişimi yaşanırken bir dönem, ekolalik konuşma görülür. Yaygın gelişimsel bozukluk tanısı almış bireylerin bir kısmı dil gelişiminde ekolalik konuşma aşamasına takılıp kalabilir. Yaygın gelişimsel bozukluk tanısı almış ve ekolalik konuşma aşamasına takılı bireylerin öğretim sürecine cevabı net olarak bilinen soruların sorulması ile başlanmalıdır. "Merhaba" , "Nasılsın?", "Adın ne?", "Babanın adı ne?" gibi. Bu sorulara cevabı içinde olan sorularla destek verilmelidir."Bu balık mı?", "Bu elma mı?" gibi. Cevabı evet ve hayır olan sorularla öğretim süreci desteklenmelidir. "Su ister misin?", "Şeker ister misin?", "Balon ister misin?", "Bahçeye çıkalım mı?" gibi. Öğretim sürecinde tekerleme ve küçük çocuk şarkılarına da yer verilmelidir.

17. İfade edici dil becerilerinin öğretiminde kullanılacak yöntem ve tekniklerden bazıları şunlardır:

- Doğal Dil Yaklaşımı Yöntemi
- Yapılandırılmış Dil Yaklaşımı Yöntemi
- Yanlızsız Öğretim Yöntemleri
- Fırsat Öğretimi
- Temel Tepki Öğretimi
- Replik Silikleştirmeye Öğretim
- Ayrık Denemelerle Öğretim

Yapılandırılmış dil öğretim yönteminin en önemli özelliği taklide dayalı bir öğretimi yöntemi olmasıdır. Öğretmen merkezli bu yaklaşımda eğitimcinin önceden seçtiği materyallerle öğretim sunulur. İletişimi başlatan öğretmendir. Birey hedef davranışa ulaştığı zaman pekiştirilir. Pekiştireç olarak sosyal, yiyecek ve sembol pekiştireç kullanılır. Uygulamacı, bireye davranış için ilk başta model olur, daha sonra aynı davranışı ondan bekler.

Uygulamacılar tarafından kolaylıkla uygulanabilmesi, kısa sürede uygulanabilir bir yöntem olması, yöntemi uygulamakla ilgili uygulamacıların yeterliliğe çabuk ulaşabilmesi, her türlü ortamda uygulanabilir olması, materyallerin çabuk hazırlanması, taklit becerilerinin öğretiminde etkili olması yapılandırılmış dil yaklaşımının avantajlarıdır. Davranış problemi olan bireylerde uygulanması daha olumlu sonuçlar vermektedir. Yapılandırılmış dil öğretim

yöntemlerinin dezavantajları ise gerçek ortama genellenebilirliğinin düşük olması, kazanılan becerilerin sürdürülebilirliğinin sınırlı düzeyde kalmasıdır.

Doğal dil yaklaşımı yönteminin genel özelliği birey merkezli olmasıdır. Eğitim ortamının ev ortamına benzer olarak yapılandırılmasına dikkat edilir. Genellikle iletişime bireyin başlaması için gerekli düzenlemeler yapılır. Model olma bu yöntemin en önemli tekniğidir. Pekiştireç olarak, birey hedef davranışı gerçekleştirdikten sonra o sözcükle ilgili nesneye ulaşması kullanılır. Sembol ve yiyecek pekiştireç olarak kullanılmaz.

Sadece hedef davranışa bağlı olarak (sosyal pekiştireç) bireyin nesneye ulaşması sağlanır. Doğal dil öğretim yönteminde öncelikle öğretimde kullanılacak materyaller bireye seçtirilir. Bireyin nesneye uzanması, bakması, eliyle göstermesi seçim yaptığının göstergesidir.

Seçim yapıldıktan sonra diğer materyaller ortadan kaldırılabilir. Bireyin tepkisi mutlaka genişletilir, ekleme yapılır ve tepki istenir. Doğal dil yaklaşımı yöntemi; ortam genellemesine olanak tanınması ve özellikle ifade edici dil düzeyi sınırlı olan bireylerde kullanılması açısından uygun bir yöntemdir. Uygulama kolaylığının olmaması, uygulamanın uzun süre gerektirmesi, uygulamacının yeterliliğe sahip olması, öğretim sonu kazanımların düşük olması doğal dil yaklaşımı yönteminin sınırlılıkları arasında yer almaktadır.

MODÜLÜN İÇERİĞİ

A. SORU SORMA/CEVAPLAMA

B. TANIMLAMA

1. Eylemler
2. Nesnelere
3. Kişiler

C. BİLGİ AKTARMA

1. Olaylar Hakkında Bilgi Verme
2. Materyal ve Cihazların Kullanımı

Ç. DİLİN KULLANIM KURALLARI

1. Zamirler
2. Cümle
3. Söz Kalıpları
4. Zıtlık Bildiren Sözcükler

D. DİĞER İFADE EDİCİ DİL BECERİLERİ

1. Olmayanı Tanımlama
2. Olayları Sıralama

MODÜLDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

İfade Edici Dil Becerileri Modülünde ölçme ve değerlendirme süreci; kaba değerlendirme, öğretim öncesi değerlendirme, öğretim sürecini (ders saati) değerlendirme, son değerlendirme ve öğretim sonrası (dönem sonu) değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır. Bu aşamaların her biri ile ilgili birer örnek ve örnek ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

A. Kaba Değerlendirme

- İfade edici dil becerileri değerlendirilirken Kaba Değerlendirme Formu'nda bağımsız olarak yapılan beceriler (+), bağımsız olarak yapılamayan beceriler (-) olarak işaretlenmelidir. "Açıklama" bölümüne ise değerlendirme sırasındaki gözlemler yazılmalıdır.
- Kaba Değerlendirme Formu'na kayıt yapılırken bireyin tepkilerine müdahale edilmemeli ve yardımda bulunulmamalıdır.
- Kaba değerlendirme sonucunda aile ile iş birliği yapılarak BEP hazırlanmalıdır.

B. Öğretim Öncesi Değerlendirme

- Öğretim öncesi değerlendirme sonuçları, Performans Kayıt Tablosu'nda yer alan "Öğretim Öncesi Değerlendirme Sütununa" işaretlenmelidir.
- Yapılan kaba değerlendirme sonucunda dilin kullanım kuralları becerilerinden "Cümle kalıpları kullanır." kazanımının yetersiz olduğu ve bağımsız olarak yapılamadığı varsayılarak bir örnek hazırlanmıştır.
- Öğretim öncesi değerlendirmede öncelikle ele alınan "Cümle kalıpları kullanma" becerisinin analizi yapılarak alt basamaklara ayrılmıştır: 1) isim+isim 2) isim+sıfat 3) isim+eylem 4) özne+nesne+yüklem.
- "Öğretim Öncesi Değerlendirme" sütununa "Cümle kalıplarını kullanma" becerisi ile ilgili işaretleme yapılırken her bir alt basamak için bireye yönerge verilerek yapıp yapamadığına bakılır. Her bir alt basamak için; bağımsız olarak gerçekleştiriyor ise B, sözel ipucu ile gerçekleştiriyor ise Sİ, model olma ile gerçekleştiriyor ise MO, fiziksel yardım ile gerçekleştiriyor ise FY yazılır.

C. Öğretim Sürecini Değerlendirme

- Öğretim sürecini değerlendirme sonuçları, her ders saati sonunda Performans Kayıt Tablosu'nda yer alan "Öğretim Süreci Değerlendirme" sütunlarına işaretlenir.
- Öğretim öncesi değerlendirme sonucuna göre bireyin bağımsız olarak yapamadığı kazanımın (Cümle kalıpları kullanır. gibi) alt basamakları üzerinde öğretim yapılacaktır.

- c. Her ders saati öğretiminin sonunda bireyin becerinin hangi basamağında kaldığı forma işlenir.
- ç. Performans Kayıt Tablosu'nun sonunda yer alan "Aile Bilgilendirme" bölümüne, "Cümle kalıpları kullanma" becerisinin hem öğretiminin hem de kalıcılığının sağlanabilmesi için evde yapılacak olan tekrarlarla ilgili açıklamalarda bulunulmuştur.
- d. "Öğretim Sürecini Değerlendirme" sütununa "Cümle kalıplarını kullanma" becerisi ile ilgili işaretleme yapılırken her bir alt basamak için bireye yönerge verilir ve yapıp yapamadığına bakılır. Birey, istenen beceriyi gerçekleştirirse ilgili sütuna (+), gerçekleştiriyorsa (-) olarak işaretleme yapılır.

Ç. Son Değerlendirme

"İfade Edici Dil Becerileri" modülünde bulunan tüm kazanımlar için Performans Kayıt Tablosu'nda öğretim sürecini değerlendirme basamakları gerçekleştiği ("+" ya da "B" olarak işaretlendiği) zaman farklı soru ve materyallerle ezberle yapıp yapılmadığını değerlendirmek amacıyla Son Değerlendirme Formu hazırlanmalıdır.

D. Öğretim Sonrası Değerlendirme

- a. Bireyin gelişimi, öğretim sürecini değerlendirme sonuçlarına uygun olarak her ay sonunda Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu'na işlenmiştir.
- b. Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu doldurulurken kazanımın öğretimine hangi ayda başlanmış ise ilgili sütuna, kazanım gerçekleşti ise "+", kazanım gerçekleşmedi ise "-" olarak işaretlenir. Gerçekleşmeyen kazanımın öğretimine bir sonraki ay içerisinde devam edilir, kazanım gerçekleştiyse "+" konur.
- c. Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu dönem sonunda uygulayıcılar tarafından bireyin tekrar değerlendirilmesi için veli aracılığı ile RAM'a gönderilir.
- ç. Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre sonunda birey için gerçekleştirilmesi amaçlanan kazanımlardan gerçekleştirilemeyen ya da öğretimi yapılamayan kazanımların gerekçeleri, ayrıntılı olarak (1. Öğretime hiç başlanmadı ise gerekçeleri 2. Öğretime başlanmış olmasına rağmen kazanım gerçekleştirilemedi ise hangi alt basamakta kaldığı) "RAM Bilgilendirme" bölümünde açıklanacaktır.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME FORM ÖRNEKLERİ
KABA DEĞERLENDİRME FORMU
(İFADE EDİCİ DİL BECERİLERİ)

Bireyin Adı Soyadı:		Evet /Hayır	Tarih:
Bireyin Yaşı:			Açıklamalar
1	Sorulan sorulara cevap verir.		
2	Eylemi ya da eylem resmini adlandırır.		
3	Ailesini tanıtır.		
4	Karşılıklı konuşmalarda anlamlı cümleler kurar.		
5	Belirlenen bir konu hakkında konuşur.		
6	Nesneleri tanımlar.		
7	Olayları oluş sırasına göre anlatır.		
8	Yer bildiren sözcükleri kullanır.		
9	Tekil ve çoğul şahıs zamirlerini ve sahiplik bildiren zamirleri kullanır.		
10	Cümle kalıpları kullanır.		
11	Söz kalıplarını yerinde kullanır.		
12	Soru sorar.		
13	Materyal ve cihazların bozuk olanlarıyla ilgili tepkide bulunur.		
14	Geçmiş olayları anlatır.		
15	Zıtlık bildiren sözcükleri kullanır.		
16	Olmayanı söyler.		

OYUN VE MÜZİK BECERİLERİ MODÜLÜ

MODÜLÜN AMACI

Oyun ve müzik becerilerini geliştirebilme

KAZANIMLAR

1. Parça, şekil ilişkisi kurar.
2. Parça, bütün ilişkisi kurar.
3. Hayali oyun taklit eder.
4. Basit oyunlar oynar.
5. Sembolik oyun oynar.
6. İş birliğine dayalı oyun oynar.
7. Oyun oynarken akranıyla etkileşime girer.
8. Oynadığı oyunlar ve materyaller hakkında konuşur.
9. Basit ritim hareketleri yapar.
10. Müziğe uygun hareketler yapar.
11. Müziğe uygun ritim tutar.
12. Basit şarkıları seslendirir.
13. Grupla şarkı seslendirir.
14. Basit müzikli oyunlara eşlik eder.
15. Belli başlı müzik aletlerini tanır.
16. Müzik aletlerini çıkardıkları seslere göre tanır.
17. Ezgileri sesini ve çalgısını kullanarak seslendirir.
18. Kalın ve ince sesleri ayırır.
19. Bireysel yapılan müzikli oyunları oynar.
20. Grupla yapılan müzikli oyunları oynar.

MODÜLÜN SÜRESİ

Modülün süresi 500 ders saatidir.

MODÜLÜN UYGULANMASIYLA İLGİLİ AÇIKLAMALAR

1. Oyun becerisi ile ilgili kazanımlar arasında öncelik, sonralık ilişkisi yoktur. Dolayısıyla hangi oyundan ya da oyunlardan başlanacağına çocuğun özelliklerine göre karar verilmelidir.

2. Parça- şekil öğretim sürecine şekil kutusu gibi bireyin dikkatini ve ilgisini çekecek araç gereçler kullanılarak başlanmalıdır.
3. Parça-bütün ilişkisi kurma öğretim sürecinde yuvalı 4-5 parçalı yapbozla başlanıp yuvasız 4-5 parçalı yapbozla devam edilmelidir (Yuvalı yapboz, zemin üzerinde her bir şekil için yarı bir yuva bulunan yapbozdur. Yuvasız yapboz ise resme göre takılan, zemine yerleşecek her bir parçanın eşit olduğu, ancak parçaların üzerindeki resimlerin farklı olduğu yapbozdur.).
4. Basit, sembolik ve iş birliğine dayalı oyunlar senaryolu oyunlardır. Basit oyunlar oynama öğretim sürecinde, betimsel ifadeler verildiğinde (bebek acıktı, tabaklar kirlendi vb.), bireyin ilgili aracı kullanarak betimlenen eylemi gerçekleştirmesi beklenir (kaşığı kullanarak bebeği besler ya da tabağı alarak oyuncak mutfağın bulunduğu alana gider ve tabağı yıkar gibi yapar). Sembolik oyun oynama öğretim sürecinde birey oyun araçlarını kullanarak sözel tepkide bulunur. Doktorculuk, itfaiyecilik, marangozculuk, öğretmencilik, evcilik, pazarcılık vb. sembolik oyunlar oynanabilir.
5. Öğretim sürecinde bireyin dikkatini çeken ve ilgi alanına giren materyallerle çalışılmalıdır. Oyun oynarken bireyin akranıyla etkileşime girmesi, oynadığı oyunlar ve materyaller hakkında konuşması, süreç ve materyaller hakkında yorum yapması için gerekli yönlendirme ve ortam düzenlemesi yapılmalıdır.
6. Yaygın gelişimsel bozukluğu olan bireylere verilecek müzik eğitimiyle; göz kontağı kurma, sesleri tanıma, sesleri ayırt etme, sesin kaynağını bulma, vücudunu tanıma, ritim tutma, basit müzikli oyunlar oynama, yeni sözcükler kazanma, müzik aletlerini öğrenme ve kullanma becerilerinin kazandırılması amaçlanmaktadır.
7. Ritim tutma yaygın gelişimsel bozukluğu tanısı alan bireylerin yaşantısında çok daha önemli bir yer tutmaktadır. Ritim ve müzikli hareketler bireyin kendi yeteneklerini ve bu yeteneklerinin sınırlarını keşfetmesine yardımcı olmaktadır. Bu amaçla ritim ve ses çalışmalarına, doğadaki sesleri ve müziği dinleme, şarkı söyleme, söylediği şarkıyı dramatize etme gibi etkinliklere mutlaka yer verilmelidir.
8. Müzik diğer gelişim alanlarının da ayrılmaz bir parçasıdır. Bu nedenle diğer gelişim alanlarındaki kazanımların öğretim sürecinde müzikten yararlanılabilir.
9. Oyun ve müzik becerilerinin öğretiminde kullanılacak yöntem ve tekniklerden bazıları şunlardır:
  - Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi
  - Artan bekleme süreli öğretim yöntemi
  - Davranış öncesi ipucu ve sınav yöntemi

- Davranış öncesi ipucu ve silikleştirme yöntemi
- Aşamalı yardım yöntemi
- Eş zamanlı ipucu öğretim yöntemi
- Video kaydı öğretim yöntemi
- Doğrudan öğretim yöntemi (açık anlatım)
- Etkinlik çizelgeleriyle öğretim yöntemi
- Ayrık denemelerle öğretim yöntemi
- Replik silikleştirmeyele öğretim
- Akran öğretimi
- Gözleyerek öğrenme

MODÜLÜN İÇERİĞİ

1. GÖRSEL ALGI

2. OYUN OYNAMA

- a. Basit
- b. Sembolik
- c. Müzikli

3. MÜZİK

- a. Ritim
- b. Şarkı Söyleme
- c. Müzik Aletleri

MODÜLDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Oyun ve Müzik Becerileri Modülünde ölçme ve değerlendirme süreci; kaba değerlendirme, öğretim öncesi değerlendirme, öğretim sürecini (ders saati) değerlendirme, son değerlendirme ve öğretim sonrası (dönem sonu) değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır. Bu aşamaların her biri ile ilgili birer örnek ve örnek ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

A. Kaba Değerlendirme

- a. Oyun ve müzik becerileri değerlendirilirken Kaba Değerlendirme Formu'nda bağımsız olarak yapılan beceriler (+), bağımsız olarak yapılamayan beceriler (-) olarak işaretlenmelidir. Açıklama bölümüne ise değerlendirme sırasındaki gözlemler yazılmalıdır.
- b. Kaba Değerlendirme Formu'na kayıt yapılırken bireyin tepkilerine müdahale edilmemeli ve yardımda bulunulmamalıdır.
- c. Kaba değerlendirme sonucunda aile ile işbirliği yapılarak BEP hazırlanmalıdır.
- ç. Kaba değerlendirme formunda tüm kazanımlara yer verilmelidir.

B. Öğretim Öncesi Değerlendirme

- a. Öğretim öncesi değerlendirme sonuçları, Performans Kayıt Tablosu'nda yer alan "Öğretim Öncesi Değerlendirme" sütununa işaretlenmelidir.
- b. Yapılan kaba değerlendirme sonucunda "Parça-şekil ilişkisi kurar" kazanımının yetersiz olduğu ve bağımsız olarak yapılamadığı varsayılarak bir örnek hazırlanmıştır.
- c. Öğretim öncesi değerlendirmede öncelikle ele alınan "parça-şekil ilişkisi" becerisinin analizi yapılarak alt basamaklara ayrılmıştır: 1.Dört parçalı yuvalı yapbozun tüm parçalarını takar. 2. Beş parçalı yuvalı yapbozun tüm parçalarını takar .
- ç. "Öğretim Öncesi Değerlendirme" sütununa "parça-şekil ilişkisi kurma" becerisi ile ilgili işaretleme yapılırken her bir alt basamak için bireye yönerge verilerek yapıp yapamadığına bakılır. Birey istenen beceriyi gerçekleştirirse forma (+), gerçekleştiriyorsa (-) olarak işaretlenir.

C. Öğretim Sürecini Değerlendirme

- a. Öğretim sürecini değerlendirme sonuçları, her ders saati sonunda Performans Kayıt Tablosu'nda yer alan "Öğretim Sürecini Değerlendirme" sütununa işaretlenir.

- b. Öğretim öncesi değerlendirme sonucuna göre bireyin bağımsız olarak yapamadığı kazanımın (Parça-şekil ilişkisi kurar.) alt basamakları üzerinde öğretim yapılacaktır.
- c. Her ders saati öğretiminin sonunda bireyin becerinin hangi basamağında kaldığı forma işlenir.
- ç. Performans Kayıt Tablosu'nun sonunda yer alan "Aile Bilgilendirme" bölümüne, "Parça-şekil ilişkisi kurma." becerisinin hem öğretiminin hem de kalıcılığının sağlanabilmesi için evde yapılacak olan tekrarlar ile ilgili açıklamalarda bulunulmuştur.
- d. "Öğretim Süreci Değerlendirme" sütununa "Parça-şekil ilişkisi kurma." becerisi ile ilgili işaretleme yapılırken her bir alt basamak için bireye yönerge verilir ve yapıp yapamadığına bakılır. Birey istenen beceriyi gerçekleştirirse ilgili sütuna (+) , gerçekleştiriyorsa (-) olarak işaretleme yapılır.

Ç. Son Değerlendirme

Oyun ve Müzik modülünde bulunan tüm kazanımlar için Performans Kayıt Tablosu'nda öğretim süreci değerlendirme basamakları gerçekleştiği ("+" ya da "B" olarak işaretlendiği) zaman farklı soru ve materyallerle ezbere yapılıp yapılmadığını değerlendirmek amacıyla "Son Değerlendirme Formu" hazırlanmalıdır.

D. Öğretim Sonrası Değerlendirme

- a. Bireyin gelişimi, öğretim sürecini değerlendirme sonuçlarına uygun olarak her ay sonunda "Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu"na işlenmiştir.
- b. "Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu" doldurulurken kazanımın öğretimine hangi ayda başlanmış ise ilgili sütuna, kazanım gerçekleşti ise "+", kazanım gerçekleşmedi ise "-" olarak işaretlenir. Gerçekleşmeyen kazanımın öğretimine bir sonraki ayda devam edilir, kazanım gerçekleştiyse "+" konur.
- c. "Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu" dönem sonunda uygulayıcılar tarafından bireyin tekrar değerlendirilmesi için veli aracılığı ile RAM'a gönderilir.
- ç. Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre sonunda birey için gerçekleştirilmesi amaçlanan kazanımlardan gerçekleştirilemeyen ya da öğretimi yapılamayan kazanımların gerekçeleri, ayrıntılı olarak (1. Öğretime hiç başlanmadı ise gerekçeleri 2. Öğretime başlanmış olmasına rağmen kazanım gerçekleştirilemedi ise hangi alt basamakta kaldığı) "RAM Bilgilendirme" bölümünde açıklanacaktır.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME FORM ÖRNEKLERİ

KABA DEĞERLENDİRME FORMU (OYUN VE MÜZİK BECERİLERİ)

Bireyin Adı Soyadı:		Evet Hayır	Tarih:
Bireyin Yaşı:			Açıklamalar
1	Parça-şekil ilişkisi kurar.	-	
2	Parça-bütün ilişkisi kurar.	-	
3	Hayali oyun taklit eder.	-	
4	Basit oyunlar oynar.	-	
5	Sembolik oyun oynar.	-	
6	İş birliğine dayalı oyun oynar.	-	
7	Oyun oynarken akranıyla etkileşime girer.	+	
8	Oynadığı oyunlar ve materyaller hakkında konuşur.	+	
9	Basit ritim hareketleri yapar.	+	
10	Müziğe uygun hareketler yapar.	+	
11	Müziğe uygun ritim tutar.	+	
12	Basit şarkıları seslendirir.	-	
13	Grupla şarkı seslendirir.	-	
14	Basit müzikli oyunlara eşlik eder.	+	
15	Belli başlı müzik aletlerini tanır.	+	
16	Müzik aletlerini çıkardıkları seslere göre tanır.	-	
17	Ezgileri, sesini ve çalgısını kullanarak seslendirir.	-	
18	Kalın ve ince sesleri ayırır.	-	
19	Bireysel yapılan müzikli oyunları oynar.	-	
20	Grupla yapılan müzikli oyunları oynar.	+	

Bireyin Adı Soyadı :

PERFORMANS KAYIT TABLOSU

Kazanım : Parça-şekil ilişkisi kurar.

Ait Olduğu Ay:

BİLDİRİMLER	ÖLÇÜT	SORULAR/ YÖNERGE	Öğretim Öncesi Değerlendirme	ÖĞRETİM SÜRECİNİ DEĞERLENDİRME																																				
		Ana Yönerge		BİREYSEL												GRUP																								
				1. DERS SAATI	TARİH	2. DERS SAATI	TARİH	3. DERS SAATI	TARİH	4. DERS SAATI	TARİH	5. DERS SAATI	TARİH	6. DERS SAATI	TARİH	1. DERS SAATI	TARİH	2. DERS SAATI	TARİH	3. DERS SAATI	TARİH	4. DERS SAATI	TARİH																	
		Bunları tak.	B/Sİ/ MO/F Y	B	S.İ	MO	FY	B	S.İ	MO	FY	B	S.İ	MO	FY	B	S.İ	MO	FY	B	S.İ	MO	FY	B	S.İ	MO	FY	B	S.İ	MO	FY	B	S.İ	MO	FY					
Dört parçalı yuvalı yapbozun tüm parçalarını takar.	3/4	Bunu yerine tak.	FY			X				X		X		X		X																								
Beş parçalı yuvalı yapbozun tüm parçalarını takar.		Bunu yerine tak.	FY			X				X		X		X		X																								
Altı parçalı yuvalı yapbozun tüm parçalarını takar.		Bunu yerine tak.	FY		X					X		X		X																										
Altı ve daha fazla parçalı yuvalı yapbozun tüm parçalarını takar.		Bunu yerine tak.	FY		X					X		X		X																										

KISALTMALAR: B: BAĞIMSIZ Sİ: SÖZEL İPUCU MO: MODEL OLMA FY: FİZİKSEL YARDIM

AİLE BİLGİLENDİRME

Bu ay içerisinde çocuğunuzla " Parça-şekil ilişkisi kurma." becerisini kazanmaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. "Parça-şekil ilişkisi kurma" becerisinin kalıcı olabilmesi için evde yukarıda belirtilen yönergeler doğrultusunda tekrarlar yapılması gerekmektedir.

AÇIKLAMALAR

1. Form, öğretimi yapan öğretmen veya uygulayıcı tarafından doldurulacaktır.
2. Formun bir nüshası ay sonunda imza karşılığı veliye teslim edilecektir. Formun aslı bireyin dosyasında saklanacaktır.
3. Formun sonunda aileye yapılan çalışmalarla ilgili bilgilendirmeler yazılacaktır.
4. Her ders saati sonrasında aileye yapılan çalışmalar ve evde yapılabilecek etkinlikler (tekrar) hakkında sözlü ya da yazılı bilgilendirme yapılmalıdır.

DÖNEM SONU BİREYSEL PERFORMANS DEĞERLENDİRME FORMU

Bireyin Adı Soyadı:	Eğitimin Başlama Tarihi :
Bireyin Yaşı :	Eğitimin Bitiş Tarihi :
Eğitsel Tanısı : Yaygın Gelişimsel Bozukluk	

KAZANIMLAR	AYLAR											
	1. AY	2. AY	3. AY	4. AY	5. AY	6. AY	7. AY	8. AY	9. AY	10. AY	11. AY	12. AY
OYUN VE MÜZİK BECERİLERİ MODÜLÜ												
Parça-şekil ilişkisi kurar.	+											
Parça-bütün ilişkisi kurar.		-	+									
Hayali oyun taklit eder.			-	-	-	+						
Basit oyunlar oynar.							-	-	-	+		
Sembolik oyun oynar.											-	-
OKUMA YAZMA												
....												
....												

AÇIKLAMA: Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre içinde kazandırılması amaçlanan kazanımlar, maddeler halinde forma işlenir. Kazanımın öğretilmesine hangi ayda başlanmış ise ilgili sütuna, kazanım gerçekleşti ise “+”, kazanım gerçekleşmedi ise “-” olarak işaretlenir. Gerçekleşmeyen kazanımın öğretilmesine bir sonraki ayda devam edilir, kazanım gerçekleştiyse “+” konur.

RAM BİLGİLENDİRME

1. Yukarıda adı geçen birey, “Sembolik oyun oynar.” kazanımında nesnesiz oyun basamağında Sİ aşamasındadır.
2. “Sembolik oyun oynar.” kazanımının çalışılmasına daha sonraki bireysel eğitim programında yer verilecektir.

Tarih

Veli
Adı Soyadı
İmza

Uygulayıcı
Adı Soyadı
İmza

Uygulayıcı
Adı Soyadı
İmza

ÖZBAKIM BECERİLERİ MODÜLÜ

MODÜLÜN AMACI

Özbakım becerilerini geliştirebilme

KAZANIMLAR

1. Tuvalet ihtiyacını giderir.
2. Şapka çıkarır.
3. Şapka giyer.
4. Atkı çıkarır.
5. Atkı takar.
6. Eldiven çıkarır.
7. Eldiven giyer.
8. Etek çıkarır.
9. Etek giyer.
10. Pantolonunu çıkarır.
11. Pantolonunu giyer.
12. Kazağını çıkarır.
13. Kazağını giyer.
14. Elbise çıkarır.
15. Elbise giyer.
16. Montunu çıkarır.
17. Montunu giyer.
18. Ceketini çıkarır.
19. Ceketini giyer.
20. Söke çorap çıkarır.
21. Söke çorap giyer.
22. Kötölü çorap çıkarır.
23. Kötölü çorap giyer.
24. Ayakkabılarını çıkarır.
25. Ayakkabılarını giyer.
26. Çıt çıı açar.
27. Çıt çıı kapar.
28. Fermuar açar.
29. Fermuar kapar.

30. Düğme çözer.
31. Düğme ilikler.
32. Kemer çıkarır.
33. Kemer takar.
34. Sutyen çıkarır.
35. Sutyen giyer.
36. Eliyle yiyecek yer.
37. Bardaktan sıvı içer.
38. Pipetle sıvı içer.
39. Kaşık kullanarak yemek yer.
40. Çatal kullanarak yemek yer.
41. Çatal ve bıçağı birlikte kullanarak yemek yer.
42. Ellerini yıkar.
43. Ellerini kurular.
44. Yüzünü yıkar.
45. Yüzünü kurular.
46. Burnunu mendille temizler.
47. Ayağını yıkar.
48. Ayağını kurular.
49. Saçını tarar.
50. Dişlerini fırçalar.
51. Tırnağını keser.
52. Sakal traşı olur.
53. Ped değiştirir.
54. Banyo yapar.
55. Vücut tüylerini temizler.

MODÜLÜN SÜRESİ

Modülün süresi 1000 ders saatidir.

MODÜLÜN UYGULANMASI İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

1. Tuvalet eğitimi, yemek yeme ve giyinme becerileri en temel özbakım becerileridir. Bu becerileri el yüz yıkama, diş fırçalama, burun temizliği ve banyo yapma becerileri izler. Bu sürekliliğin sonunda tırnak bakımı, cilt bakımı, kozmetik ürünlerin kullanımı, saç bakımı gelir. Ayrıca günlük yaşam işlerini yerine getirme yeteneği özbakımın niteliğini etkiler. Birey görsel dikkat, hareketleri taklit, basit yönerge ve cümleleri anlama gibi temel bilişsel becerilerin bazılarını öğrenmemişse bu durumda öz bakım becerilerinin kazanılmasını geciktirir. Örneğin sözel ipuçlarının kullanımı, eğer birey sözcüklerin çoğunu anlamıyorsa mimiklerle birlikte söylenen tek kelimelik sözcüklerle sınırlandırılabilir .

Öğretimin bireyin gereksinim duyduğu yer ve zamanlarda yapılması daha fazla katılımı sağlayacaktır. Örneğin; diş fırçalama becerisinin yemeklerden sonra çalışılması ya da palto-çıkarma giyme becerisinin okula geliş gidiş saatlerinde çalışılması gibi. Temel giyinme becerileri çalışılırken uyarlanmış giysiler seçilmelidir. Örneğin; kazak giyme-çıkarma becerisi çalışırken bireye bir beden büyük gelen “ V” yakalı kazaklarla başlanmalı, daha sonra “0” yaka ve “dik yaka” kazaklara geçilmelidir. Kazağın önü ve arkasını ayırt etmeyi kolaylaştırmak için kazağın önü ya da arkası renkli bir bantla işaretlenebilir. Diğer kazanımlar için de benzer öğretim uyarlamaları yapılır (Varol, 2004).

Özellikle tuvalet eğitiminde; öncelikle gündüz kontrolü olarak başlanmalı ve gündüz saatlerinde birey bir saat kuru kalıyorsa eğitim programına alınmalıdır. Yemek yeme becerilerinin öğretiminde bireyin alerjik olduğu ya da yememesi gereken besin maddeleri önceden öğrenilip programa alınmamasına dikkat edilmelidir.

2. Öğretim aşamasındaki araç-gereçler ile değerlendirme aşamasındaki araç-gereçlerin aynı olmamasına dikkat edilmelidir. Kazanımların seçilmesinde birey için öncelikli becerilerin belirlenmesi ve basitten zora doğru bir sıra izlenmesi gerekmektedir.

Ortam ve materyal düzenlenirken bireylerin özellikleri dikkate alınmalıdır. Örneğin;tuvalet becerisi çalışılacaksa bireyin bulunduğu sınıfın tuvalete yakın sınıf olmalı ya da taşınabilir tuvalet kullanılmasına dikkat edilmelidir. Tuvalete oturduğunda bireyin ayaklarının döşemeye değmesi sağlanmalıdır. Sifon zincirinin uzunluğu, tuvalet kağıdının yeri bireye göre ayarlanmalıdır.

3. Özbakım becerileri öğretiminde kullanılabilir yöntem ve tekniklerden bazıları şunlardır:

a) Beceri Öğretim Yöntemleri

- İleri Zincirleme Yöntemi
- Tersine Zincirleme Yöntemi
- Tüm Beceri Yöntemi

b) Yanlızsız Öğretim Yöntemleri

- Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi
- Artan bekleme süreli öğretim yöntemi
- Davranış öncesi ipucu ve sınama yöntemi
- Davranış öncesi ipucu ve silikleştirme yöntemi
- Aşamalı yardım yöntemi
- Eşzamanlı ipucu öğretim yöntemi
- Etkinlik Çizelgeleriyle Öğretim
- İpucu Sunma ve İpuçlarını Geri Çekmeyle Öğretim

MODÜLÜN İÇERİĞİ

A. KİŞİSEL BAKIM VE TEMİZLİK

1. El Yıkama ve Kurulama
2. Yüz Yıkama ve Kurulama
3. Burun Temizleme
4. Ayak Yıkama ve Kurulama
5. Saç Tarama
6. Diş Fırçalama
7. Tırnak Kesme
8. Sakal Tıraşı Olma
9. Ped Değiştirme
10. Banyo Yapma
11. Tuvalet İhtiyacını Giderme
12. Vücut Tüylerini Temizleme

B. GİYSİLERİ ÇIKARMA VE GİYİNME

1. Şapka Çıkarma ve Giyme
2. Eldiven Çıkarma ve Giyme

3. Atkı Çıkarma ve Giyme
4. Çorap Çıkarma ve Giyme
5. Etek Çıkarma ve Giyme
6. Elbise Çıkarma ve Giyme
7. Pantolon Çıkarma ve Giyme
8. Külotlu Çorap Çıkarma ve Giyme
9. Sutyen Giyme ve Çıkarma
10. Ayakkabı Çıkarma ve Giyme
11. Kazak Çıkarma ve Giyme
12. Ceket Çıkarma ve Giyme
13. Mont Çıkarma ve Giyme
14. Çıt Çıt Açma ve Kapama
15. Fermuar Açma ve Kapama
16. Düğme Açma ve Kapama
17. Kemer Açma ve Kapama

C. YEMEK YEME

1. Yemek Yemeye Hazırlık
2. Beslenme Araç Gereçlerini Kullanma

MODÜLDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu modülde ölçme ve değerlendirme süreci; kaba değerlendirme, öğretim öncesi değerlendirme, öğretim sürecini (ders saati) değerlendirme, son değerlendirme ve öğretim sonrası (dönem sonu) değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır. Bu aşamaların her biri ile ilgili birer örnek ve örnek ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

A. Kaba Değerlendirme

- a. Birey ve ailesi için öncelikle öğretilmesi gereken becerilerin neler olduğu, ailenin isteği, bireyin zamanının büyük bir bölümünü geçirdiği ortamların özelliği ve bireyin sahip olduğu diğer beceri ve kavramların neler olduğu göz önünde tutularak saptanır. Bunu yapabilmek için öncelikle bireyin dil, bilişsel ve psikomotor alanları içeren kaba değerlendirilmesinin yapılması; özbakım becerileri ile ilgili kontrol listelerinin uygulanması, aile ile görüşülmesi ve bireyin ev, okul ve yakın gelecekte içinde olacağı ortamların incelenmesi gereklidir. Bütün bunların sonucunda bireyin düzeyine uygun ve gereksinimi olan bir ya da birkaç özbakım becerisi öğretilmek üzere belirlenebilir (Varol, 2004).
- b. Özbakım becerileri değerlendirilirken Kaba Değerlendirme Formu'nda bağımsız olarak yapılan beceriler (+), bağımsız olarak yapılamayan beceriler (-) olarak işaretlenmelidir. "Açıklama" bölümüne ise değerlendirme sırasındaki gözlemler yazılmalıdır.
- c. Kaba Değerlendirme Formu'na kayıt yapılırken bireyin tepkilerine müdahale edilmemeli ve yardımda bulunulmamalıdır.
- ç. Kaba değerlendirme sonucunda aile ile iş birliği yapılarak BEP hazırlanmalıdır.
- d. Kaba değerlendirme formunda tüm kazanımlara yer verilmelidir.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME FORM ÖRNEKLERİ
KABA DEĞERLENDİRME ARACI
(ÖZBAKIM BECERİLERİ)

Bireyin Adı Soyadı:		Uygulama Tarihi:	
Bireyin Yaşı:			
	Kazanımlar	Evet/Hayır	Açıklamalar
1	Tuvalet ihtiyacını giderir.	-	
2	Şapka çıkarır.	-	
3	Şapka giyer.	-	
4	Atkı çıkarır.	-	
5	Atkı takar.	-	
6	Eldiven çıkarır.	-	
7	Eldiven giyer.	-	
8	Etek çıkarır.	-	
9	Etek giyer.	-	
10	Pantolonunu çıkarır.	-	
11	Pantolonunu giyer.	-	
12	Kazağını çıkarır.	-	
13	Kazağını giyer.	-	
14	Elbise çıkarır.	-	
15	Elbise giyer.	-	
16	Montunu çıkarır.	-	
17	Montunu giyer.	-	
18	Ceketini çıkarır.	-	
19	Ceketini giyer.	-	
20	Soket çorap çıkarır.	-	
21	Soket çorap giyer.	-	
22	Külotlu çorap çıkarır.	-	
23	Külotlu çorap giyer.	-	
24	Ayakkabılarını çıkarır.	-	
25	Ayakkabılarını giyer.	-	
26	Çıt çıt açar.	-	
27	Çıt çıt kapar.	-	
28	Fermuar açar.	-	
29	Fermuar kapar.	-	
30	Düğme çözer.	-	
31	Düğme ilikler.	-	
32	Kemer çıkarır.	-	
33	Kemer takar.	-	
34	Sutyen çıkarır.	-	
35	Sutyen giyer.	-	
36	Eliyle yiyecek yer.	-	

37	Bardaktan sıvı içer.	-	
38	Pipetle sıvı içer.	-	
39	Kaşık kullanarak yemek yer.	-	
40	Çatal kullanarak yemek yer.	-	
41	Çatal ve bıçağı birlikte kullanarak yemek yer.	-	
42	Ellerini yıkar.	-	
43	Ellerini kurular.	-	
44	Yüzünü yıkar.	-	
45	Yüzünü kurular.	-	
46	Burnunu mendille temizler.	-	
47	Ayağını yıkar.	-	
48	Ayağını kurular.	-	
49	Saçını tarar.	-	
50	Dişlerini fırçalar.	-	
51	Tırnağını keser.	-	
52	Sakal traşı olur.	-	
53	Ped değiştirir.	-	
54	Banyo yapar.	-	
55	Vücut tüylerini temizler.	-	

B . Öğretim Öncesi Değerlendirme

- a. Öğretim öncesi değerlendirme sonuçları, Performans Kayıt Tablosu'nda yer alan “Öğretim Öncesi Değerlendirme” sütununa işaretlenmelidir.
- b. Yapılan kaba değerlendirme sonucunda kişisel bakım becerilerinden “el yıkama” kazanımının yetersiz olduğu ve bağımsız olarak yapılamadığı varsayılarak bir örnek hazırlanmıştır.
- c. Öğretim öncesi değerlendirmede öncelikle ele alınan “el yıkama” becerisinin analizi yapılarak alt basamaklara ayrılmıştır (1.Musluğu açar, 2. Sabunu alır, 3. Ellerini suyla ıslatır, 4. Sabunu elleri arasında köpürtür).
- ç. “Öğretim Öncesi Değerlendirme” sütununa “el yıkama” becerisi ile ilgili işaretleme yapılırken her bir alt basamak için bireye yönerge verilerek yapıp yapamadığına bakılır. Birey istenen beceriyi gerçekleştirirse forma (+) , gerçekleştiriyorsa (-) olarak işaretlenir.
- d. Tuvalet eğitiminde kuruluk süresinin tespiti için ekte yer alan Çizelge 1 kullanılabilir.
- e. Tuvalet Eğitiminde Değerlendirme Sürecinde; doğal gözlem yoluyla, bireyin kurumda ve/veya evde büyük/küçük tuvaletini nasıl yapmakta olduğu belirlenir. Tuvalet becerilerinin değerlendirmesi aile üyeleriyle görüşülerek de yapılabilir.
- f. Giyinme Becerileri Değerlendirme Sürecinde; her bir basamak için bireyin kendi giysileri arasından giysiler seçilir ve bireye “Çorabını çıkar” ya da “Montunu giy” gibi bir yönerge verilir. Bireyin beceriyi bağımsız olarak yapıp yapmadığı belirlenir. Gerekirse daha kolay çıkarılan ve/veya giyilen giysilerle değerlendirme yinelenebilir.
- g. Yemek Yeme Becerileri Değerlendirme Sürecinde; öncelikle bireyin günlük yaşamında tükettiği yiyecek-ışecekler ve kullandığı araçlar belirlenir. Daha sonra bu yiyecek-ışecekler ve araçlar kullanılarak bireyin her bir basamakta yer alan beceriyi yerine getirip getirmediği değerlendirilir. Değerlendirmede, bireyin belli bir davranışı dört kez yerine getirmesi; örneğin, bireyin bisküviden dört kez ısırması ya da kaşıkla dört kez pilav yenmesi yeterli görülür.
- h. Kişisel Bakım Değerlendirme Sürecinde; kişisel ihtiyaçlarıyla ilgili durum oluştuğunda (bireyin tuvaletinin gelmesi gibi), uygun ortamda (örneğin tuvalette) ve her bir maddenin değerlendirilmesine uygun yönerge verilerek birey gözlenir. Bireyin her bir beceriyi birer kez yerine getirmesi yeterlidir. Bazı becerilerin değerlendirmesi (örneğin, ped değiştirme) aile üyeleriyle görüşülerek yapılabilir.

.....MERKEZİ TUVALET EĞİTİM ÇİZELGESİ

BİREYİN ADI SOYADI:							TARİH:	
SAAT	GÜNLER							
	PAZARTESİ	SALI	ÇARŞAMBA	PERŞEMBE	CUMA	CUMARTESİ	(Çizelge 1)	
06:00								
06:30								
07:00								
07:30								
08:00								
08:30								
09:00								
09:30								
10:00								
10:30								
11:00								
11:30								
12:00								
12:30								
13:00								
13:30								
14:00								
14:30								
15:00								
15:30								
16:00								
16:30								
17:00								
17:30								
18:00								
18:30								
19:00								
19:30								
20:00								
20:30								
21:00								
21:30								
22:00								
22:30								
23:00								
23:30								
24:00								
24:30								
01:00								
01:30								
02:00								
02:30								
03:00								
03:30								
04:00								
04:30								
05:00								
05:30								

- AÇIKLAMA:1. Çizelgeyi ders saatleri içerisinde sınıf öğretmeni veya uygulayıcı diğer zamanlarda bireyin ailesi takip edecektir.
 2. Birey, büyük tuvaletini yaptığında "B", küçük tuvaletini yaptığında "K" harfi ile belirtini
 3. Bireyin tuvaletini yaptığı zaman dakika olarak çizelgede verilen zaman aralıklarına yazılabilir.

C . Öğretim Sürecini Değerlendirme

- a. Öğretim sürecini değerlendirme sonuçları, her ders saati sonunda Performans Kayıt Tablosu'nda yer alan “Öğretim Sürecini Değerlendirme” sütunlarına işaretlenir.
- b. Öğretim öncesi değerlendirme sonucuna göre bireyin bağımsız olarak yapamadığı kazanımın (El yıkar.) alt basamakları üzerinde öğretim yapılacaktır.
- c. Her ders saati öğretiminin sonunda bireyin becerinin hangi basamağında kaldığı Performans Kayıt Tablosunda yer alan “Öğretim Sürecini Değerlendirme” bölümüne işlenir.
- d. Performans Kayıt Tablosu'nun sonunda yer alan “Aile Bilgilendirme” bölümüne, eşleme becerisinin hem öğretiminin hem de kalıcılığının sağlanabilmesi için evde yapılacak olan tekrarlar ile ilgili açıklamalarda bulunulmuştur.
- e. Öğretim Süreci Değerlendirme sütununa eşleme becerisi ile ilgili işaretleme yapılırken her bir alt basamak için bireye yönerge verilir ve yapıp yapamadığına bakılır. Birey istenen beceriyi gerçekleştirirse ilgili sütuna (+) , gerçekleştiriyorsa (-) olarak işaretleme yapılır.

Ç. Son Değerlendirme

Özbakım becerileri modülünde bulunan tüm kazanımlar için Performans Kayıt Tablosu'nda öğretim süreci değerlendirme basamakları gerçekleştirildiği (“+” ya da “B” olarak işaretlendiği) zaman farklı soru ve materyallerle ezberle yapıp yapılmadığını değerlendirmek amacıyla Son Değerlendirme Formu hazırlanmalıdır.

D . ÖĞRETİM SONRASI DEĞERLENDİRME

- a. Bireyin gelişimi, öğretim sürecini değerlendirme sonuçlarına uygun olarak her ay sonunda Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu'na işlenmiştir.
- b. Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu doldurulurken kazanımın öğretime hangi ay içerisinde başlanmış ise ilgili sütuna, kazanım gerçekleşti ise “+”, kazanım gerçekleşmedi ise “-” olarak işaretlenir. Gerçekleşmeyen kazanımın öğretime bir sonraki ay içerisinde devam edilir, kazanım gerçekleştiyse “+” konur.
- c. Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu dönem sonunda uygulayıcılar tarafından bireyin tekrar değerlendirilmesi için veli aracılığı ile RAM'a gönderilir.
- ç. Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre sonunda birey için gerçekleştirilmesi amaçlanan kazanımlardan gerçekleştirilemeyen ya da öğretimi yapılamayan kazanımların gerekçeleri, ayrıntılı olarak (1. Öğretime hiç başlanmadı ise gerekçeleri 2. Öğretime başlanmış olmasına rağmen kazanım gerçekleştirilemedi ise hangi alt basamakta kaldığı) “RAM Bilgilendirme” bölümünde açıklanacaktır.

DÖNEM SONU BİREYSEL PERFORMANS DEĞERLENDİRME FORMU

Bireyin Adı Soyadı :	Eğitimin Başlama Tarihi :
Bireyin Yaşı :	Eğitimin Bitiş Tarihi :
Eğitsel Tanısı : Yaygın Gelişimsel Bozukluk	

KAZANIMLAR	AYLAR											
	1. AY	2. AY	3. AY	4. AY	5. AY	6. AY	7. AY	8. AY	9. AY	10. AY	11. AY	12. AY
ÖZ BAKIM BECERİLERİ MODÜLÜ												
Ellerini yıkar.	-	-	+									
Yüzünü yıkar.		-	-	-	+							
Ellerini kurular.				+								
Yüzünü kurular.					+							
Eldiven giyer.												
Kazak giyer.					-	-	+					
Düğme ilikler.							-	-	-	-	-	-
Kemer takar.										-	-	+
GÜNLÜK YAŞAM BECERİLERİ												

AÇIKLAMA: Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre içerisinde kazandırılması amaçlanan kazanımlar, maddeler hâlinde forma işlenir. Kazanımın öğretimine hangi ayda başlanmış ise o ay ile ilgili sütuna; kazanım gerçekleşti ise "+", kazanım gerçekleşmedi ise "-" olarak işaretlenir. Gerçekleşmeyen kazanımın öğretimine bir sonraki ayda devam edilir, kazanım gerçekleştiyse "+" konur.

RAM BİLGİLENDİRME

- Yukarıda adı geçen birey, el yıkama kazanımını **bağımsız** olarak gerçekleştirmektedir. Düğme ilikleme becerisi henüz kazanılamamıştır.
- Düğme ilikleme becerisi kazanımına sonraki bireysel eğitim programında devam edilecektir.

Tarih

Veli
Adı Soyadı
İmza

Uygulayıcı
Adı Soyadı
İmza

Uygulayıcı
Adı Soyadı
İmza

GÜNLÜK YAŞAM BECERİLERİ MODÜLÜ

MODÜLÜN AMACI

Günlük yaşam becerilerini geliştirebilme

KAZANIMLAR

1. Yiyecek hazırlar.
2. Bıçak kullanarak yiyecekleri doğrar.
3. Bıçak kullanarak yiyecekleri dilimler.
4. Ocak kullanır.
5. Mikser kullanır.
6. Tost makinesi kullanır.
7. Fırın kullanır.
8. İçecek hazırlar.
9. Bulaşık yıkar.
10. Mutfak tezgahını temizler.
11. Yemek masası hazırlar.
12. Yemek masası toplar.
13. Tabaklara yiyecek servisi yapar.
14. Bardaklara içecek servisi yapar.
15. Bulaşık makinesini boşaltır.
16. Bulaşık makinesine kirlileri yerleştirir.
17. Yatağını toplar.
18. Mobilyaların tozunu alır.
19. Yerleri siler.
20. Lavabo temizler.
21. Kirli çamaşırları ayırır.
22. Kirli eşyalarını uygun yere koyar.
23. Elde çamaşır yıkar.
24. Çamaşır makinesi kullanır.
25. Yıkadığı çamaşırları asar.
26. Kuruyan çamaşırları toplar.
27. Kuruyan çamaşırları katlar.
28. Kuruyan çamaşırları yerleştirir.
29. Bulunduğu odadaki eşyaları yerlerine yerleştirir.
30. Eşyalarını asar.
31. Eşyalarını dolaba yerleştirir.

32. Elektrik süpürgesi kullanır.
33. Televizyonu açar kapar.
34. Telefon kullanır.
35. Radyo açar kapar.
36. Teyp kullanır.
37. Saç kurutma makinesi kullanır.
38. Çalar saati kurar.
39. Kapıyı anahtarla açar.
40. Kapıyı anahtarla kilitler.
41. Asansör kullanır.
42. Ütü yapar.
43. Ayakkabı boyar.
44. Fotoğraf makinesi kullanır.
45. Fotokopi makinesi kullanır.
46. Alışveriş yapar.
47. Toplu taşıma araçlarını kullanır.
48. Topluma açık yerlerde kurallara uyar.

MODÜLÜN SÜRESİ

Modülün süresi 1000 ders saatidir.

MODÜLÜN UYGULANMASIYLA İLGİLİ AÇIKLAMALAR

1. Yaygın gelişimsel bozukluk tanısı almış bireylerin toplumsal yaşama uyum sağlamaları için gereken bilgi, beceri ve alışkanlıkları kazanmaları gerekmektedir. Günlük yaşam becerileri modülündeki temel amaç, bu bireylerin çevreye olan bağımlılıklarını en az düzeye indirmektir.
2. Günlük yaşam becerileri öğretim sürecindeki kazanımlar, hiyerarşik bir sıra izlememektedir. Kazanımlar belirlenirken bireyin özellikleri ve gereksinimleri dikkate alınmalıdır.
3. Yaygın gelişimsel bozukluk tanısı alan bireylerin, çevreden bilgi edinebilme ve bilgiyi genelleme süreçlerinde güçlükleri vardır. Bu nedenle becerileri kazanmalarında daha fazla yönlendirilmeye, desteklenmeye, sürekli ve sistemli bir eğitime gereksinim duymaktadırlar. Günlük yaşam becerileri öğretim süreci; uzun süreli eğitim, sık tekrar, sözel ipuçları, model olma ve fiziksel yardımda bulunma gibi süreçlerin kullanılmasını gerektirmektedir.
4. Günlük yaşam becerilerini kazanma; eğitime başlama zamanına, bireyin motor, dil, zihin ve duyu gelişimine bağlıdır. Bu becerilerin kazandırılabilmesi için bireyin önceden gerçekleştirmesi gereken ön koşul beceriler vardır. Bunlar; büyük ve küçük kasların kullanımını gerektiren beceriler, el göz koordinasyonu, hareketleri taklit etme, görsel dikkat ve basit yönergeleri anlamadır. Bireylerin bu becerileri gerçekleştirme düzeylerini belirlemenin yanı sıra, öğretimi etkileyecek ön koşul becerilerin de değerlendirilmesi gerekir.
5. Günlük yaşamı devam ettirebilmek için gerekli olan becerilerin öğretiminde ortam düzenlemesi büyük önem taşımaktadır. Bunun için eğitim ortamında uygulama evinin oluşturulması ve bireylerin aktif olarak bu ortamdaki yararlanmaları sağlanmalıdır. Çalışma yerinin öğretilecek beceriye uygun seçilmesi öğrenmeyi kolaylaştıracaktır. Çalışmaların tamamen doğal ortamlarda yapılmasına dikkat edilmelidir. Örneğin; oturma odasıyla ilgili beceriler oturma odasında, yatak odasıyla ilgili beceriler yatak odasında, mutfakla ilgili beceriler mutfakta çalışılmalıdır. Bireylerin kazandıkları becerileri genellemesi için öğretim, doğal ortamlarda gerçekleştirilmelidir.
6. Öğretime başlamadan önce, öğretilecek beceriyle ilgili araçların önceden belirlenip çalışma sırasında hazır bulundurulması ve araçların tam ve sağlam olması gerekir. Ayrıca kullanılacak araçların bireyin bireysel gelişim özelliklerine uygun olmasına dikkat edilmelidir.
7. Öğretim ortamındaki sınırlılıklar günlük yaşamı devam ettirebilmek için gerekli olan becerilerin başka ortamlara aktarılmasının ve kalıcılığının sağlanmasını güçleştirmektedir. Ailelerin bu bireylerle geçirdikleri zaman diliminin daha uzun, öğrenmenin doğal ortamda daha kolay ve kalıcı olması nedeniyle önerilen bilgi ve becerilerin pekiştirilmesi ve süreklilik kazanması için aileyle iş birliğine gidilmeli ve aile eğitim programları geliştirilerek uygulanmalıdır.

8. Günlük yaşam becerileri öğretiminde kullanılabilir yöntem ve tekniklerden bazıları şunlardır:

a) Beceri Öğretim Yöntemleri

- İleri zincirleme yöntemi
- Tersine zincirleme yöntemi
- Tüm beceri yöntemi

b) Yanlırsız Öğretim Yöntemleri

- Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi
- Artan bekleme süreli öğretim yöntemi
- Davranış öncesi ipucu ve sınama yöntemi
- Davranış öncesi ipucu ve silikleştirme yöntemi
- Aşamalı yardım
- Eş zamanlı ipucu öğretim yöntemi
- İpucunu giderek artırma yöntemi

c) Açık Anlatım

ç) Etkinlik Çizelgeleriyle Öğretim

d) Video Modeliyle Öğretim

e) Gözleyerek Öğrenme

MODÜLÜN İÇERİĞİ

A. MUTFAK İŞLERİ

1. Mutfak Araçlarını Kullanma

- a. Ocak
- b. Mikser
- c. Tost makinesi
- ç. Fırın

2. Basit Yemek Yapma

3. Temizlik ve Düzen

- a. Yemek Masası Hazırlama ve Toplama
- b. Yiyecek Servisi
- c. İçecek Servisi
- ç. Elde Bulaşık Yıkama
- d. Bulaşık Makinesinde Bulaşık Yıkama

B. EV İŞLERİ

1. Ev Temizliği Ve Bakımı

- a. Temizlik Araç Gereçlerini Kullanma
- b. Elektrik Süpürgesi

2. Giysilerin Bakımı

- a. Giysileri Katlama
- b. Elde Çamaşır Yıkama
- c. Çamaşır Makinesini Kullanma
- ç. Çamaşır Asma
- d. Ütü Yapma
- e. Düğme Dikme
- f. Ayakkabı Boyama

C. ÇEŞİTLİ ARAÇ GEREÇLERİ KULLANMA

1. Saç Kurutma Makinesi

2. Radyo

3. Teyp

4. Televizyon

5. Telefon

6. Çalar Saat

7. Asansör

8. Fotoğraf Makinesi

9. Fotokopi Makinesi

Ç. ALIŞVERİŞ

D. ULAŐIM ARAÇLARI

E. TOPLUMA AÇIK YERLERDEKİ DAVRANIŐLARIMIZ

MODÜLDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu modülde ölçme ve değerlendirme süreci; kaba değerlendirme, öğretim öncesi değerlendirme, öğretim sürecini (ders saati) değerlendirme, son değerlendirme ve öğretim sonrası (dönem sonu) değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır. Bu aşamaların her biri ile ilgili birer örnek ve örnek ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

A. Kaba Değerlendirme

- a. Günlük yaşam becerileri değerlendirilirken Kaba Değerlendirme Formu'nda bağımsız olarak yapılan beceriler (+), bağımsız olarak yapılamayan beceriler (-) olarak işaretlenmelidir. Açıklama bölümüne ise değerlendirme sırasındaki gözlemler yazılmalıdır.
- b. Kaba Değerlendirme Formu'na kayıt yapılırken bireyin tepkilerine müdahale edilmemeli ve yardımda bulunulmamalıdır.
- c. Kaba değerlendirme sonucunda aile ile iş birliği yapılarak BEP hazırlanmalıdır.
- ç. Kaba değerlendirme formunda tüm kazanımlara tüm kazanımlara yer verilmelidir.

B. Öğretim Öncesi Değerlendirme

- a. “Öğretim Öncesi Değerlendirme” sonuçları, Performans Kayıt Tablosu'nda yer alan öğretim öncesi değerlendirme sütununa işaretlenmelidir.
- b. Yapılan kaba değerlendirme sonucunda günlük yaşam becerilerinden “içecek hazırlama” kazanımının yetersiz olduğu ve bağımsız olarak yapamadığı varsayılarak bir örnek hazırlanmıştır.
- c. Öğretim öncesi değerlendirmede öncelikle ele alınan “içecek hazırlama” becerisinin analizi yapılarak alt basamaklara ayrılmıştır. (1. Ayranı yapar. 2. Kaşıkla yoğurt alır. 3. Yoğurdu bardağa koyar. 4. bardağa su koyar. 5. Ayranı, kaşıkla köpürene dek karıştırır.)
- ç. “Öğretim Öncesi Değerlendirme” sütununa “içecek hazırlama becerisi” ile ilgili işaretleme yapılırken her bir alt basamak için bireye yönerge verilerek yapıp yapamadığına bakılır. Birey istenen beceriyi gerçekleştirirse forma (+), gerçekleştiriyorsa (-) olarak işaretlenir.

C. Öğretim Sürecini Değerlendirme

- a. Öğretim sürecini değerlendirme sonuçları, her ders saati sonunda Performans Kayıt Tablosu'nda yer alan öğretim süreci değerlendirme sütunlarına işaretlenir.
- b. Öğretim öncesini değerlendirme sonucuna göre bireyin bağımsız olarak yapamadığı kazanımının (İçecek hazırlar.) alt basamakları üzerinde öğretim yapılacaktır.

- c. Her ders saati öğretiminin sonunda bireyin becerinin hangi basamağında kaldığı Performans Kayıt Tablosunda yer alan “Öğretim Sürecini Değerlendirme” bölümüne işlenir.
- ç. Performans Kayıt Tablosu’nun sonunda yer alan “Aile Bilgilendirme Bölümü”ne, “içecek hazırlama” becerisinin hem öğretiminin hem de kalıcılığının sağlanabilmesi için evde yapılacak tekrarlar ile ilgili açıklamalarda bulunulmuştur.
- d. “Öğretim Süreci Değerlendirme” sütununa “içecek hazırlama” becerisi ile ilgili işaretleme yapılırken her bir alt basamak için bireye yönerge verilir ve yapıp yapamadığına bakılır. Birey istenen beceriyi gerçekleştirirse ilgili sütuna (+) , gerçekleştiriyorsa (-) olarak işaretleme yapılır.

Ç. Son Değerlendirme

Günlük Yaşam Becerileri modülünde bulunan tüm kazanımlar için Performans Kayıt Tablosu’nda öğretim süreci değerlendirme basamakları gerçekleştiği (“+” ya da “B” olarak işaretlendiği) zaman farklı soru ve materyallerle ezbere yapıp yapılmadığını değerlendirmek amacıyla “Son Değerlendirme Formu” hazırlanmalıdır.

D. Öğretim Sonrası Değerlendirme

- a. Bireyin gelişimi, öğretim sürecini değerlendirme sonuçlarına uygun olarak her ay sonunda “Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu”na işlenmiştir.
- b. “Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu” doldurulurken kazanımın öğretimine hangi ayda başlanmış ise ilgili sütuna, kazanım gerçekleşti ise “+”, kazanım gerçekleşmedi ise “-” olarak işaretlenir. Gerçekleşmeyen kazanımın öğretimine bir sonraki ayda devam edilir.
- c. “Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu” dönem sonunda uygulayıcılar tarafından bireyin tekrar değerlendirilmesi için veli aracılığı ile RAM’a gönderilir.
- ç. Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre sonunda birey için gerçekleştirilmesi amaçlanan kazanımlardan gerçekleştirilemeyen ya da öğretimi yapılamayan kazanımların gerekçeleri, ayrıntılı olarak (1. Öğretime hiç başlanmadı ise gerekçeleri 2. Öğretime başlanmış olmasına rağmen kazanım gerçekleştirilemedi ise hangi alt basamakta kaldığı) “RAM Bilgilendirme” bölümünde açıklanacaktır.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME FORM ÖRNEKLERİ
KABA DEĞERLENDİRME FORMU
(GÜNLÜK YAŞAM BECERİLERİ)

Bireyin Adı Soyadı:		Evet/Hayır	Tarih:
Bireyin Yaşı:			Açıklamalar
1	Yiyecek hazırlar.	-	
2	Bıçak kullanarak yiyecekleri doğrar	-	
3	Bıçak kullanarak yiyecekleri dilimler.	-	
4	Ocak kullanır.	-	
5	Mikser kullanır.	-	
6	Tost makinesi kullanır.	-	
7	Fırın kullanır.	-	
8	İçecek hazırlar.	-	
9	Bulaşık yıkar.	-	
10	Mutfak tezgâhını temizler.	-	
11	Yemek masası hazırlar	-	
12	Yemek masası toplar.	-	
13	Tabaklara yiyecek servisi yapar.	-	
14	Bardaklara içecek servisi yapar.	-	
15	Bulaşık makinesini boşaltır.	-	
16	Bulaşık makinesine kirlileri yerleştirir.	-	
17	Yatağını toplar.	-	
18	Mobilyaların tozunu alır.	-	
19	Yerleri siler.	-	
20	Lavabo temizler.	-	
21	Kirli çamaşırları ayırır.	-	
22	Kirli eşyalarını uygun yere koyar.	-	
23	Elde çamaşır yıkar.	-	
24	Çamaşır makinesi kullanır.	-	
25	Yıkadığı çamaşırları asar.	-	
26	Kuruyan çamaşırları toplar.	-	
27	Kuruyan çamaşırları katlar.	-	
28	Kuruyan çamaşırları yerleştirir.	-	
29	Bulduğu odadaki eşyaları yerlerine yerleştirir.	-	

30	Eşyalarını asar.	-	
31	Eşyalarını dolaba yerleştirir.	-	
32	Elektrik süpürgesi kullanır.	-	
33	Televizyon kullanır.	-	
34	Telefon kullanır.		
35	Radyo kullanır.	-	
36	Teyp kullanır.	-	
37	Saç kurutma makinesi kullanır.	-	
38	Çalar saati kurar.	-	
39	Kapıyı anahtarla açar.	-	
40	Kapıyı anahtarla kilitler.	-	
41	Asansör kullanır.	-	
42	Ütü yapar.	-	
43	Ayakkabı boyar.	-	
44	Fotoğraf makinesi kullanır.	-	
45	Fotokopi makinesi kullanır.	-	
46	Alışveriş yapar.	-	
47	Toplu taşıma araçlarını kullanır.	-	
48	Topluma açık yerlerde kurallara uyar.	-	

DÖNEM SONU BİREYSEL PERFORMANS DEĞERLENDİRME FORMU

Bireyin Adı Soyadı :	Eğitime Başlama Tarihi :
Bireyin Yaşı :	Eğitimin Bitiş Tarihi :
Eğitsel Tanısı : Yaygın Gelişimsel Bozukluklar	

KAZANIMLAR	AYLAR											
	1. AY	2. AY	3. AY	4. AY	5. AY	6. AY	7. AY	8. AY	9. AY	10. AY	11. AY	12. AY
1 Yiyecek hazırlar.	-	+										
2 Bıçak kullanarak yiyecekleri doğrar			-	+								
3 Bıçak kullanarak yiyecekleri dilimler.					-	+						
4 Ocak kullanır.	-	+										
5 Mikser kullanır.									-	-	-	-
6 Tost makinesi kullanır.						-	-	+				
7 Fırın kullanır.												-
8 İçecek hazırlar.	-	+										
9 Bulaşık yıkar.		-	-	+								
10 Mutfak tezgâhını temizler.					-	+						
11 Yemek masası hazırlar	+											
12 Yemek masası toplar.	+											
13 Tabaklara yiyecek servisi yapar.	-	+										
14 Bardaklara içecek servisi yapar.	-	+										
15 Bulaşık makinesini boşaltır.			-	+								
.....												

AÇIKLAMA: Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre içerisinde kazandırılması amaçlanan kazanımlar, maddeler hâlinde forma işlenir. Kazanımın öğretimine hangi ay içerisinde başlanmış ise ilgili sütuna, kazanım gerçekleşti ise "+", kazanım gerçekleşmedi ise "-" olarak işaretlenir. Gerçekleşmeyen kazanımın öğretimine bir sonraki ayda devam edilir, kazanım gerçekleştiyse "+" konur.

RAM BİLGİLENDİRME

- Yukarıda adı geçen birey, **içecek hazırlama** kazanımında ayrıntı **bağımsız** olarak yapabilmektedir. Mikser kullanmayı sözel yardımla yapmaktadır.
- Fırın kullanma kazanımının öğretimine başlanmış olup süre yetersizliğinden dolayı tamamlanamamıştır.

.....
.....
.....

Tarih

Veli
Adı Soyadı
İmza

Uygulayıcı
Adı Soyadı
İmza

Uygulayıcı
Adı Soyadı
İmza

Bireyin Adı Soyadı:
Kazanım: İçecek hazırlar.

PERFORMANS KAYIT TABLOSU

Ait Olduğu Ay:

BİLDİRİMLER	ÖLÇÜT	SORULAR/YÖNERGE	Öğretim Öncesi Değerlendirme B/Sİ/MO/FY	ÖĞRETİM SÜRECİNİ DEĞERLENDİRME																																							
				BİREYSEL														GRUP																									
				1. DERS SAATI		TARİH		2. DERS SAATI		TARİH		3. DERS SAATI		TARİH		4. DERS SAATI		TARİH		5. DERS SAATI		TARİH		6. DERS SAATI		TARİH		1. DERS SAATI		TARİH		2. DERS SAATI		TARİH		3. DERS SAATI		TARİH		4. DERS SAATI		TARİH	
				B	Sİ	MO	FY	B	Sİ	MO	FY	B	Sİ	MO	FY	B	Sİ	MO	FY	B	Sİ	MO	FY	B	Sİ	MO	FY	B	Sİ	MO	FY	B	Sİ	MO	FY	B	Sİ	MO	FY				
a. Ayran yapar.		a.Ayran yap.	FY	B	Sİ	MO	FY	B	Sİ	MO	FY	B	Sİ	MO	FY	B	Sİ	MO	FY	B	Sİ	MO	FY	B	Sİ	MO	FY	B	Sİ	MO	FY	B	Sİ	MO	FY	B	Sİ	MO	FY				
i.Kaşıkla yoğurt alır.	% 100	1.Kaşıkla yoğurt al.	FY			X				X				X				X				X																					
ii.Yoğurdu bardağa koyar.	% 100	2.Yoğurdu bardağa koyar.	FY				X				X				X				X				X																				
iii.Bardağa su koyar.	% 100	3.Bardağa su koyar.	FY				X				X				X				X				X																				
iv. Ayranı, kaşıkla köpürene dek karıştırır.	% 100	4.Ayranı, kaşıkla köpürene dek karıştırır.	FY				X				X				X				X				X																				
b.çay yapar.	:	.....																																									

KISALTMALAR: B: BAĞIMSIZ Sİ: SÖZEL İPUCU MO: MODEL OLMA FY: FİZİKSEL YARDIM

AİLE BİLGİLENDİRME

* Bu ay içerisinde çocuğunuzla "içecek hazırlama" becerisini kazanmaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. "İçecek hazırlama" becerisinin kalıcı olabilmesi için evde yukarıda belirtilen yönergeler doğrultusunda tekrarlar yapılması gerekmektedir.

AÇIKLAMALAR

1. Form, öğretimi yapan öğretmen veya uygulayıcı tarafından doldurulacaktır.
2. Formun bir nüshası ay sonunda imza karşılığı veliye teslim edilecektir. Formun aslı bireyin dosyasında saklanacaktır.
3. Formun sonunda aileye yapılan çalışmalarla ilgili bilgilendirmeler yazılacaktır.

MOTOR BECERİLERİ MODÜLÜ

MODÜLÜN AMACI

Motor becerilerini geliştirebilme.

KAZANIMLAR

1. Yatarak vücut hareketleri yapar.
2. Ayakta vücut hareketleri yapar.
3. Serbest şekilde yürür.
4. Tempoya uygun yürür.
5. Nesne ile yürür.
6. Sınırlı alanda yürür.
7. Serbest şekilde koşar.
8. Tempoya uygun koşar.
9. Nesne ile koşar.
10. Sınırlı alanda koşar.
11. Çift ayakla zıplar.
12. Tek ayakla zıplar.
13. Engel üzerinden tek ayakla atlar.
14. Engel üzerinden çift ayakla atlar.
15. Parmaklığa tırmanır.
16. Eğimli yüzeye tırmanır.
17. Top yuvarlar.
18. Top atar.
19. Top tutar.
20. Top zıplatır.
21. Top sürer.
22. Topa ayakla vurur.
23. Temel duruşları yapar.
24. Yerinde dönüşler yapar.
25. Çeşitli şekilde dizilmeler yapar.
26. Minder hareketleri yapar.
27. İple hareketler yapar.
28. Çemberle hareketler yapar.
29. Takım sporlarını kurallarına göre oynar.
30. Yoğurma malzemelerini yoğurur.

31. Yoğurma malzemelerine şekil verir.
32. Boncuk dizer.
33. Kalem tutar.
34. Rasgele boyar.
35. Sınırlı alan boyar.
36. Karmaşık şekli boyar.
37. Kâğıt yırtar.
38. Makasla kâğıt keser.
39. Çeşitli figür ve nesnelere keser.
40. Kâğıt yapıştırır.
41. Baskı yapar.
42. Bir çizimi kopyalar.
43. Noktaları birleştirir.
44. Eksik figürü çizerek tamamlar.
45. Modeline bakarak çizim yapar.
46. Adı söylenen şekli çizer.
47. Geometrik şekillerden resimler yapar.
48. Kâğıt katlar.

MODÜLÜN SÜRESİ

Modülün süresi 250 ders saatidir.

MODÜLÜN UYGULANMASIYLA İLGİLİ AÇIKLAMALAR

1. Yaygın gelişimsel bozukluk tanısı almış bireylerin motor becerilerinin gelişimi bu bireylerin aynı zamanda toplumsal yaşama uyum sağlamalarına, kendilerini tanımlarına, bedensel farkındalık düzeylerinin artmasına ve kendilerine güven duymalarına katkıda bulunur.
2. Motor becerileri öğretim sürecinde kazanımlar seçilirken bireylerin performansı, ilgi ve gereksinimleri dikkate alınmalıdır.
3. Motor beceriler öğretim sürecinde kazanımlar gerçekleştirilirken etkinlik süreleri bireylerin dikkat düzeyine uygun olarak planlanmalıdır.
4. Motor beceriler öğretim süreci, ritim araçları ve müzikten yararlanılarak planlanmalıdır.
5. Motor beceriler öğretim sürecinde araçların kullanımı sırasında ortaya çıkabilecek tehlikelere karşı güvenlik önlemleri alınmalıdır.

6. İnce motor beceriler alanında yer alan kazanımlar bireylerin yazı yazma ve diğer gelişim alanlarındaki amaçlara ulaşmasında ön koşul becerilerdir. Bu becerilerin kazanımı ile bireylerin dikkatlerini bir işe yoğunlaştırmaları, el göz koordinasyonu geliştirmeleri, fiziksel ve duygusal yönden gelişmeleri sağlanabilmektedir.
7. İnce motor beceriler öğretim sürecindeki etkinlikler planlanırken kolaydan zora, basitten karmaşığa doğru bir yol izlenilmelidir.
8. Motor beceriler öğretim sürecinde etkinlikler bireye yapılandırılmış şekilde sunulmalıdır. Birey hangi etkinlikten başlayacağını daha sonra hangi etkinlikle devam edeceğini gösteren performansına uygun görsel destekler kullanılmalıdır (etkinliklere numara verilmesi, fotoğraflı ya da yazılı etkinlik çizelgeleri vb.).
9. Motor becerileri öğretim sürecinde yapılan etkinlikler, kullanılan materyaller, diğer modüllerde yer alan kazanımların öğretim sürecinde etkinlik pekiştireci olarak kullanılabilir.
10. Motor becerilerinin öğretiminde kullanılacak yöntem ve tekniklerden bazıları şunlardır:
  - Sabit bekleme süreli öğretim yöntemi
  - Artan bekleme süreli öğretim yöntemi
  - Davranış öncesi ipucu ve sınama yöntemi
  - Davranış öncesi ipucu ve silikleştirme yöntemi
  - Aşamalı yardım
  - Eşzamanlı ipucu öğretim yöntemi
  - Video kaydı modeliyle öğretim yöntemi
  - Etkinlik çizelgeleriyle öğretim
  - Ayrık denemelerle öğretim

MODÜLÜN İÇERİĞİ

A. KABA MOTOR BECERİLERİ GELİŞTİRME ÇALIŞMALARI

1. Temel Hareketler

- a. Vücut Bölümlerinin Esnekliğini Artırıcı Çalışmalar
- b. Yürüme Çalışmaları
- c. Denge Çalışmaları
- ç. Koşu Çalışmaları
- d. Zıplama Çalışmaları
- e. Atlama Çalışmaları
- f. Tırmanma Çalışmaları

2. Top Çalışmaları
3. Düzen Çalışmaları
4. Araçla Yapılan Jimnastik Çalışmaları
5. Takım Sporları

B. İNCE MOTOR BECERİLERİ GELİŞTİRME ÇALIŞMALARI

1. Yoğurma
2. Boyama
3. Yırtma, Kesme ve Yapıştırma
4. Baskı
5. Çizim
6. Katlama
7. Baskı

MODÜLDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu modülde ölçme ve değerlendirme süreci; kaba değerlendirme, öğretim öncesi değerlendirme, öğretim sürecini (ders saati) değerlendirme, son değerlendirme ve öğretim sonrası (dönem sonu) değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır. Bu aşamaların her biri ile ilgili birer örnek ve örnek ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

A. Kaba Değerlendirme

- a. Motor becerileri değerlendirilirken Kaba Değerlendirme Formu'nda bağımsız olarak yapılan beceriler (+), bağımsız olarak yapılamayan beceriler (-) olarak işaretlenmelidir. "Açıklama" bölümüne ise değerlendirme sırasındaki gözlemler yazılmalıdır.
- b. Kaba Değerlendirme Formu'na kayıt yapılırken bireyin tepkilerine müdahale edilmemeli ve bireye yardımda bulunulmamalıdır.
- c. Kaba değerlendirme sonucunda aile ile işbirliği yapılarak BEP hazırlanmalıdır.
- ç. Kaba değerlendirme formunda tüm kazanımlara yer verilmelidir.

B. Öğretim Öncesi Değerlendirme

- a. Öğretim öncesi değerlendirme sonuçları, Performans Kayıt Tablosu'nda yer alan "Öğretim Öncesi Değerlendirme" sütununa işaretlenmelidir.
- b. Yapılan kaba değerlendirme sonucunda yatarak vücut hareketlerini yapma kazanımının yetersiz olduğu ve bağımsız olarak yapılamadığı varsayılarak bir örnek hazırlanmıştır.

- c. Öğretim öncesi değerlendirmede öncelikle ele alınan “yatarak vücut hareketlerini yapma” kazanımının analizi yapılarak alt basamaklara ayrılmıştır. (1.Yatarak baş hareketleri yapar, 2. Yatarak omuz hareketleri yapar, 3. Yatarak kol hareketleri yapar.)
- ç. “Öğretim Öncesi Değerlendirme” sütununa “yatarak vücut hareketleri yapma becerisi” ile ilgili işaretleme yapılırken her bir alt basamak için bireye yönerge verilerek yapıp yapmadığına bakılır. Birey istenen beceriyi gerçekleştirirse forma(+), gerçekleştiriyorsa (-) olarak işaretlenir.

C. Öğretim Sürecini Değerlendirme

- a. Öğretim sürecini değerlendirme sonuçları, her ders saati sonunda Performans Kayıt Tablosu’nda yer alan öğretim sürecini değerlendirme sütunlarına işaretlenir.
- b. Öğretim öncesi değerlendirme sonucuna göre bireyin bağımsız olarak yapamadığı kazanımının (Örneğin, yatarak vücut hareketlerini yapar.) alt basamakları üzerinde öğretim yapılacaktır.
- c. Her ders saati öğretiminin sonunda bireyin becerinin hangi basamağında kaldığı forma işlenir.
- ç. Formun sonunda yer alan aile bilgilendirme bölümüne, yatarak vücut hareketleri yapma öğretimi ve kalıcı olabilmesi için evde yapılacak olan tekrarlar ile ilgili açıklamalarda bulunulmuştur.
- d. Öğretim Süreci Değerlendirme sütununa motor becerileri ile ilgili işaretleme yapılırken her bir alt basamak için bireye yönerge verilir ve yapıp yapmadığına bakılır. Birey istenen beceriyi gerçekleştirirse ilgili sütuna (+), gerçekleştiriyorsa (-) olarak işaretleme yapılır.

Ç. Son Değerlendirme

Motor Becerileri modülünde bulunan tüm kazanımlar için Performans Kayıt Tablosu’nda öğretim süreci değerlendirme basamakları gerçekleştiği (“+” ya da “B” olarak işaretlendiği) zaman farklı soru ve materyallerle ezberle yapıp yapılmadığını değerlendirmek amacıyla Son Değerlendirme Formu hazırlanmalıdır.

D. Öğretim Sonrası Değerlendirme

- a. Bireyin gelişimi, öğretim sürecini değerlendirme sonuçlarına uygun olarak her ay sonunda Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu’na işlenmiştir.
- b. Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu doldurulurken kazanımın öğretime hangi ay içerisinde başlanmış ise ilgili sütuna, kazanım gerçekleşti ise “+”, kazanım gerçekleşmedi ise “-” olarak işaretlenir. Gerçekleşmeyen kazanımın öğretime bir sonraki ay içerisinde devam edilir, kazanım gerçekleştiyse “+” konur.

c. Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu dönem sonunda uygulayıcılar tarafından bireyin tekrar değerlendirilmesi için veli aracılığı ile RAM'a gönderilir.

ç. Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre sonunda birey için gerçekleştirilmesi amaçlanan kazanımlardan gerçekleştirilemeyen ya da öğretimi yapılamayan kazanımların gerekçeleri, ayrıntılı olarak (1. Öğretime hiç başlanmadı ise gerekçeleri 2. Öğretime başlanmış olmasına rağmen kazanım gerçekleştirilemedi ise hangi alt basamakta kaldığı) "RAM Bilgilendirme" bölümünde açıklanacaktır.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME FORM ÖRNEKLERİ
KABA DEĞERLENDİRME FORMU
(MOTOR BECERİLERİ)

Bireyin Adı Soyadı:		Uygulama Tarihi:	
Bireyin Yaşı:		Evet/Hayır	Açıklamalar
1	Yatarak vücut hareketleri yapar.	-	
2	Ayakta vücut hareketleri yapar.	-	
3	Serbest şekilde yürür.	-	
4	Tempoya uygun yürür.	-	
5	Nesne ile yürür.	-	
6	Sınırlı alanda yürür.	-	
7	Serbest şekilde koşar.	-	
8	Tempoya uygun koşar.	-	
9	Nesne ile koşar.	-	
10	Sınırlı alanda koşar.	-	
11	Çift ayakla zıplar.	-	
12	Tek ayakla zıplar.	-	
13	Engel üzerinden tek ayakla atlar.	-	
14	Engel üzerinden çift ayakla atlar.	-	
15	Parmaklığa tırmanır.	-	
16	Eğimli yüzeye tırmanır.	-	
17	Top yuvarlar.	-	
18	Top atar.	-	
19	Top tutar.	-	
20	Top zıplatır.	-	
21	Top sürer.	-	
22	Topa ayakla vurur.	-	
23	Temel duruşları yapar.	-	
24	Yerinde dönüşler yapar.	-	
25	Çeşitli şekilde dizilmeler yapar.	-	
26	Minder hareketleri yapar.	-	
27	İple hareketler yapar.	-	

28	Çemberle hareketler yapar.	-	
29	Takım sporlarını kurallarına göre oynar.	-	
30	Yoğurma malzemelerini yoğurur.	-	
31	Yoğurma malzemelerine şekil verir.	-	
32	Boncuk dizer.	-	
33	Kalem tutar.	-	
34	Rasgele boyar.	-	
35	Sınırlı alan boyar.	-	
36	Karmaşık şekli boyar.	-	
37	Kâğıt yırtar.	-	
38	Makasla kâğıt keser.	-	
39	Çeşitli figür ve nesneleri keser.	-	
40	Kâğıt yapıştırır.	-	
41	Baskı yapar.	-	
42	Bir çizimi kopyalar.	-	
43	Noktaları birleştirir.	-	
44	Eksik figürü çizerek tamamlar.	-	
45	Modeline bakarak çizim yapar.	-	
46	Adı söylenen şekli çizer.	-	
47	Geometrik şekillerden resimler yapar.	-	
48	Kâğıt katlar.	-	

SOSYAL BECERİLER MODÜLÜ

MODÜLÜN AMACI

Sosyal becerileri geliştirebilme

KAZANIMLAR

1. Göz kontağı kurar.
2. Adına tepki verir.
3. Basit selamlaşma, vedalaşma ifade ve eylemlerini kullanır.
4. Kendini tanıtır.
5. Değişiklikleri problem çıkarmadan kabul eder.
6. Farklı mekândan kişi çağırır.
7. Üçüncü kişiye bilgi aktarır.
8. Kişilere karşı uygun davranışlar sergiler.
9. Gruplara karşı uygun davranışlar sergiler.
10. Başkalarına yardım eder.
11. İhtiyaçları için yardım ister.
12. İhtiyaçları için sunulan yardımı kabul eder.
13. Kişinin isteğini kabul eder.
14. Kişinin isteğini reddeder.
15. Tartışma yaratan bir konu üzerinde uzlaşır.
16. Temel duyguları ayırt eder.
17. Karşısındaki kişi/kişilerin ifade ettiği duygulara uygun tepkiler verir.
18. Duygu ve düşüncelerini kişiye ifade eder.
19. Olaylara ve durumlara ilişkin gelişen duygu ifadelerine yönelik neden-sonuç ilişkisi kurar.
20. Ortama ve duruma uygun sosyal kurallara uyar.
21. Etkinliklere katılmaya istekli olur.
22. Verilen etkinliği tamamlar.
23. Etkinlik başlatır.
24. Nezaket ifadelerini uygun yerde kullanır.
25. Boş/serbest zamanını amaçlı kullanır.
26. Gerektiğinde eşyalarını paylaşır.
27. Akranı ile duygu, düşünce ve bilgi paylaşımında bulunur.

MODÜLÜN SÜRESİ

Modülün süresi 1000 ders saatidir.

MODÜLÜN UYGULANMASIYLA İLGİLİ AÇIKLAMALAR

1. Yaygın gelişimsel bozukluk tanısı alan bireylerde sosyal kuralları anlama, yorumlama, duruma göre yeniden düzenleyebilme ve bununla bağlantılı olarak duygu ve düşüncelerini anlamlandırıp organize edebilme becerilerinde büyük ölçüde sınırlılıklar gözlenmektedir. Sosyal gelişim alanına yönelik kazandırılması amaçlanan beceriler bireyin gelişimsel düzeyi ve gereksinimleri dikkate alınarak saptanmalıdır. Sosyal beceriler modülünde yer alan kazanımlar hiyerarşik bir sıra izlememektedir. Kazanımlar belirlenirken bireyin özellikleri ve ihtiyaçları dikkate alınmalıdır.
2. Göz kontağı kurma ve sürdürme yaygın gelişimsel bozukluk tanısı almış bireyler için öğretilmesi gereken en temel beceridir. Göz kontağı kurma becerisi çalışmasına öncelikle birey ve yetişkin karşılıklı sandalyede otururken başlanmalıdır. Bu becerinin öğretim sürecinde göz kontağı kurma süresi kademeli olarak artırılmalıdır. Beceri kazanıldıktan sonra genelleme için farklı ortam ve durumlar yapılandırılmalıdır.
3. Yaygın gelişimsel bozukluk tanısı alan bireyler değişiklikleri kabullenmede zorlanırlar. Bireyin günlük programında yer alan bir etkinliğin yerinin değişmesi ya da önceden beklenmeyen bir durum nedeniyle sürecin değişmesi, kişilerin değişmesi problem davranışların çıkmasına neden olabilir. Bu amaçla değişiklikleri problem çıkarmadan kabul etme öğretim sürecinde kişiler arası, etkinlikler arası, durumlar arası değişimleri kabullenmeye yönelik etkinlikler hazırlanmalıdır.
4. Kişilere karşı uygun davranışlar sergileme becerisi öğretim süreci, önce tanıdığı kişilerle daha sonra tanımadığı kişilerle uygun iletişim kurma olarak aşamalandırılmalıdır. Kişinin bireye olan yakınlığı, mesleği, yaşı, cinsiyeti, içinde bulunulan durum, mekân ve zaman gibi değişkenler dikkate alınarak uygun davranış biçimleri yapılandırılarak öğretim süreci düzenlenmelidir.
5. Gruplara karşı uygun davranışlar sergileme becerisi öğretim süreci de önce tanıdığı gruplarla daha sonra tanımadığı gruplarla uygun iletişim kurma olarak aşamalandırılmalıdır.
6. Yaygın gelişimsel bozukluğu tanısı alan bireylerin başkalarının duygularını anlama ve yordama konusunda spesifik (kendilerine özgü) sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu nedenle duyguları tanıma, anlama ve yordama çalışmalarına yer verilmelidir. Temel duyguları tanıma öğretim sürecinde fotoğraf ya da çizim kullanılarak temel duyguları (mutlu, üzgün, kızgın, korkmuş) tanıma çalışmaları yapılmalıdır.
7. Olaylara ve durumlara ilişkin gelişen duygu ifadelerine yönelik neden-sonuç ilişkisi kurma

ve ifade etme öğretim sürecinde öfke, beğeni, korku vb. duyguları ifade etme çalışmaları yapılmalıdır.

8. Duruma bağlı temel duygular, olaylara bağlı olarak ortaya çıkan duygu durumlarıdır (araba kazası olmak üzere iken yaşanan korku vb.). Duruma bağlı temel duyguları tanıma öğretim sürecinde, belirli bir durumu anlatan fotoğraf veya çizimler kullanılmalıdır. Bireye durumu anlatan resimler gösterilerek (köpek tarafından kovalanan çocuk resmi), resimdeki durum betimlenir. Bu duruma bağlı olarak resimdeki kişinin ne hissedeceği sorulur (Duygu durumunu ifade eden soru: Köpek kovaladığında çocuk ne hisseder?). Bireyden uygun duygu durumunu ifade eden resmi göstermesi ya da uygun duyguyu söylemesi beklenir.
9. İsteğe bağlı temel duygular, kişilerin isteklerinin gerçekleşip gerçekleşmemesine göre ortaya çıkan duygulardır. Bu aşamada birey, isteklerinin gerçekleşip gerçekleşmemesine bağlı olarak bir kişinin neden mutlu ya da üzgün olduğunu söyler. Öğretim sürecinde belirlenen kişinin isteklerinin gerçekleştiği ve gerçekleşmediği durumları anlatan fotoğraflar ve çizimler kullanılmalıdır. Öğretim sürecinde önce kişinin ne istediğini anlatan resimlere, daha sonra ne olduğunu anlatan resimlere yer verilmelidir. Daha sonra bireyle kişinin isteğinin gerçekleşip gerçekleşmediğine bağlı olarak hissedeceği duyguyu söyleme (mutlu/üzgün) ya da gösterme etkinlikleri çalışılmalıdır. Örneğin, istek bildiren durumları ifade eden resimlerden öykü oluşturulur. Aslı balık tutmak istiyor (isteği anlatan resim), Aslı balık tutuyor (durumu anlatan resim), Aslı balığı yakalayınca ne hissedecek (duygu ifade eden soru). Bireyin uygun duygu durumunu ifade eden resmi göstermesi ya da söylemesi beklenir.
10. Ortama ve duruma uygun sosyal kurallara uyma öğretim sürecinde öncelikle bireyin sıklıkla karşılaştığı ortam ve durumlardaki sosyal kurallardan başlanmalıdır. Beceri kazanıldıkça genellenebilmesi için farklı ortam ve durumlarda mutlaka planlanmalı ve çalışılmalıdır.
11. Sosyal konularla ilgili hikâye dinleme ve soruları cevaplama öğretim sürecinde öncelikli olarak temel dinleme becerileri (dinlerken göz kontağı kurma, dinlerken ellerini ayaklarını hareket ettirmeme, konuşanın sözünü kesmeme, karşısındakinin sözü bittiğinde konuşmaya başlama, grup içinde dinlerken parmak kaldırarak söz hakkı alma becerileri) kazandırılmalıdır. Temel dinleme becerileri öğretim sürecinde ilgili dinleme becerisine ait görsel destekler kullanılabilir. Temel dinleme becerileri kazandırıldıktan sonra sosyal konularla ilgili hikâye dinleme çalışılırken öncelikle birey için somut olan ve sıklıkla karşılaştığı durumları basit örüntülerle anlatan sosyal hikâyelerden başlanmalı ve aşamalı olarak örüntülerin sayısı ve güçlük düzeyi artırılmalıdır. Somut durumlardan soyut durumlara doğru geçiş düzenlenmelidir.

12. Nezaket ifadelerini uygun yerde kullanma öğretim sürecinde “lütfen, özür dilerim, teşekkür ederim, rica ederim, eline sağlık, kolay gelsin, afiyet olsun, hoş geldiniz, geçmiş olsun vb.” ifadeler çalışılabilir. Bu ifadelerin öğretiminde görsel destek materyalleri, dramatizasyon, kullanılabilir.
13. Boş/serbest zamanlarını amaçlı kullanma öğretim sürecinde tek başına amaçlı kullanma (oyuncaklarla kendi kendine oynama, kitap, dergi karıştırma, resim yapma, atık malzemelerle etkinlik yapma, hobileri ile ilgilenme) ve grupla amaçlı kullanma (domino, pişti, tavla, tombala vb.) becerileri ayrı ayrı çalışılmalıdır.
14. Akranıyla etkileşime girme öğretim sürecinde, iletişim başlatma, sürdürme, paylaşımda bulunma (akranına nesne gösterme, işlevini söyleme, akranının yaptığı motor becerileri ve sosyal tepkileri taklit etme gibi) becerileri çalışılmalıdır.
15. Bir konu hakkında akranıyla sohbet etme öğretim sürecine yapılandırılmış sohbetlerle (belirli bir konu) başlanmalıdır. Başlangıçta seçilen konular, somut olmalı ve bireyin ilgi alanlarına göre düzenlenmelidir. Öğretim sürecindeki sohbet konuları; basitten karmaşığa, somuttan soyuta, özelden genele doğru genişletilmelidir. Yapılandırılmış sohbet aşamasından sonra fırsat öğretiminden yararlanılarak bireyin sohbet başlatması ve sohbeti sürdürmesi desteklenmelidir.
16. Sosyal becerilerin genelleştirilmesi ve günlük hayatta da kullanılması için bireye ev ortamında da benzer çalışmaların yaptırılması sağlanmalıdır.
17. Sosyal becerilerin öğretim sürecinde ses kayıt cihazı, bilgisayar yazılımları ve video kaydı gibi materyaller kullanılabilir.
18. Sosyal becerilerinin öğretiminde kullanılabilecek yöntem ve tekniklerden bazıları şunlardır:
  - Doğal Dil Yaklaşım Yöntemi
  - Yapılandırılmış Dil Yaklaşımı Yöntemi
  - Replikli Silikleştirmeyle Öğretim
  - Sabit Bekleme Süreli Öğretim Yöntemi
  - Artan Bekleme Süreli Öğretim Yöntemi
  - Davranış Öncesi İpucu ve Sınama Yöntemi
  - Davranış Öncesi İpucu ve Silikleştirme Yöntemi
  - Aşamalı Yardımla Öğretim Yöntemi
  - Eş Zamanlı İpucu Öğretim Yöntemi
  - İpucunun Giderek Azaltılmasıyla Öğretim Yöntemi
  - Ayrık Denemelerle Öğretim Yöntemi
  - Akran Öğretimi

- Gözleyerek ğrenme
- Video Modeliyle ğretim
- Rol Oynama Yöntemi
- Gösteri Yöntemi
- Model Olma Yöntemi
- Bilişsel Süreç Yaklaşımı
- Bilişsel Sosyal ğrenme Yöntemi
- Doğrudan ğretim Yöntemi
- Drama
- İşbirlikçi ğrenme Yöntemi

MODÜLÜN İÇERİĞİ

A. SOSYAL ETKİLEŞİM

B. AKRAN ETKİLEŞİMİ

MODÜLDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

“Sosyal Beceriler” modülünde ölçme ve değerlendirme süreci; kaba değerlendirme, öğretim öncesi değerlendirme, öğretim sürecini (ders saati) değerlendirme, son değerlendirme ve öğretim sonrası (dönem sonu) değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır. Bu aşamaların her biri ile ilgili birer örnek ve örnek ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

A. Kaba Değerlendirme

- a. Sosyal beceriler kazanımları değerlendirilirken Kaba Değerlendirme Formu’nda bağımsız olarak yapılan beceriler (+), bağımsız olarak yapılamayan beceriler (-) olarak işaretlenmelidir. “Açıklama” bölümüne ise değerlendirme sırasındaki gözlemler yazılmalıdır.
- b. Kaba Değerlendirme Formu’na kayıt yapılırken bireyin tepkilerine müdahale edilmemeli ve yardımda bulunulmamalıdır.
- c. Kaba değerlendirme sonucunda aile ile iş birliği yapılarak BEP hazırlanmalıdır.
- ç. Kaba değerlendirme formunda tüm kazanımlara yer verilmelidir.

B. Öğretim Öncesi Değerlendirme

- a. Öğretim öncesi değerlendirme sonuçları, Performans Kayıt Tablosu’nda yer alan “Öğretim Öncesi Değerlendirme” sütununa işaretlenmelidir.
- b. Yapılan kaba değerlendirme sonucunda “Basit selamlaşma ve vedalaşma ifade ve eylemlerini kullanır.” kazanımının yetersiz olduğu ve bağımsız olarak yapılamadığı varsayılarak bir örnek hazırlanmıştır.
- c. Öğretim öncesi değerlendirmede öncelikle ele alınan “basit selamlaşma, vedalaşma ifade ve eylemlerini kullanma” becerisinin analizi yapılarak alt basamaklara ayrılmıştır:
  1. Karşısındaki elini uzattığında ona uygun elini uzatır.
  2. Karşısındakinin elini tutar.
  3. Karşısındaki ile tokalaşma hareketini yapar.
  4. Karşısındakine elini uzatır.
- ç. “Öğretim Öncesi Değerlendirme” sütununa “basit selamlaşma, vedalaşma ifade ve eylemlerini kullanma” becerisi ile ilgili işaretleme yapılırken her bir alt basamak için bireye yönerge verilerek yapıp yapamadığına bakılır. Birey istenen beceriyi gerçekleştirirse forma (+), gerçekleştiriyorsa (-) olarak işaretlenir.

C. Öğretim Sürecini Değerlendirme

- a. Öğretim sürecini değerlendirme sonuçları, her ders saati sonunda Performans Kayıt Tablosu'nda yer alan "Öğretim Sürecini Değerlendirme" sütununa işaretlenir.
- b. Öğretim öncesi değerlendirme sonucuna göre bireyin bağımsız olarak yapamadığı kazanımının (Basit selamlaşma, vedalaşma ifade ve eylemlerini kullanır.) alt basamakları üzerinde öğretim yapılacaktır.
- c. Her ders saati öğretiminin sonunda bireyin becerinin hangi basamağında kaldığı forma işlenir. Formun sonunda yer alan "Aile Bilgilendirme" bölümüne, "Basit selamlaşma, vedalaşma ifade ve eylemlerini kullanır." kazanımının hem öğretiminin hem de kalıcılığının sağlanabilmesi için başka ortamlarda yapılacak tekrarlar ile ilgili açıklamalarda bulunulmuştur.
- ç. Performans Kayıt Tablosu'nun sonunda yer alan "Aile Bilgilendirme" bölümüne, "Basit selamlaşma, vedalaşma ifade ve eylemlerini kullanma" becerisinin hem öğretiminin hem de kalıcılığının sağlanabilmesi için evde yapılacak tekrarlar ile ilgili açıklamalarda bulunulmuştur.
- d. "Öğretim Sürecini Değerlendirme" sütununa "Basit selamlaşma, vedalaşma ifade ve eylemlerini kullanma" becerisi ile ilgili işaretleme yapılırken her bir alt basamak için bireye yönerge verilir ve yapıp yapamadığına bakılır. Birey istenen beceriyi gerçekleştirirse ilgili sütuna (+), gerçekleştiriyorsa (-) olarak işaretleme yapılır.

Ç. Son Değerlendirme

"Sosyal Beceriler" modülünde bulunan tüm kazanımlar için Performans Kayıt Tablosu'nda öğretim sürecini değerlendirme basamakları gerçekleştiği ("+" ya da "B" olarak işaretlendiği) zaman farklı soru ve materyallerle ezbere yapıp yapılmadığını değerlendirmek amacıyla Son Değerlendirme Formu hazırlanmalıdır.

D. Öğretim Sonrası Değerlendirme

- a. Bireyin gelişimi, öğretim sürecini değerlendirme sonuçlarına uygun olarak her ay sonunda Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu'na işlenmiştir.
- b. Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu doldurulurken kazanımın öğretimine hangi ayda başlanmış ise ilgili sütuna, kazanım gerçekleşti ise "+", kazanım gerçekleşmedi ise "-" olarak işaretlenir. Gerçekleşmeyen kazanımın öğretimine bir sonraki ay içerisinde devam edilir, kazanım gerçekleştiyse "+" konur.

- c. Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu dönem sonunda uygulayıcılar tarafından bireyin tekrar değerlendirilmesi için veli aracılığı ile RAM'a gönderilir.
- ç. Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre sonunda birey için gerçekleştirilmesi amaçlanan kazanımlardan gerçekleştirilemeyen ya da öğretimi yapılamayan kazanımların gerekçeleri, ayrıntılı olarak (1. Öğretime hiç başlanmadı ise gerekçeleri 2. Öğretime başlanmış olmasına rağmen kazanım gerçekleştirilemedi ise hangi alt basamakta kaldığı) "RAM Bilgilendirme" bölümünde açıklanacaktır.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME FORM ÖRNEKLERİ
KABA DEĞERLENDİRME FORMU
(SOSYAL BECERİLER)

Bireyin Adı Soyadı:		Tarih:	
Bireyin Yaşı:		Evet/Hayır	Açıklamalar
1	Göz kontağı kurar.	-	
2	Adına tepki verir.	-	
3	Basit selamlaşma, vedalaşma ifade ve eylemlerini kullanır.	-	
4	Kendini tanıtır.	-	
5	Değişiklikleri problem çıkarmadan kabul eder.	-	
6	Farklı mekândan kişi çağırır.	-	
7	Üçüncü kişiye bilgi aktarır.	-	
8	Kişilere karşı uygun davranışlar sergiler.	-	
9	Gruplara karşı uygun davranışlar sergiler.	-	
10	Başkalarına yardım eder.	-	
11	İhtiyaçları için yardım ister	-	
12	İhtiyaçları için sunulan yardımı kabul eder.	-	
13	Kişinin isteğini kabul eder.	-	
14	Kişinin isteğini red eder.	-	
15	Tartışma yaratan bir konu üstünde uzlaşır.	-	
16	Temel duyguları ayırt eder.	-	
17	Karşısındaki kişi/kişilerin ifade ettiği duygulara uygun tepkiler verir.	-	
18	Duygu ve düşüncelerini kişiye ifade eder.	-	
19	Olaylara ve durumlara ilişkin gelişen duygu ifadelerine yönelik neden sonuç ilişkisi kurar.	-	
20	Ortama ve duruma uygun sosyal kurallara uyar.	-	
21	Etkinliklere katılmaya istekli olur.	-	
22	Verilen etkinliği tamamlar.	-	
23	Etkinlik başlatır.		
24	Nezaket ifadelerini uygun yerde kullanır.		
25	Boş/serbest zamanını amaçlı kullanır.		
26	Gerektiğinde eşyalarını paylaşır.		
27	Akranıyla duygu düşünce ve bilgi paylaşımında bulunur.		

DÖNEM SONU BİREYSEL PERFORMANS DEĞERLENDİRME FORMU

Bireyin Adı Soyadı :	Eğitimin Başlama Tarihi :
Bireyin Yaşı :	Eğitimin Bitiş Tarihi :
Eğitsel Tanısı : Yaygın Gelişimsel Bozukluk	

KAZANIMLAR	AYLAR												
	1. AY	2. AY	3. AY	4. AY	5. AY	6. AY	7. AY	8. AY	9. AY	10. AY	11. AY	12. AY	
Sosyal Beceriler													
1. Göz kontağı kurar.	-	-	+										
2. Adına tepki verir.	-	-	+										
3. Basit selamlaşma, vedalaşma ifade ve eylemlerini kullanır.				-	+								
4. Kendini tanıtır.					+								
5. Değişiklikleri problem çıkarmadan kabul eder.					+								
6. Farklı mekândan kişi çağırır.					-	-	+						
7. Üçüncü kişiye bilgi aktarır.					-	-	+						
8. Kişilere karşı uygun davranışlar sergiler.								-	-	-	+	+	
9. Gruplara karşı uygun davranışlar sergiler.									-	-	+	+	
10. Başkalarına yardım eder.													
İfade Edici Dil Becerileri:													
...													
...													

AÇIKLAMA: Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre içerisinde kazandırılması amaçlanan kazanımlar, maddeler hâlinde forma işlenir. Form doldurulurken kazanımın öğretimine hangi ayda başlanmış ise ilgili sütuna, kazanım gerçekleşti ise “+”, kazanım gerçekleşmedi ise “-” olarak işaretlenir. Gerçekleşmeyen kazanımın öğretimine bir sonraki ayda devam edilir, kazanım gerçekleştiyse “+” konur.

RAM BİLGİLENDİRME

- Yukarıda adı geçen birey, “adına tepki verme” kazanımını **bağımsız** olarak yapabilmektedir. “Göz kontağı kurar.” ve kazanımı da “Adına tepki verir.” kazanımı ile birlikte çalışılmıştır.
- “Baskalarına yardım eder.” kazanımının öğretimine süre yetersizliğinden dolayı başlanamamıştır. Sonraki bireysel eğitim programında aynı kazanıma yer verilecektir.

.....
 .....

Tarih

Veli
Adı Soyadı
İmza

Uygulayıcı
Adı Soyadı
İmza

Uygulayıcı
Adı Soyadı
İmza

PERFORMANS KAYIT TABLOSU

Bireyin Adı Soyadı:

Kazanım : Basit selamlaşma, vedalaşma ifade ve eylemlerini kullanır.

Ait Olduğu Ay:

BİLDİRİMLER	ÖLÇÜT	SORULAR/YÖNERGE Ana Yönerge	Öğretim Öncesi Değerlendirme	ÖĞRETİM SÜRECİNİ DEĞERLENDİRME																																									
				BİREYSEL																GRUP																									
				1. DERS SAATI	TARİH	2. DERS SAATI	TARİH	3. DERS SAATI	TARİH	4. DERS SAATI	TARİH	5. DERS SAATI	TARİH	6. DERS SAATI	TARİH	1. DERS SAATI	TARİH	2. DERS SAATI	TARİH	3. DERS SAATI	TARİH	4. DERS SAATI	TARİH	1. DERS SAATI	TARİH	2. DERS SAATI	TARİH	3. DERS SAATI	TARİH	4. DERS SAATI	TARİH														
			B/SI/ MO/FY	B	Sl	M	O	FY	B	Sl	M	O	FY	B	Sl	M	O	FY	B	Sl	M	O	FY	B	Sl	M	O	FY	B	Sl	M	O	FY	B	Sl	M	O	FY							
Karşındaki elini uzattığında ona uygun elini uzatır.	% 100	1.....'ya elini uzat.	FY			X				X				X					X																										
Karşındakinin elini tutar.		2.....'nın elini tut.	FY			X				X				X					X																										
Karşındaki ile tokalaşma hareketini yapar.		3. ....ile tokalaş.	FY				X			X				X					X							X																			
Karşındakine elini uzatır.		4. ....elini uzat.	FY																																										
Karşındakinin elini tutar.		5. ....elini tut.	FY																																										
Karşındaki ile selâmlaşmak için tokalaşma hareketini yapar.		6. ....ile selamlaş.	FY																																										
Bir elini baş hizasında tutarak sağa sola sallar.		7. Hoş çakal yap.	FY																																										
Vedalaşırken elini sallar.		8. Gidiyoruz, hoşça kal yap.	FY																																										

KISALTMALAR: B: BAĞIMSIZ Sİ: SÖZEL İPUCU MO:MODEL OLMA FY: FİZİKSEL YARDIM

AİLE BİLGİLENDİRME

Bu ay içerisinde çocuğunuzla “basit selamlaşma, vedalaşma ifade ve eylemlerini kullanma” becerisini kazandırmaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. “Basit selamlaşma, vedalaşma ifade ve eylemlerini kullanma” becerisinin kalıcı olabilmesi için bulunulan sosyal ortamlarda tekrarlanması gerekmektedir.

AÇIKLAMALAR

1. Form, öğretimi yapan öğretmen veya uygulayıcı tarafından doldurulacaktır.
2. Formun bir nüshası ay sonunda imza karşılığı veliye teslim edilecektir. Formun aslı bireyin dosyasında saklanacaktır.
3. Formun sonunda aileye yapılan çalışmalarla ilgili bilgilendirmeler yazılacaktır.
4. Her ders saati sonrasında aileye yapılan çalışmalar ve evde yapılabilecek etkinlikler (tekrar) hakkında sözlü ya da yazılı bilgilendirme yapılmalıdır.

OKUMA YAZMA MODÜLÜ

MODÜLÜN AMACI

Okuma yazma becerilerini geliştirebilme

KAZANIMLAR

1. Resimdeki eksikleri bulur.
2. Resimdeki yanlışları bulur.
3. Sesin geldiği yönü bulur.
4. Saklanmış bir nesneyi bulur.
5. Sesinden konuşan kişiyi ayırt eder.
6. El göz koordinasyonunu sağlar.
7. Yazı araç gereçlerini kullanır.
8. Temel çizgiler çizer.
9. Ses okur.
10. Ses yazar.
11. Hece okur.
12. Hece yazar.
13. Sözcük okur.
14. Sözcük yazar.
15. Sözcük kalıplarını yerinde kullanır.
16. Cümle okur.
17. Cümle yazar.
18. Cümle kalıplarını yerinde kullanır.
19. Metin okur.
20. Metin yazar.
21. Okuma kurallarına uyar.
22. Yazım kurallarına uyar.
23. Okuduğu metinle ilgili sorulara cevap verir.
24. Noktalama işaretlerini yerinde kullanır.

MODÜLÜN SÜRESİ

Modülün süresi 750 ders saatidir.

MODÜLÜN UYGULANMASIYLA İLGİLİ AÇIKLAMALAR

1. İlk okuma yazma öğretiminin genel amacı, bireye yaşamı boyunca kullanacağı okuma ve yazmanın temel becerilerini kazandırmaktır. Okuma-yazma öğretiminde günümüze kadar çeşitli yöntemler kullanılmıştır. Bunlar ses temelli cümle yöntemi, harf yöntemi, hece yöntemi, sözcük yöntemi, karma yöntem, çözümlene yöntem vb.dir. Yaygın gelişimsel bozukluğu olan bireylere özgü, özel bir okuma yazma yöntemi bulunmamaktadır. Yukarıda sözü edilen yöntemlerden, bireysel farklılıklar da dikkate alınarak bireylerin başarılı olabileceği bir yöntemle bu çalışmalar yürütülebilir.
2. Aynı nesnenin iki ya da daha fazla resmi arasında eksik ayrıntıyı bulma, farklı ayrıntıyı bulma, farklı konumda olanı bulma çalışmaları, görsel algıyı geliştirme amaçlı etkinlikler arasında yer alabilir.
3. Programda okuma yazma etkinliğinin bir arada yürütülmesi esas alınmış ve buna yönelik amaç ve davranışlar verilmiştir. Okuma yazma öğretiminin amaç ve davranışlarının gerçekleştirilmesinde birbirinin ön koşulu olan basamakların kazandırılması önem taşımaktadır. Çünkü bir basamağın amaç ve davranışları bir sonraki basamağın ön koşulu olabilmektedir. Okuma yazmanın ön koşulu görsel ve işitsel algıdır. Bu nedenle okuma yazma öğretimine başlanmadan önce görsel ve işitsel algıyı geliştirici etkinlikler yapılmalıdır. Arkadaşına kısa süre bakıp beden ve giysi üzerindeki değişiklikleri söyleme, verilen resim kartları arasından aynı renk olan ve aynı harfle başlayan resim kartlarını eşleştirme, nesne resimleri ve gölgeleri çizilmiş kart çiftlerini eşleştirme; şekillerden oluşturulmuş tombala kartını, aynı şekillerden oluşturulmuş resim kartlarıyla eşleştirme; birbiri içine geçmiş şekillerden oluşturulmuş resim kartını, aynı şekillerden oluşturulmuş resim kartlarıyla eşleştirme; yazılı olarak verilen sözcük kartları arasından aynı sözcük kartlarını eşleştirme, içine değişik malzeme konularak hazırlanmış ikisi aynı, biri farklı olan üç ses kutusundan farklı ses çıkararı bulma; içine iki değişik malzeme konularak hazırlanmış dört ses kutusundan aynı sesi çıkararı kutuları eşleştirme; dinletilen sesi, uygun resimle eşleştirme gibi çalışmalar yapılabilir.
4. Yazmaya hazırlık çalışmalarında el, parmak kas kuvveti ve koordinasyonunu geliştirici hareketleri taklit etme, el göz koordinasyonunu geliştirici etkinlikler yapılmalıdır.

5. Temel çizgi çalışmalarında, yazılı olarak verilen çizgi üzerinden çizme, kesik çizginin (aşamalı olarak sıklığı azalan) üzerinden çizme, modele bakarak çizgi çizme gibi daha alt basamaklara ayrılarak çalışmalar sürdürülmelidir. Serbest çizgi çalışmaları bitişik eğik yazıya hazırlayıcı nitelikte olmalıdır. Bireylere çeşitli resimler yaptırılır. Yapılan bu çalışmalar çevrede görülen ve bilinen varlık ve nesnelere örneklendirilerek bireyin çevresiyle bütünleşmesi ve yaptıklarını anlamlandırması bakımından önemlidir. Bu aşamada karalama (kuş yuvası, çember, bulut yapma), sürekli ve eğik çizgiler çizme (dalga, yılan, halat vb.) çalışmaları yaptırılmalıdır. Düzenli çizgi çalışmaları aşamasında iki çizgi tek aralıktan oluşan satır aralığına çizme, dört çizgi üç aralıktan oluşan satır aralığına çizme, dört çizgi üç aralıktan oluşan standart yazı aralığında çalışmalar yaptırılmalıdır.
6. İlk okuma yazmaya başlama ve ilerleme aşamasında bireyin bireysel özelliklerine göre tümden gelim ya da tümevarım yöntemleri kullanılabilir.
7. Tümevarım yönteminde sesi hissetme ve tanıma, sesi okuma ve yazma, sestem anlamlı heceler, sözcükler ve cümleler oluşturma ile metin oluşturma çalışmaları yapılmalıdır.
  - a. Sesi fark etme ve tanıma çalışmalarında; kısa öyküler anlatma, drama yapma, tekerleme ya da şarkı söyleme gibi etkinliklerle ses hissettirilebilir. Sesin geçtiği sözcüklere örnekler buldurulabilir. Örneğin, tanıtılan sesin hangi kişilerin adında bulunduğu, hangi bitki, hayvan veya eşya adında olduğu sorulabilir. Bu sözcükler söylenirken ilgili ses vurgulanır. Bireyler örnekler vermeye özendirilir. Görsellerden yararlanılarak sesi ayırt etme çalışmaları yapılabilir (Sesin bulunduğu ve bulunmadığı sözcüklerin resimleri gösterilerek bu kelimelerde ilgili sesin geçip geçmediğini belirlemeleri istenir).
  - b. Sesi okuma ve yazma çalışmalarında; sesin yazıdaki sembolü olan harf, aşağıdaki sıraya göre yazılmalı ve okunmalıdır. Bireye harfin nasıl okunduğu ve yazıldığı model olunarak gösterilmelidir. Alıştırma sayfasındaki büyükçe çizilmiş harfin üzerinden bireyler ok yönünde defalarca giderek harfin yazılışına hazırlanmalıdır. Bireylerin satır aralıklarına (dört çizgi üç aralık) yazılmış harf örneklerinin üstünden kalemleriyle gitmeleri sağlanmalıdır. Dört çizgi üç aralıktan oluşan satır aralarına bireyler harfleri yazmalı; ne yazdıkları sorularak harfin doğru yazımı ve seslendirilmesine özen gösterilmelidir. Yazılması zor olan a, A, k, y, g, G, f, harflerinden önce, bu harflerin yazımına yönelik hazırlayıcı çizgi çalışmaları yapılabilir.
  - c. Sesler alfabadeki sıralarına göre değil aşağıda verilen sıraya göre ele alınmalıdır. Ayrıca, gruplardaki seslerin yerleri değiştirilerek farklı gruplamalar da yapılabilir. Ses gruplarının düzenlenmesinde, harflerin yazım kolaylığı ve anlamlı hece (sözcük) üretmedeki işlevselliği dikkate alınmalıdır.

1. grup: e,l,a,t
2. grup: i,n,o,r,m
3. grup: u,k,ı,y,s,d
4. grup: ö,b,ü,ş,z,ç
5. grup: g,c,p,h
6. grup: ğ,v,f,j

- ç. Harfler verilirken oluşturulan kelime ve cümlelerden yararlanılabilir. Bunun için özel adların yazım kuralından, cümleye büyük harfle başlama kuralından hareket edilebilir. Örneğin, “ela” kelimesi üretildiğinde bu sözcüğün farklı anlamları üzerinde durularak insan adı olan “Ela” kelimesinin yazım şekli gösterilmelidir. Elde edilen büyük harfin yazım şekli üzerinde durulmalıdır.
- d. İlk okuma-yazma öğretiminin en önemli aşaması heceler üretme; hecelerden sözcükler, sözcüklerden de cümleler oluşturmaktır. Bu aşamada aşağıdaki çalışmalar yapılmalıdır. Verilen ilk iki sesin ardından bu seslerden hecelere ulaşılmalıdır. Elde edilen hecelere okuma ve yazma çalışmaları yapılmalıdır. Verilen her yeni ses, önceki öğrenilenlerle ilişkilendirilmeli yeni heceler ve sözcükler oluşturulmalıdır. Her ses grubu tamamlandıktan sonra yapılan çalışmalar gözden geçirilmeli ve değerlendirilmelidir. Bir sonraki ses grubuna geçişte bireylerin daha önce verilenleri öğrenmiş olmalarına dikkat edilmelidir. Sesler verildikçe üretilen heceler artacak bunlara bağlı olarak kelime ve cümle oluşturma süreci de kolaylaşacaktır. Bu süreçte elde edilen sözcüklerden özel ad olanlar ile cümle başlarının yazımında büyük harf yazımı ve kullanımı eş zamanlı olarak verilmelidir. Elde edilen sözcük ve cümlelerin anlamları üzerinde durulmalıdır. Bireyler, sözcük ve cümle oluşturmaya özendirilmelidir. Oluşturulan sözcük ve cümleler okunmalı, yazılmalıdır.
- e. Öğrenilen sözcüklerden, yeni cümleler, cümlelerden yararlanılarak metin oluşturulmalıdır. Metin yazdırılırken doğru yazma ve yazı estetiğine özen gösterilmelidir. Bireyler yazılarını dört çizgi, üç aralıktan oluşan satır çizgilerine yazmalıdırlar. Ayrıca kendi oluşturdukları farklı metinleri okumaları için birey teşvik edilmelidir.
7. Tümdengelimi yöntemiyle okuma-yazma öğretim sürecinde cümle- kelime- hece- harf-metin sırası izlenir. Cümleler kelimeye, kelimeler hecelere, heceler harflere ayrılır. Metin oluşturma en son aşamadır. Fiş öğretimine fiş cümlelerini ifade eden resimli kartlarla başlanmalıdır. Fiş cümlesi gösterilmeden önce, o fiş cümlesini ifade eden resim gösterilerek resim hakkında sorular sorulmalı ya da kısa bir öykü anlatılmalıdır. Daha sonraki aşamada fiş cümlesi söylenmeli, ardından gösterilmeli ve bireyin de cümleyi söylemesi istenmelidir. Defterine çalışılan fiş cümlesini ifade eden resim yapılandırılmalı, fiş cümlesi bakarak ve söylendiğinde yazdırılmalıdır. 14-15 fiş cümlesinin öğretimi yapıldıktan sonra sözcük çözümlemelerine

geçilmelidir. 14-15 fiş cümlesinin sözcük çözümlemesi yapıldıktan sonra hece ve ses çözümlemelerine geçilmelidir. Sözcük ve hece çözümlemeleri öğretim süresi sırasında fiş öğretimine de devam edilmelidir.

8. Serbest okuma-yazma, ilk okuma yazma öğretim sürecinin son aşamasıdır. Bu aşamada bireylerin şiirleri, tekerlemeleri, hikâyeleri ve okuma kaynaklarından seçtikleri metinleri sınıftaki arkadaşlarına okumaları sağlanmalıdır. Ayrıca kendilerini yazılı olarak ifade etmeleri ve yazılanları okuyarak paylaşmaları sağlanmalıdır. Yazılarını tek çizgili defter satırı üzerinde yazmalıdırlar.
9. Tümcelerin seçiminde, tek ve iki heceli, iki sözcüklü tümcelerle işe başlanmalı tümce çalışmalarının tamamında bu tür tümcelere ağırlık verilmelidir. Tümcelerin içinde, bireylerin yakın çevresindeki nesnelere adları, sınıftaki arkadaşlarının adları vb.nin kullanılmasına özen gösterilmelidir. Tümcelerin içinde “li, lü, lik, lık, ci, cu, çı” gibi yapım ekleriyle oluşturulmuş sözcüklerin yer almasına da dikkat edilmelidir. Tümcelerde harflerin büyük ve küçük yazılımlarının hepsinin geçmesine dikkat edilmelidir. Tümceler dil bilgisi kurallarına uygun yazılmalıdır. Tümceler saptanırken önemli gün ve haftaların anlamına uygun tümcelerin de seçilmesine, bir önceki tümcelerde verilen sözcüklerin daha sonra gelen tümcelerde tekrar edilmesine özen gösterilmelidir.
10. Okuma, eğitim programları içinde önemli bir etkinliktir. Okulda öğrenme, büyük ölçüde okuduğunu anlamaya bağlıdır. Okuma; bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olmak üzere üç boyutta ele alınmalıdır. Bunlardan birinin eksikliği ya da yetersizliği okumayı olumsuz yönde etkileyecek, kişinin okuduğunu tam ve doğru olarak anlayamamasına neden olacaktır. Okumanın başlıca amaçları; bireylere hızlı, doğru ve anlayarak okuma becerisi kazandırmaya, okuma zevki vermeye ve onların sözcük dağarcığını zenginleştirmeye yöneliktir.
11. Sesli okuma, gözle algılanıp zihinle kavranan sözcük ya da sözcük kümelerinin, konuşma organlarının yardımıyla söylenmesidir. Sesli okumada temel amaç, yazının doğru ve konuşma dilinin özelliklerini yansıtacak biçimde seslendirilmesidir. Başarılı bir sesli okuma için metnin tümce yapısına, anlatım özelliğine, yazım kurallarına, hızlı okumadan kaçınmaya, sesin metindeki ana düşünceye ya da olayların özelliklerine göre ayarlanmasına dikkat edilmelidir. Ayrıca, metinde geçen bilinmeyen sözcüklerin anlamlarının açıklanması, metinde geçen olayların canlandırılması, öğretmenin metinle ilgili resimleri göstererek yüksek sesle metni

okuması, öğretmen metni okurken bireylerin yinelemesi gibi etkinliklerin belli bir sırayla verilmesi sesli okuma öğretiminin başarısını artıracaktır.

12. Sessiz okuma, ses organlarından herhangi birini hareket ettirmeden gövde ve baş hareketleri yapmadan yalnızca gözle yapılan okumadır. Sessiz okuma öğretiminde yapılacak bazı etkinlikler bu tür okumanın geliştirilmesi için önemlidir. Okuma öncesinde metinle ilgili resim ve başlık hakkında konuşulmalı, metinde geçen bilinmeyen sözcükler açıklanmalı; okuma sonrasında ise bireylerin metinle ilgili sorulara doğru yanıtlar vermeleri, metnin ana düşüncesini söylemeleri, metindeki olayı anlatan resimleri sıraya koymaları, metni kendi sözcükleriyle özetlemelerinin sağlanması gerekmektedir.
13. Etkinliklerde yazma becerisini geliştirmeye yönelik çalışmalara yer verilmeli, özellikle her düzeyde, noktalama işaretlerine ve yazım kurallarına dikkat edilmelidir. Yazma çalışmaları; kontrollü yazma, güdümlü yazma ve serbest yazmadır. Kontrollü yazmada bireyden, verilen sözcükleri ve tümce yapılarını aynen ya da istenilen değişiklikleri yaparak yazmaları istenir. Bu çalışmalar ile bireye ana dildeki sözcükleri ve yapıları doğru şekilleriyle yazma olanağı verilmektedir. Güdümlü yazma çalışmalarıyla bireyden, öğrendiği sözcükleri ve tümce yapılarını kontrollü biçimde kullanması ve anlamlı bir paragraf oluşturması istenmektedir. Güdümlü yazmanın en sık karşılaşılan türü dikte çalışması yapmaktır. Dikte çalışması yapılırken metin yavaş okunarak bireyden yazması istenir. Son olarak da bireyin kendi yazdığını kontrol etmesi ve düzeltmesi amacıyla metin tahtaya yazılır. Serbest yazma çalışmalarıyla da bireyden duygu ve düşüncelerini kendi sözcükleriyle ve yazım kurallarına dikkat ederek yazması istenir. Yazma çalışmalarında göz önüne alınması gereken en önemli noktalardan biri de yazılı anlatımların düzeltilmesidir. Bireyin yanlışlarını kendisinin düzeltmesi en verimli yoldur.
14. Okuduğunu anlama becerisi öğretim sürecinde aşamalı olarak bireyin okuduğu cümle, üç-dört cümleden oluşan paragraf ya da basit metinlerle ilgili “ne, kim, ne zaman, ne yapıyor, nerede, nasıl, neden” gibi soruların cevaplanmasına yönelik bir sıra izlenerek çalışılmalıdır.
15. Dil bilgisi kuralları, çeşitli alıştırmalarla örnekler üzerinde durularak bireye kazandırılmalıdır. Ayrıca bireyin yazdıkları mutlaka kontrol edilmeli ve gereken düzeltmeler yapılmalıdır.
16. Dil bilgisi çalışmaları yaparken sözcükleri yapısına göre tanıma ve kullanma, tümcenin yapısını oluşturan öğelerin anlamını bilme, tümcenin yapısını kavrama, ad, ön ad, adıl, eylem

olan sözcükleri kavrama, noktalama işaretlerini yerinde kullanma, yazım kurallarına uyma çalışmaları yapılmalıdır.

17. Okuma-yazma çalışmaları sırasında açık anlatım, gösteri, yaparak yaşayarak öğrenme, soru-cevap, model olma, oyun, drama, dramatizasyon tartışma, örnek olay yöntemleri kullanılabilir.
18. Okuma-yazma çalışmaları sırasında gösterim panoları, grafikler, projeksiyon araçlar, geometrik şekiller, top, sözcük küpü, boncuk, fasulye-çubuk, resimli kartlar, yapbozlar, bulmaca, yazı tahtası (oyuncak), plastik harf kalıpları, kavram kitapları, öykü kartları, oyun hamurları, renkli kalemler, ritim çubukları, renkli fon kartonlar, kaset-CD, kum havuzu, bilgisayar, sözcük bulma oyunu (scrable), tabu oyunu gibi araç-gereçler kullanılabilir.

MODÜLÜN İÇERİĞİ

A.ALGI ÇALIŞMALARI

1. Görsel Algı
2. İşitsel Algı

B.OKUMA YAZMAYA HAZIRLIK

1. Koordinasyon Çalışmaları
2. Yazı Araç-Gereçlerini Tanıma
3. Temel Çizgiler

C.İLK OKUMA YAZMA

1. Ses
2. Hece
3. Sözcük
4. Cümle

Ç. OKUMA VE YAZMA

1. Metin Okuma-Yazma
2. Okuma Kuralları
3. Okuduğunu Anlama

D.DİLBİLGİSİ KURALLARI

1. Yazım Kuralları
2. Noktalama İşaretleri
3. Sözcük Türleri
4. Tümce Kalıpları

MODÜLDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

“Okuma Yazma” modülünde ölçme ve değerlendirme süreci; kaba değerlendirme, öğretim öncesi değerlendirme, öğretim sürecini (ders saati) değerlendirme, son değerlendirme ve öğretim sonrası (dönem sonu) değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır. Bu aşamaların her biri ile ilgili birer örnek ve örnek ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

A. Kaba Değerlendirme

- a. Okuma yazma becerileri değerlendirilirken Kaba Değerlendirme Formu’nda bağımsız olarak yapılan beceriler (+), bağımsız olarak yapılamayan beceriler (-) olarak işaretlenmelidir. “Açıklama” bölümüne ise değerlendirme sırasındaki gözlemler yazılmalıdır.
- b. Kaba Değerlendirme Formu’na kayıt yapılırken bireyin tepkilerine müdahale edilmemeli ve yardımda bulunulmamalıdır.
- c. Kaba değerlendirme sonucunda aile ile iş birliği yapılarak BEP hazırlanmalıdır.
- ç. Kaba değerlendirme formunda tüm kazanımlara yer verilmelidir.

B. Öğretim Öncesi Değerlendirme

- a. Öğretim öncesi değerlendirme sonuçları, Performans Kayıt Tablosu’nda yer alan “Öğretim Öncesi Değerlendirme” sütununa işaretlenmelidir.
- b. Yapılan kaba değerlendirme sonucunda “Okuma kurallarına uyar.” kazanımının yetersiz olduğu ve bağımsız olarak yapılamadığı varsayılarak bir örnek hazırlanmıştır.
- c. Öğretim öncesi değerlendirmede öncelikle ele alınan “okuma kurallarına uyma” becerisinin analizi yapılarak alt basamaklara ayrılmıştır: 1. Işığa uygun şekilde oturur. 2. Dik oturur. 3. Kitapla göz arasındaki mesafeyi ayarlar.
- ç. “Öğretim Öncesi Değerlendirme” sütununa kurallara uygun okuma becerisi ile ilgili işaretleme yapılırken her bir alt basamak için bireye yönerge verilerek yapıp yapamadığına bakılır. Birey istenen beceriyi gerçekleştirirse forma (+), gerçekleştiriyorsa (-) olarak işaretlenir.

C. Öğretim Sürecini Değerlendirme

- a. Öğretim sürecini değerlendirme sonuçları, her ders saati sonunda Performans Kayıt Tablosu’nda yer alan “Öğretim Sürecini Değerlendirme” sütununa işaretlenir.
- b. Öğretim öncesi değerlendirme sonucunda bireyin “Okuma kurallarına uyar.” kazanımının alt basamaklarından bağımsız olarak yapamadıkları üzerinde öğretim yapılacaktır.
- c. Her ders saati öğretiminin sonunda bireyin becerinin hangi basamağında kaldığı Performans Kayıt Tablosunda yer alan “Öğretim Sürecini Değerlendirme” bölümüne işlenir. Performans

Kayıt Tablosu'nun sonunda yer alan "Aile Bilgilendirme" bölümüne, "kurallara uygun okuma" becerisinin hem öğretiminin hem de kalıcılığının sağlanabilmesi için evde yapılacak olan tekrarlar ile ilgili açıklamalarda bulunulmuştur.

ç. "Öğretim Süreci Değerlendirme" sütununa "kurallara uygun okuma" becerisi ile ilgili işaretleme yapılırken her bir alt basamak için bireye yönerge verilir ve yapıp yapamadığına bakılır. Birey istenen beceriyi gerçekleştirirse ilgili sütuna (+), gerçekleştiriyorsa (-) olarak işaretleme yapılır.

Ç. Son Değerlendirme

"Okuma Yazma" modülünde bulunan tüm kazanımlar için Performans Kayıt Tablosu'nda öğretim süreci değerlendirme basamakları gerçekleştiği ("+" ya da "B" olarak işaretlendiği) zaman farklı soru ve materyallerle ezber yapıp yapılmadığını değerlendirmek amacıyla Son Değerlendirme Formu hazırlanmalıdır.

D. Öğretim Sonrası Değerlendirme

a. Bireyin gelişimi, öğretim sürecini değerlendirme sonuçlarına uygun olarak her ay sonunda Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu'na işlenmiştir.

b. Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu doldurulurken kazanımın öğretime hangi ayda başlanmış ise ilgili sütuna, kazanım gerçekleşti ise "+", kazanım gerçekleşmedi ise "-" olarak işaretlenir. Gerçekleşmeyen kazanımın öğretime bir sonraki ay içerisinde devam edilir, kazanım gerçekleştiyse "+" konur.

c. Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu dönem sonunda uygulayıcılar tarafından bireyin tekrar değerlendirilmesi için veli aracılığı ile RAM'a gönderilir.

ç. Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre sonunda birey için gerçekleştirilmesi amaçlanan kazanımlardan gerçekleştirilemeyen ya da öğretimi yapılamayan kazanımların gerekçeleri, ayrıntılı olarak (1. Öğretime hiç başlanmadı ise gerekçeleri 2. Öğretime başlanmış olmasına rağmen kazanım gerçekleştirilemedi ise hangi alt basamakta kaldığı) "RAM Bilgilendirme" bölümünde açıklanacaktır.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME FORM ÖRNEKLERİ

KABA DEĞERLENDİRME FORMU (OKUMA YAZMA BECERİLERİ)

Bireyin Adı Soyadı: Bireyin Yaşı:		Evet/ Hayır	Uygulama Tarihi:
			Açıklamalar
1	Resimdeki eksikleri bulur.	-	
2	Resimdeki yanlışları bulur.	-	
3	Sesin geldiği yönü bulur.	-	
4	Saklanmış bir nesneyi bulur.	-	
5	Sesinden konuşan kişiyi ayırt eder.	-	
6	El göz koordinasyonunu sağlar.	-	
7	Yazı araç gereçlerini kullanır.	-	
8	Temel çizgiler çizer.	-	
9	Ses okur.	-	
10	Ses yazar.	-	
11	Hece okur.	-	
12	Hece yazar.	-	
13	Sözcük okur.	-	
14	Sözcük yazar.	-	
15	Sözcük kalıplarını yerinde kullanır.		
16	Cümle okur.	-	
17	Cümle yazar.	-	
18	Tümce kalıplarını yerinde kullanır.	-	
19	Metin okur.	-	
20	Metin yazar.		
21	Okuma kurallarına uyar.	-	
22	Yazım kurallarına uyar.	-	
23	Okuduğu metinle ilgili sorulara cevap verir.	-	
24	Noktalama işaretlerini yerinde kullanır.	-	

DÖNEM SONU BİREYSEL PERFORMANS DEĞERLENDİRME FORMU

Bireyin Adı Soyadı :	Eğitimin Başlama Tarihi :
Bireyin Yaşı :	Eğitimin Bitiş Tarihi :
Eğitsel Tanısı : Yaygın Gelişimsel Bozukluk	

KAZANIMLAR	AYLAR											
	1. AY	2. AY	3. AY	4. AY	5. AY	6. AY	7. AY	8. AY	9. AY	10. AY	11. AY	12. AY
OKUMA YAZMA												
19. Metin okur.												
20. Metin yazar.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+		
21. Okuma kurallarına uyar.										-	-	+
23. Yazım kurallarına uyar.										-	-	-
24. Okuduğu metinle ilgili sorulara cevap verir.												
OYUN VE MÜZİK												
...												

AÇIKLAMA: Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre içerisinde kazandırılması amaçlanan kazanımlar, maddeler hâlinde forma işlenir. Kazanımın öğretime hangi ayda başlanmış ise ilgili sütuna, kazanım gerçekleşti ise “+”, kazanım gerçekleşmedi ise “-” olarak işaretlenir. Gerçekleşmeyen kazanımın öğretime bir sonraki ayda devam edilir, kazanım gerçekleştiyse “+” konur.

RAM BİLGİLENDİRME

1. Yukarıda adı geçen birey, “okuma kurallarına uyar” kazanımını bağımsız olarak yapabilmektedir.
2. Yazım kurallarına uyma kazanımının öğretime başlanmış ancak süre yetersizliğinden dolayı tamamlanamamıştır. Okuduğu metinle ilgili soruları yanıtlama kazanımının öğretime süre yetersizliğinden dolayı başlanamamıştır.

Tarih

Veli
Adı Soyadı
İmza

Uygulayıcı
Adı Soyadı
İmza

Uygulayıcı
Adı Soyadı
İmza

PERFORMANS KAYIT TABLOSU

Bireyin Adı Soyadı :

Kazanım : Okuma kurallarına uyar.

Ait Olduğu Ay:

BİLDİRİMLER	ÖLÇÜT	SORULAR/YÖNERGE	Öğretim Öncesi Değerlendirme	ÖĞRETİM SÜRECİNİ DEĞERLENDİRME																							
		Ana Yönerge		BİREYSEL												GRUP											
		Okuma kurallarına uy.		1. DERS SAATI	TARİH	2. DERS SAATI	TARİH	3. DERS SAATI	TARİH	4. DERS SAATI	TARİH	5. DERS SAATI	TARİH	6. DERS SAATI	TARİH	1. DERS SAATI	TARİH	2. DERS SAATI	TARİH	3. DERS SAATI	TARİH	4. DERS SAATI	TARİH				
B/Sİ/MO/FY	B	S.İ	MO	FY	B	S.İ	MO	FY	B	S.İ	MO	FY	B	S.İ	MO	FY	B	S.İ	MO	FY	B	S.İ	MO	FY			
1. Işığa uygun şekilde oturur.	1. Işığa uygun şekilde otur.	FY																									
2. Dik oturur.	2. Dik otur.	FY																									
3. Kitapla göz arasındaki mesafeyi ayarlar.	3. Kitapla göz arasındaki mesafeyi ayarla.	FY																									

KISALTMALAR: B: BAĞIMSIZ Sİ: SÖZEL İPUCU MO: MODEL OLMA FY: FİZİKSEL YARDIM

AİLE BİLGİLENDİRME * Bu ay içerisinde çocuğunuzla "kurallara uygun okuma" becerisini kazanmaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. "Kurallara uygun okuma" becerisinin kalıcı olabilmesi için evde yukarıda belirtilen yönergeler doğrultusunda tekrarlar yapılması gerekmektedir.

AÇIKLAMALAR

1. Form, öğretimi yapan öğretmen veya uygulayıcı tarafından doldurulacaktır.
2. Formun bir nüshası ay sonunda imza karşılığı veliye teslim edilecektir. Formun aslı bireyin dosyasında saklanacaktır.
3. Formun sonunda aileye yapılan çalışmalarla ilgili bilgilendirmeler yazılacaktır.
4. Her ders saati sonrasında aileye yapılan çalışmalar ve evde yapılabilecek etkinlikler (tekrar) hakkında sözlü ya da yazılı bilgilendirme yapılmalıdır.

MATEMATİK MODÜLÜ

MODÜLÜN AMACI

Matematik ile ilgili becerilerini geliştirebilme

KAZANIMLAR

1. Nesneleri az ve çok olma durumuna göre ayırt eder.
2. Nesneleri az ve çok olma durumuna göre sıralar.
3. Nesneleri büyük ve küçük olma durumuna göre ayırt eder.
4. Nesneleri büyük ve küçük olma durumuna göre sıralar.
5. Nesneleri uzun ve kısa olma durumuna göre ayırt eder.
6. Nesneleri uzun ve kısa olma durumuna göre sıralar.
7. Nesneleri kalın ve ince olma durumuna göre ayırt eder.
8. Nesneleri kalın ve ince olma durumuna göre sıralar.
9. Nesneleri içinde ve dışında olma durumuna göre ayırt eder.
10. Nesneleri üzerinde ve altında olma durumuna göre ayırt eder.
11. Nesneleri uzağında ve yakınında olma durumuna göre ayırt eder.
12. Nesneleri önünde ve arkasında olma durumuna göre ayırt eder.
13. Nesneleri başta, ortada, sonda olma durumuna göre ayırt eder.
14. Nesneleri sağında, solunda ve arasında olma durumuna göre ayırt eder.
15. Nesneleri boş ve dolu olma durumuna göre ayırt eder.
16. Nesneleri yüksekte ve alçakta olma durumuna göre ayırt eder.
17. Nesneleri ağır ve hafif olma durumuna göre ayırt eder.
18. Nesneleri ağır ve hafif olma durumuna göre sıralar.
19. Birer ritmik sayar.
20. Beşer ritmik sayar.
21. Onar ritmik sayar.
22. İkişer ritmik sayar.
23. Üçer ritmik sayar.
24. Dörder ritmik sayar.
25. 1-9 arasındaki doğal sayıları ayırt eder.
26. Rakamları yazar.
27. “0” doğal sayısını ayırt eder.
28. İki basamaklı doğal sayıları ayırt eder.
29. Üç basamaklı doğal sayıları ayırt eder.
30. Dört basamaklı doğal sayıları ayırt eder.

31. Beş, altı ve daha fazla basamaklı sayıları ayırt eder.
32. Sayı doğrusunu fark eder.
33. Doğal sayılar arasındaki büyüklük ve küçüklük ilişkisini ayırt eder.
34. Tek ve çift doğal sayıları ayırt eder.
35. Sıra bildiren sayıları ayırt eder.
36. Romen rakamlarını ayırt eder.
37. Doğal sayılarla eldesiz toplama işlemi yapar.
38. Doğal sayılarla eldeli toplama işlemi yapar.
39. Doğal sayılarla onluk bozmayı gerektirmeyen çıkarma işlemi yapar.
40. Doğal sayılarla onluk bozmayı gerektiren çıkarma işlemi yapar.
41. Doğal sayılarla eldesiz çarpma işlemi yapar.
42. Doğal sayılarla eldeli çarpma işlemi yapar.
43. Doğal sayılarla kalansız bölme işlemi yapar.
44. Doğal sayılarla kalanlı bölme işlemi yapar.
45. Toplama işlemi ile ilgili problem çözer.
46. Çıkarma işlemi ile ilgili problem çözer.
47. Çarpma işlemi ile ilgili problem çözer.
48. Bölme işlemi ile ilgili problem çözer.
49. Dört işlem yaparak problem çözer.
50. Hesap makinesi kullanarak işlem yapar.
51. Küme ve özelliklerini ayırt eder.
52. Kümeler arasındaki ilişkileri ayırt eder.
53. Kümeler arasındaki denklik ilişkisini ayırt eder.
54. Kümeler arasındaki eşitlik ilişkisini ayırt eder.
55. Bütün, yarım ve çeyrek olma durumuna göre nesnelere ayırt eder.
56. Kesirleri gösterir.
57. Kesirleri okur.
58. Kesirleri yazar.
59. Vücut organları yardımıyla ölçüm yapar.
60. Metre ve cetvel kullanarak ölçüm yapar.
61. Kütle ölçülerini kullanarak ölçüm yapar.
62. Sabah, öğle, akşam kavramlarını ayırt eder.
63. Gün, hafta, ay, mevsim, yıl kavramlarını ayırt eder.
64. Dün, bugün, yarın kavramlarını ayırt eder.
65. Önce, sonra kavramları ayırt eder.
66. Saati okur.

67. Paraları tanır.
68. Parayı günlük yaşamda kullanır.
69. Kare ve özelliklerini ayırt eder.
70. Dikdörtgen ve özelliklerini ayırt eder.
71. Üçgen ve özelliklerini ayırt eder.
72. Daire ve özelliklerini ayırt eder.

MODÜLÜN SÜRESİ

Modülün süresi 500 ders saatidir.

MODÜLÜN UYGULANMASIYLA İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Matematik modülü, yaygın gelişimsel bozukluk tanısı alan bireylere günlük yaşamlarında karşılaçacakları problemleri çözmeye yardımcı olacak düşünme becerilerini kazandırmayı amaçlamaktadır.

1. Yaygın gelişimsel bozukluk tanısı alan bireylere, matematiğin temel kavramlarını ve ilkelerini kavratmada günlük yaşamdan örnekler seçilmeli, gerçek ve somut araçlarla çalışılmaya başlanmalıdır.
2. Öğretim sürecinde diğere modüllerle bağlantı kurularak fırsat eğitimi için ortam yaratılmalıdır. Örneğin; “Eşleme” modülünde kullanılan kavramların öğretimine bu alanla ilgili çalışmalar yapılırken yer verilebilir.
3. Nesnelere arasındaki ilişkiler problem çözmeye becerisiyle yakından ilgilidir. Bu ilişkiler aynı zamanda bireylerin akıl yürütme ve matematiksel düşünme süreçlerinin gelişmesine büyük katkıda bulunur. Bunlar matematiksel kavramların pek çoğunun kazanılması için ön koşul becerileridir. Nesnelere arası ilişkiler çalışılırken kolaydan zora, basitten karmaşığa doğru bir yol izlenmelidir.
4. Ritmik saymalarda önce sözlü olarak sayma, sonra nesnelere sayma çalışmaları yapılmalıdır. Ritmik saymalar bireyin sayı kavramını kazanmasını hızlandırır. İleri ve geriye doğru ritmik sayma çalışmaları toplama, çıkarma ve çarpma işlemlerinin öğretiminde kolaylık sağlayacaktır. Bu nedenle ritmik sayma becerisi kazandırılırken önce sıra ile sayma çalışmaları, belli bir aşamaya geldikten sonra verilen bir sayıdan başlayıp saymaya da yer verilmelidir.
5. İleriye, geriye veya herhangi bir sayıdan başlayarak istenen sayıya kadar 1’erli, 10’arlı, 5’erli, 2’şerli, 3’erli, 4’erli, 6’şarlı, 7’şerli, 8’erli, 9’arlı sayma, gerçek nesnelere sayma çalışmaları yapılmalıdır. Sayılarla ve geometrik şekillerle yapılandırılmış bir örüntüyü tamamlama çalışmaları yapılabilir.

6. Doğal sayı öğretimi yapılırken rakam kavramı, rakamların uygun şekilde yazılması, sayıları sayı doğrusunda gösterme, iki, üç, dört ve daha fazla basamaklı doğal sayıların çözümlenmesi, sayıları sıraya koyma, tek ve çift sayıları tanıma gibi çalışmalar yapılmalıdır.

7. Kümeler konusu doğal sayılar; doğal sayılarda eşitlik, büyüklük ve küçüklük ilişkileri, doğal sayılarda toplama ve çıkarma işlemleri, bu işlemlerin özellikleri ile ilgili kavramların kazandırılmasında ve problem çözmede bir araç olarak kullanılır. Yakın çevredeki nesnelere yararlanılarak küme örnekleri verme, kümedeki nesnelere adlarını söyleme, eleman kavramı, boş küme, küme elemanlarını bire bir eşleme, verilen nesnelere küme oluşturma, kümeyi Venn şeması ile gösterme, denk küme, sembol kullanma, alt küme, kümeler arasındaki ilişki, kümelerde birleşim, kesişim işlemleri ve bunları sembolle gösterme, problem çözme gibi çalışmalar yapılmalıdır.

8. Doğal sayılarla eldesiz-eldeli toplama işlemi yaparak problem çözme, onluk bozmayı gerektirmeyen ve onluk, yüzlük, binlik, on binlik gibi bozmayı gerektiren çıkarma işlemi yaparak problem çözme, eldesiz-eldeli çarpma işlemi yaparak problem çözme, kalansız-kalanlı bölme işlemi yaparak problem çözme, doğal sayıları; 10, 100 ve 1000'e kısa yoldan bölme işlemi yapma, hesap makinesini tanıma ve kullanma çalışmaları yapılmalıdır.

Nesnelere bütün, yarım ve çeyrek olma durumuna göre ayırt ederek kesirleri kavrama çalışmaları yapılmalıdır.

9. Parmakla, karışla, kulaçla, ayakla, adımla ölçme yapma, metreyi, metrenin as katları ve katlarını bilme, metre ve cetvelle ölçme, litreyle ölçme, kütle ölçülerini kavrama, gramla ölçme, parayı tanıma ve uygun kullanma, zaman ölçülerini kavrama, alan ölçülerini bilme çalışmaları yapılmalıdır.

10. Eğri, doğru ve doğru parçasını bilerek çizme, doğrularda paralellik ve kesişme özelliğini anlama, dik ve paralel doğrular çizme, karenin, dikdörtgenin, üçgenin, dairenin, özelliklerini ayırt ederek çizme ve bunların çevresini, alanını hesaplama, küpün, dikdörtgenler prizmasının, silindirin, kürenin, piramidin özelliklerini ayırt ederek çizme çalışmaları yapılmalıdır.

11. Matematik çalışmaları sırasında açık anlatım, gösteri, soru-cevap, model olma, tartışma, oyun, drama, tümevarım, tümdengelim, soyutlama-genelleme, basamaklandırılmış öğretim ve problem çözme yöntemleri kullanılabilir.

12. Matematik çalışmaları sırasında gösterim panoları, grafikler, projeksiyon araçları, geometrik şekiller, boncuk, abaküs, yapbozlar, sayı bulmacaları, yazı tahtası (oyuncak), plastik sayı kalıpları, kavram kitapları, oyun hamurları, monopoly-borsa oyunu, renkli kalemler, kaset-CD, geometri araç-gereçleri (pergel, cetvel, açıölçer vb.), kum havuzu, bilgisayar, gibi araç gereçler kullanılabilir.

MODÜL İÇERİĞİ

A. NESNELER ARASINDAKİ İLİŞKİLER

1. Az ve Çok
2. Büyük ve Küçük
3. Uzun ve Kısa
4. Kalın ve İnce
5. İçinde ve Dışında
6. Üzerinde ve Altında
7. Uzak ve Yakın
8. Önünde ve Arkasında
9. Başta, Ortada, Sonda
10. Sağında, Solunda ve Arasında
11. Boş ve Dolu
12. Yüksekte ve Alçakta
13. Ağır ve Hafif

B. RİTMİK SAYMALAR

1. Birer Ritmik Sayma
2. Beşer Ritmik Sayma
3. Onar Ritmik Sayma
4. İkişer Ritmik Sayma
5. Üçer Ritmik Sayma
6. Dörder Ritmik Sayma

C. DOĞAL SAYILAR

1. 1-9 Arasındaki Doğal Sayılar
2. Rakam Yazma
3. “0” Doğal Sayısı
4. İki Basamaklı Doğal Sayılar
5. Üç Basamaklı Doğal Sayılar
6. Dört Basamaklı Doğal Sayılar
7. Beş, Altı ve Daha Fazla Basamaklı Sayılar
8. Sayı Doğrusu
9. Doğal Sayılar Arasındaki Büyüklük ve Küçüklük İlişkisi
10. Tek ve Çift Doğal Sayılar

11. Sıra Bildiren Doğal Sayılar

12. Romen Rakamları

Ç. TOPLAMA İŞLEMİ

1. Doğal Sayılarla Eldesiz Toplama İşlemi
2. Doğal Sayılarla Eldeli Toplama İşlemi

D. ÇIKARMA İŞLEMİ

1. Doğal Sayılarla Onluk Bozmayı Gerektirmeyen Çıkarma İşlemi
2. Doğal Sayılarla Onluk Bozmayı Gerektiren Çıkarma İşlemi

E. ÇARPMA İŞLEMİ

1. Doğal Sayılarla Eldesiz Çarpma İşlemi
2. Doğal Sayılarla Eldeli Çarpma İşlemi

F. BÖLME İŞLEMİ

1. Doğal Sayılarla Kalansız Bölme İşlemi
2. Doğal Sayılarla Kalanlı Bölme İşlemi

G. PROBLEM ÇÖZME

1. Toplama İşlemi ile İlgili Problem Çözme
2. Çıkarma İşlemi ile İlgili Problem Çözme
3. Çarpma İşlemi ile İlgili Problem Çözme
4. Bölme İşlemi ile İlgili Problem Çözme
5. Dört İşlem Yaparak Problem Çözme

Ğ. KÜMELER

1. Küme ve Özellikleri
2. Kümeler Arasındaki İlişkiler
3. Kümeler Arasındaki Denklik İlişkisi
4. Kümeler Arasındaki Eşitlik İlişkisi

H. KESİRLER

1. Kesirleri Gösterme
2. Kesirleri Okuma
3. Kesirleri Yazma

4. Bütün, Yarım ve Çeyrek Kavramı

I. ÖLÇÜLER

1. Doğal Ölçüler
2. Kütle Ölçüleri
3. Zaman Ölçüleri
4. Değer Ölçüleri

İ. GEOMETRİK ŞEKİLLER

1. Kare
2. Dikdörtgen
3. Üçgen
4. Daire

MODÜLDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Matematik Modülünde ölçme ve değerlendirme süreci; kaba değerlendirme, öğretim öncesi değerlendirme, öğretim sürecini (ders saati) değerlendirme, son değerlendirme ve öğretim sonrası (dönem sonu) değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır. Bu aşamaların her biri ile ilgili birer örnek ve örnek ile ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

A . Kaba Değerlendirme

- a. Matematik becerileri değerlendirilirken Kaba Değerlendirme Formu'nda bağımsız olarak yapılan beceriler (+), bağımsız olarak yapılamayan beceriler (-) olarak işaretlenmelidir. “Açıklama” bölümüne ise değerlendirme sırasındaki gözlemler yazılmalıdır.
- b. Kaba Değerlendirme Formu'na kayıt yapılırken bireyin tepkilerine müdahale edilmemeli ve yardımda bulunulmamalıdır.
- c. Kaba değerlendirme sonucunda aile ile iş birliği yapılarak BEP hazırlanmalıdır.
- ç. Kaba değerlendirme formunda tüm kazanımlara yer verilmelidir.

B. Öğretim Öncesi Değerlendirme

- a. Öğretim öncesi değerlendirme sonuçları, Performans Kayıt Tablosu'nda yer alan “Öğretim Öncesi Değerlendirme” sütununa işaretlenmelidir.
- b. Öğretim öncesi değerlendirme sonucuna göre bireyin bağımsız olarak yapamadığı kazanımının (Birer ritmik sayar.) alt basamakları üzerinde öğretim yapılacaktır.
- c. Öğretim öncesi değerlendirmede öncelikle ele alınan birer ritmik sayma becerisinin analizi yapılarak alt basamaklara ayrılmıştır.
- ç. “Öğretim Öncesi Değerlendirme” sütununa “birer ritmik sayma” becerisi ile ilgili işaretleme yapılırken her bir alt basamak için bireye yönerge verilerek yapıp yapamadığına bakılır. Birey istenen beceriyi gerçekleştirirse forma (+), gerçekleştiriyorsa (-) olarak işaretlenir.

C. Öğretim Sürecini Değerlendirme

- a. Öğretim sürecini değerlendirme sonuçları, her ders saati sonunda Performans Kayıt Tablosu'nda yer alan “Öğretim Sürecini Değerlendirme” sütununa işaretlenir.
- b. Öğretim öncesi değerlendirme sonucuna göre bireyin bağımsız olarak yapamadığı kazanımının “birer ritmik sayma” alt basamakları üzerinde öğretim yapılacaktır.

- c. Her ders saati öğretiminin sonunda bireyin becerinin hangi basamağında kaldığı Performans Kayıt Tablosunda yer alan “Öğretim Sürecini Değerlendirme” bölümüne işlenir.
- ç. Performans Kayıt Tablosu’nun sonunda yer alan “Aile Bilgilendirme” bölümüne, “birer ritmik sayma” becerisinin hem öğretiminin hem de kalıcılığının sağlanabilmesi için evde yapılacak tekrarlar ile ilgili açıklamalarda bulunulmuştur.
- d. “Öğretim Sürecini Değerlendirme” sütununa “birer ritmik sayma” becerisi ile ilgili işaretleme yapılırken her bir alt basamak için bireye yönerge verilir ve yapıp yapamadığına bakılır. Birey istenen beceriyi gerçekleştirirse ilgili sütuna (+), gerçekleştiriyorsa (-) olarak işaretleme yapılır.

Ç. Son Değerlendirme

Matematik modülünde bulunan tüm kazanımlar için Performans Kayıt Tablosu’nda öğretim sürecini değerlendirme basamakları gerçekleştiği (“+” ya da “B” olarak işaretlendiği) zaman farklı soru ve materyallerle ezbere yapılıp yapılmadığını değerlendirmek amacıyla Son Değerlendirme Formu hazırlanmalıdır.

D. Öğretim Sonrası Değerlendirme

- a. Bireyin gelişimi, öğretim sürecini değerlendirme sonuçlarına uygun olarak her ay sonunda “Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu”na işlenmiştir.
- b. “Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu” doldurulurken kazanımın öğretime hangi ayda başlanmış ise ilgili sütuna, kazanım gerçekleşti ise “+”, kazanım gerçekleşmedi ise “-” olarak işaretlenir. Gerçekleşmeyen kazanımın öğretime bir sonraki ayda devam edilir, kazanım gerçekleştiyse “+” konur.
- c. “Dönem Sonu Bireysel Performans Değerlendirme Formu” dönem sonunda uygulayıcılar tarafından bireyin tekrar değerlendirilmesi için veli aracılığı ile RAM’a gönderilir.
- ç. Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre sonunda birey için gerçekleştirilmesi amaçlanan kazanımlardan gerçekleştirilemeyen ya da öğretimi yapılamayan kazanımların gerekçeleri, ayrıntılı olarak (1. Öğretime hiç başlanmadı ise gerekçeleri 2. Öğretime başlanmış olmasına rağmen kazanım gerçekleştirilemedi ise hangi alt basamakta kaldığı) “RAM Bilgilendirme” bölümünde açıklanacaktır.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME FORM ÖRNEKLERİ
KABA DEĞERLENDİRME FORMU
(MATEMATİK)

Bireyin Adı Soyadı:		Evet /Hayır	Uygulama Tarihi:
Bireyin Yaşı:			Açıklamalar
1	Nesneleri az ve çok olma durumuna göre ayırt eder.	-	
2	Nesneleri az ve çok olma durumuna göre sıralar.	-	
3	Nesneleri büyük ve küçük olma durumuna göre ayırt eder.	-	
4	Nesneleri büyük ve küçük olma durumuna göre sıralar.	-	
5	Nesneleri uzun ve kısa olma durumuna göre ayırt eder.	-	
6	Nesneleri uzun ve kısa olma durumuna göre sıralar.	-	
7	Nesneleri kalın ve ince olma durumuna göre ayırt eder.	-	
8	Nesneleri kalın ve ince olma durumuna göre sıralar.	-	
9	Nesneleri içinde ve dışında olma durumuna göre ayırt eder.	-	
10	Nesneleri üzerinde ve altında olma durumuna göre ayırt eder.	-	
11	Nesneleri uzağında ve yakınında olma durumuna göre ayırt eder.	-	
12	Nesneleri önünde ve arkasında olma durumuna göre ayırt eder.	-	
13	Nesneleri başta, ortada, sonda olma durumuna göre ayırt eder.	-	
14	Nesneleri sağında, solunda ve arasında olma durumuna göre ayırt eder.	-	
15	Nesneleri boş ve dolu olma durumuna göre ayırt eder.	-	
16	Nesneleri yüksekte ve alçakta olma durumuna göre ayırt eder.	-	
17	Nesneleri ağır ve hafif olma durumuna göre ayırt eder.	-	
18	Nesneleri ağır ve hafif olma durumuna göre sıralar.	-	
19	Birer ritmik sayar.	-	
20	Beşer ritmik sayar.	-	
21	Onar ritmik sayar.	-	

22	İkişer ritmik sayar.	-	
23	Üçer ritmik sayar.	-	
24	Dörder ritmik sayar.	-	
25	1-9 arasındaki doğal sayıları ayırt eder.	-	
26	Rakamları yazar.	-	
27	“0” doğal sayısını ayırt eder.	-	
28	İki basamaklı doğal sayıları ayırt eder.	-	
29	Üç basamaklı doğal sayıları ayırt eder.	-	
30	Dört basamaklı doğal sayıları ayırt eder.	-	
31	Beş, altı ve daha fazla basamaklı sayıları ayırt eder.	-	
32	Sayı doğrusunu fark eder.	-	
33	Doğal sayılar arasındaki büyüklük ve küçüklük ilişkisini ayırt eder.	-	
34	Tek ve çift doğal sayıları ayırt eder.	-	
35	Sıra bildiren sayıları ayırt eder.	-	
36	Romen rakamlarını ayırt eder.	-	
37	Doğal sayılarla eldesiz toplama işlemi yapar.	-	
38	Doğal sayılarla eldeli toplama işlemi yapar.	-	
39	Doğal sayılarla onluk bozmayı gerektirmeyen çıkarma işlemi yapar.	-	
40	Doğal sayılarla onluk bozmayı gerektiren çıkarma işlemi yapar.	-	
41	Doğal sayılarla eldesiz çarpma işlemi yapar.	-	
42	Doğal sayılarla eldeli çarpma işlemi yapar.	-	
43	Doğal sayılarla kalansız bölme işlemi yapar.	-	
44	Doğal sayılarla kalanlı bölme işlemi yapar.	-	
45	Toplama işlemi ile ilgili problem çözer.	-	
46	Çıkarma işlemi ile ilgili problem çözer.	-	
47	Çarpma işlemi ile ilgili problem çözer.	-	
48	Bölme işlemi ile ilgili problem çözer	-	
49	Dört işlem yaparak problem çözer.	-	
50	Hesap makinesi kullanarak işlem yapar.	-	
51	Küme ve özelliklerini ayırt eder.	-	
52	Kümeler arasındaki ilişkileri ayırt eder.	-	
53	Kümeler arasındaki denklik ilişkisini ayırt eder.	-	
54	Kümeler arasındaki eşitlik ilişkisini ayırt eder.	-	
55	Bütün, yarım ve çeyrek olma durumuna göre nesnelere ayırt eder.	-	
56	Kesirleri gösterir.	-	
57	Kesirleri okur.	-	
58	Kesirleri yazar.	-	

59	Vücut organları yardımıyla ölçüm yapar.	-	
60	Metre ve cetvel kullanarak ölçüm yapar.	-	
61	Kütle ölçülerini kullanarak ölçüm yapar.	-	
62	Sabah, öğle, akşam kavramlarını ayırt eder.	-	
63	Gün, hafta, ay, mevsim, yıl kavramlarını ayırt eder.	-	
64	Dün, bugün, yarın kavramlarını ayırt eder.	-	
65	Önce, sonra kavramlarını ayırt eder.	-	
66	Saati okur.	-	
67	Paraları tanır.	-	
68	Parayı günlük yaşamda kullanır.	-	
69	Kare ve özelliklerini ayırt eder.	-	
70	Dikdörtgen ve özelliklerini ayırt eder.	-	
71	Üçgen ve özelliklerini ayırt eder.	-	
72	Daire ve özelliklerini ayırt eder.	-	

DÖNEM SONU BİREYSEL PERFORMANS DEĞERLENDİRME FORMU

Bireyin Adı Soyadı :	Eğitimin Başlama Tarihi :
Bireyin Yaşı :	Eğitimin Bitiş Tarihi :
Eğitsel Tanısı : Yaygın Gelişimsel Bozukluklar	

KAZANIMLAR		AYLAR												
		1. AY	2. AY	3. AY	4. AY	5. AY	6. AY	7. AY	8. AY	9. AY	10. AY	11. AY	12. AY	
1	Nesneleri az ve çok olma durumuna göre ayırt eder.	-	-	-	-	-	-	+						
2	Nesneleri az ve çok olma durumuna göre sıralar.							-	-	-	+			
3	Nesneleri büyük ve küçük olma durumuna göre ayırt eder.											-	+	
4	Birer ritmik sayar.													-
5	Beşer ritmik sayar.													
Eşleme Modülü														
1	Farklı tip ve farklı renkteki nesnelere arasından aynı renkte olanı eşler.													
2	Aynı tip ve renkteki farklı şekiller arasından aynı şekilde olanı eşler.													

AÇIKLAMA: Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunca önerilen süre içerisinde kazandırılması amaçlanan kazanımlar, maddeler hâlinde forma işlenir. Kazanımın öğretimine hangi ay içerisinde başlanmış ise ilgili sütuna, kazanım gerçekleşti ise “+”, kazanım gerçekleşmedi ise “-” olarak işaretlenir. Gerçekleşmeyen kazanımın öğretimine bir sonraki ay içerisinde devam edilir, kazanım gerçekleştiyse “+” konur.

RAM BİLGİLENDİRME

- Yukarıda adı geçen birey, “Nesneleri az ve çok olma durumuna göre ayırt eder.”, “Nesneleri az ve çok olma durumuna göre sıralar”, “Nesneleri büyük ve küçük olma durumuna göre ayırt eder.” kazanımlarını **bağımsız** olarak yapmaktadır. Ancak birer ritmik saymayı sözel ipucu ile yapmaktadır. Eşleme modülündeki kazanımlar süre yetersizliğinden dolayı tamamlanmamıştır.
- “Beşer ritmik sayar.” kazanımının öğretimine süre yetersizliğinden dolayı başlanamamıştır.

Tarih

Veli
Adı Soyadı
İmza

Uygulayıcı
Adı Soyadı
İmza

Uygulayıcı
Adı Soyadı
İmza

PERFORMANS KAYIT TABLOSU

Bireyin Adı Soyadı:

Kazanım: Birer ritmik sayar.

Ait Olduğu Ay:

BİLDİRİMLER	ÖLÇÜT	SORULAR/YÖNERGE	Öğretim Öncesi Değerlendirme	ÖĞRETİM SÜRECİNİ DEĞERLENDİRME																			
		Ana Yönerge		BİREYSEL								GRUP											
		1'den başlayarak say.		1. DERS SAATI	TARİH	2. DERS SAATI	TARİH	3. DERS SAATI	TARİH	4. DERS SAATI	TARİH	5. DERS SAATI	TARİH	6. DERS SAATI	TARİH	1. DERS SAATI	TARİH	2. DERS SAATI	TARİH	3. DERS SAATI	TARİH	4. DERS SAATI	TARİH
			+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	
20'ye kadar 1'er ritmik sayar.		1'den başlayarak 20'ye kadar birer birer say.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
50'ye kadar 1'er ritmik sayar.		1'den başlayarak 50'ye kadar birer birer say.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
100'e kadar 1'er ritmik sayar.		1'den başlayarak 100'ye kadar birer birer say.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
....			-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	

KISALTMALAR: B: BAĞIMSIZ Sİ: SÖZEL İPUCU MO: MODEL OLMA FY: FİZİKSEL YARDIM

AİLE BİLGİLENDİRME

Bu ay içerisinde çocuğunuzla "birer ritmik sayma" becerisini kazanmaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. "Birer ritmik sayma" becerisinin kalıcı olabilmesi için evde yukarıda belirtilen yönergeler doğrultusunda tekrarlar yapılması gerekmektedir.

AÇIKLAMALAR

1. Form, öğretimi yapan öğretmen veya uygulayıcı tarafından doldurulacaktır.
2. Formun bir nüshası ay sonunda imza karşılığı veliye teslim edilecektir. Formun aslı bireyin dosyasında saklanacaktır.
3. Formun sonunda aileye yapılan çalışmalarla ilgili bilgilendirmeler yazılacaktır.
4. Her ders saati sonrasında aileye yapılan çalışmalar ve evde yapılabilecek etkinlikler (tekrar) hakkında sözlü ya da yazılı bilgilendirme yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Avcioğlu, H., Sosyal Beceri Öğretimi, Kök Yayıncılık, Ankara, 2005.
- Aydın, A., Otizmde İlk Adım, Birinci Baskı, Epsilon Yayıncılık, İstanbul, 2003.
- Baron-Cohen, S., Leslie A.M., Frith, U., Does the autistic child have a “Theory of Mind ?” Cognition, 21, 37-46, 1985.
- Birkan, B., TOHUM Türkiye Otizm Erken Tanı ve Eğitim Vakfı Seminer Notları, İstanbul, 2008.
- Borazancı-Persson, S., AQ Otizm ve Seviyeleri, İkinci Baskı, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2002.
- Cohen, M.J., Sloan, D.L., Visual Supports for People with Autism. Bethesda, MD: Woodbine House, 2007.
- Darıca, N., Gümüşcü, Ş., Pişkin, Ü., Otizm ve Otistik Çocuklar, Ankara, Uyum Özel Eğitim Okulu., 1992.
- DSM IV. Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı. Dördüncü Baskı, Amerikan Psikiyatri Birliği, Washington DC. 1994’ten (Çev): Köroğlu, E. Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 1995.
- Erbaş, D., Kırcaali-İftar, G., Tekin-İftar, E., İşlevsel Değerlendirme: Davranış Sorunlarıyla Başa Çıkma Uygun Davranışlar Kazandırma Süreci, İkinci Baskı, Kök Yayıncılık, Ankara, 2005.
- Fazlıoğlu, Y, Eşme-Yurdakul, M.. Otizm: Otizmde Görsel İletişim Tekniklerinin Kullanımı, Morpa Yayınları, İstanbul, 2005.
- Frith, U. Autism. Scientific American, 268, 108-114., 1993.
- Girli, A. Otistik ve Zihinsel Engelli Ergen ve Yetişkinler Eğitim Programı, Işık Özel Eğitim Yayınları, İzmir, 2004.
- Gözütok, D. Öğretmenliğimi Geliştiriyorum?, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2004.
- Halker, A., Otizm-Umudumuz Davranışçı Tedavi. Bethesda, Halker and Associates, Inc, 2001.
- Kayaoğlu, H., Görür, Ö., Otistik Çocuklar Nasıl Öğrenir?, Epos Yayınları, Ankara, 2008.
- Kırcaali-İftar, G., Tekin. E., Özel Eğitimde Yanlışsız Öğretim Yöntemleri, Nobel Yayınları, Ankara, 2001.
- Kırcaali-İftar,G., Otistik Özellik Gösteren Çocuklara İletişim Becerilerinin Kazandırılması, Birinci Baskı, YA-PA Yayın Pazarlama Sanayi ve Tic. A.Ş, İstanbul, 2003.

Koegel, R.L., Koegel, L.K., Pivotal Response Treatments For Autism:Communication, Social And Academic Development. Baltimore, MD, Brookes Publishing, 2005.

McClannahan, L.E., Krantz, P.J., Teaching Conversation to Children with Autism, USA, Woodbine House, 2005.

M.E.B. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Eğitim Uygulama Okulu Eğitim Programı, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 2002.

M.E.B. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Otistik Çocuklar Eğitim Programı, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 2000.

Sucuoğlu, B., Çifci, İ., Bilişsel Süreç Yaklaşımıyla Sosyal Beceri Öğretimi, Ankara, 2005.

Turan, A., Sevgi Dili Konuşan Çocuklar, Birinci Basım, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2000.

Varol, N., Özbakım Becerilerinin Öğretimi, Kök Yayıncılık, Ankara, 2004.

Vural-Kayaalp, İ., Otizm ve İletişim Problemi Olan Çocukların Eğitimi, Birinci Basım, Evrim Yayıncılık, İstanbul, 2000.

www.autism-tr.org

www.researchautism.net

www.specialed.us

www.teacch.com

www.thegraycenter.org

www.tohumotizm.org.tr

www.gata.edu.gov.tr